

Turun yliopiston maantieteen ja geologian laitos

Siiri Pyykkönen

MAISEMAN OMISTAJUUS SUUNNITTELUPROSESSEISSA

– Tapaustutkimuksena Samppalinnan ravintola

Maantieteen pro gradu -tutkielma

Turku 2018

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

TURUN YLIOPISTO

Luonnontieteiden ja tekniikan tiedekunta

Maantieteen ja geologian laitos

PYYKKÖNEN, SIIRI: Maiseman omistajuus suunnitteluprosesseissa –
tapaustutkimuksena Samppalinnan ravintola

Pro gradu -tutkielma, 83 s., 1 liite.

40 op

Maantiede

Elokuu 2018

Maiseman omistajuus muodostuu moninaisista tekijöistä. Maisema muodostuu eri tahojen omistamista fyysisistä alueista ja katsojan kokemuksista tilasta. Omistajuuteen vaikuttavat muun muassa lait ja tilalliset suhteet. Maiseman omistajuus määrittyy tiettyssä ajassa ja tiettyinä aikana. Suunnitteluprosesseissa olisi hyvä määrittää tarkoin, kuka maiseman omistaa, sillä sen perusteella voidaan selvittää, kenellä on oikeudet muokata ja kehittää maisemaa.

Tässä tutkimuksessa selvitän diskurssianalyysin avulla maiseman omistajuutta. Selvitän tapaustutkimuksena Samppalinnan ravintolan kehittämisprosesseja diskurssien avulla ja tutkin, mitä maiseman omistajuus diskurssien perusteella on. Maiseman omistajuuteen liittyvää tutkimusta suunnitteluprosesseissa ei ole juurikaan tehty, joten tutkimukseni tuo uuden näkökulman maantieteelliseen keskusteluun maisemasta ja kaupunkisuunnittelusta.

Samppalinnan tapauksen perusteella maiseman omistajuuden määrittelyyn ei ole yleispätevää mallia. Eri arviot toimien vähäisyydestä, historialliset ja taloudelliset tekijät sekä alueen ympäristö vaikuttavat siihen, miten maiseman omistajuus määrittyy. Tutkimukseni mukaan kaupungin omistajuus maisemaan nähdään tärkeänä, mutta koska on tarve saada taloudellista tuottoa kohteen kehittämiseen, omistusoikeudet määrittyvät yhä vahvemmin alueen toimijoille. Kaupunki saattaa antaa joidenkin toimien tapahtua luvatta tai antaa luvat normaalia helpommin, jotta taloudellinen toiminta saadaan aloitettua. Toimijan valta kehittää maisemaa muuttuu kuitenkin heti, jos ohikulkeva henkilö tai naapuri kokee maiseman omakseen ja vaikuttaa valituksellaan tai mielipiteellään sen kehitykseen. Eri tahojen mielipiteet vaikuttavat maiseman omistajuuteen sen mukaan, kenen mielipiteiden ja tavoitteiden näkökulmasta maisemaa kehitetään ja kenellä on valta toteuttaa suunnitelmat.

Avainsanat: maiseman omistajuus, kaupunkisuunnittelu, lakimaantiede

UNIVERSITY OF TURKU
Faculty of Science and Engineering
Department of Geography and Geology

PYYKKÖNEN, SIIRI: Ownership of landscape in planning processes – a case study of Samppalinna restaurant

Master's Thesis, 83 pp., 1 app.
40 ECTS
Geography
August 2018

Ownership of landscape is defined in complex relations. It is important to have a clarification for it in urban planning processes, so that there would be proper clarity of who has a power to act and to shape the landscape. Defining the ownership of landscape, one has to pay attention to different aspects of landscape. Landscape is a reflection of historical representations which are connected with the memories and sensations of the observer. Also it is important to consider what ownership means. There are many laws that define ownership, but ownership laws become concrete in many relations and interpretations.

In this study, I am researching the ownership of landscape through discussions that are concerned with the planning processes of Samppalinna restaurant in Turku, Finland. I am asking what ownership of landscape in the discussions of Samppalinna is. There have not been much research studies on the ownership of landscape in planning processes so my study will bring a new perspective to a geographical discussion about landscape and urban planning. The study takes part in a legal geographical discussion.

Based on Samppalinna case, the ownership of landscape is defined in different contexts since there is no universal definition for it. Subjective estimations about the insignificance of actions, historical and economic elements and the surroundings of an area, all have influence on how the ownership of landscape is formed. According to my study, the city has the rights to own the landscape, but to enable economic development the ownership of the landscape can be seen to belong firmly also to the operator in the restaurant area. The definition of the ownership of landscape changes also if a passer-by or a neighbor sees that the landscape is theirs and they end up changing processes to develop landscape with a complaint. If many different groups or people see that the ownership rights for the landscape belong to them, it is possible that someone's interests overcome others, when the ownership of landscape is not clearly defined.

Key words: landscape ownership, city planning, legal geography

Sisällysluettelo

1. Johdanto	4
2. Kunnallinen suunnittelu	10
2.1 Suunnittelua ohjaavat lait.....	10
2.2 Kaupunkialueiden suunnittelu.....	12
3. Maisema, omistajuus ja maiseman omistajuus.....	17
3.1 Maisema	17
3.2 Omistajuus.....	22
3.3 Maiseman omistajuus.....	27
4. Aineisto ja menetelmät	31
4.1 Aineisto	31
4.2 Menetelmät.....	32
5. Tulokset.....	37
5.1 Talouden diskurssit	37
5.2 Historian diskurssit	40
5.3 Yhteistyön diskurssit.....	44
5.4 Vähäisyyden diskurssit	52
5.5 Ympäristön diskurssit	56
6. Diskussio	60
6.1 Maiseman omistajuus.....	60
6.1.1 Taloudellisten tekijöiden vaikutus.....	60
6.1.2 Historian ja alkuperäisyyden vaikutus	61
6.1.3 Yhteistyön ja moninaisten suhteiden vaikutus	63
6.1.4 Lupien vaikutus	65
6.1.5 Toimien vähäisyyden ja merkittävyyden vaikutus	67
6.2 Maiseman omistajuus suunnittelussa.....	69
6.2.1 Sijainnin vaikutus	69
6.2.2 Toimijoiden ja yhteistyön vaikutus	71
6.2.3 Suunnittelun vaikutus	73
7. Johtopäätökset	75
Kiitokset	78
Lähteet.....	79
Liitteet	83

1. Johdanto

Tutkimuksessani käsittelen maiseman omistajuutta kaupunkisuunnittelussa. Tutkin, mitä maiseman omistajuudella tarkoitetaan, miten se vaikuttaa suunnittelussa ja miten se määrittyy Samppalinnan ravintolaa käsittelevissä diskursseissa. Tapaustutkimukseni kohteena on Samppalinnan ravintola ja siihen liittyneet kehittämisprosessit nykyisen omistajan aikana toteutetuista puunkaadoista lähtien. Samppalinnalla on Turun keskustan alueella sijaitseva viihderavintola. Ravintola sijaitsee Samppalinnan mäen laidalla Aurajoen rannalla. Vastapäätä ravintolaa joen toisella rannalla on Turun kaupungintalo. Vuonna 2017 ravintolan alueella toteutettiin kahdeksan puun kaadot (Rakennusvalvonta 2017) ja lisäksi ravintolan edustalle Samppalinnan mäen rinteeseen rakennettiin terassi (Toimenpidelupa 2017). Nykyään Samppalinnan ravintolan omistaa Samppalinnan Terminaali Oy, joka on vuokrannut rakennuksen Aura Ravintolat Oy:lle ravintolakäyttöön (Rekisteriote 2015; Liikehuoneiston vuokrasopimus 2017). Ravintolassa toimivan yrityksen pääomistaja vaihtui ensimmäisen kesäkauden jälkeen (Turun Sanomat 2018).

Tutkimukseni liittyy lakimaantieteen alaan. Lakimaantiede on käsitteenä syntynyt vasta vähitellen 1990-luvun loppuvaiheilla (Delaney 2015a). Suuntauksen lähtökohta on, että ihmismaantieteessä otetaan huomioon myös asioiden laillisuus ja lain merkitys yhteiskunnassa. Lakimaantieteen alla käsiteltäviä teemoja on paljon (Delaney 2015b). Alalla ei ole myöskään yhtä vallitsevaa metodologista pohjaa. Lakimaantieteen alalla käsitellään hyvin erilaisissa tilanteissa sovellettavia lakeja ja erilaisia tiloja. Lain analysointi on usein kimmonnut historiallisista lähtökohdista ja keskittynyt varsinkin sosiaaliseen kontekstiin (Blomley 1998). Lakimaantieteessä käsitellään tilallisuuden ja lain yhteneväisyyksiä (Braverman ym. 2014). Siinä keskitytään erityisesti siihen, kuinka tila ja laki tuottavat vastavuoroisesti toinen toisiaan ja kuinka sosiaaliset suhteet ja kokemukset ovat lain ja tilan välillä vuorovaikutteisesti määrittyviä. Laki määrittyy ja konkretisoituu aina suhteessa johonkin paikkaan, ja sillä on aina tilallinen ulottuvuus. Lakimaantiede voi olla vahvasti tiettyyn paikkaan liittyntä tai paikatonta tai yleisiin sekä laaja-alaisiin tiloihin kohdistuvaa (Delaney 2015a).

Lakimaantieteellinen lähestymistapa soveltuu hyvin suunnitteluprosessien tutkimiseen (Rannila 2017). Laki ja tila muodostavat yhdessä nomosfäärin, jossa laki ja tila muodostuvat suhteessa toisiinsa (Delaney 2015a). Laki vaikuttaa sosio-spatiaalisissa tilanteissa ja näkyy kaupunkitiloissa sekä niihin vaikuttavissa valtasuhteissa. Laissa ja käytänteissä määrittyneet normit vaikuttavat ihmisten jokapäiväiseen käyttäytymiseen kaupunkitiloissa. Suunnitteluprosesseissa lailla on vahva vaikutus jo lähtökohtaisesti mutta varsinkin silloin, kun tilan käyttöön liittyvistä kysymyksistä syntyy useita vuosia kestäviä oikeusprosesseja (Rannila 2017). Suunnittelussa tila voidaan nähdä sosiaalisena kokonaisuutena, jossa ristiriidat tilan käytöstä ja kokemuksista näkyvät oikeudessa. Suunnitteluprosessien tilallisuutta ja laillisuutta käsitteleviä tutkimuksia on tehty vasta vähän (Rannila 2018). Lain ja tilan kysymykset ovat kuitenkin hyvin merkittävässä osassa suunnittelussa.

Lakimaantiede on suhteellisen nuori tutkimussuuntaus maantieteen kentällä, ja kuten Braverman ym. (2014) mainitsee, suuntauksen täysi potentiaali elävänä ja luovana maantieteen alueena on vielä löytämättä. Tutkimuksellani tahdon tuoda uuden näkökulman lain ja maantieteen tutkimukseen ja vaikuttaa näin lakimaantieteen keskusteluun ja sen moninaiseen kehitykseen. Tutkimus osallistuu yhteiskunnalliseen keskusteluun ottaessaan kantaa uudelta näkökulmalta Samppalinnan tapaukseen, joka on näkynyt myös mediassa (Turun Sanomat 2017), ja tutkimus nostaa esiin vähän tunnettua puolta maiseman kehittämisestä maiseman omistamisen pohdinnan avulla. Olennaisia tutkimusteemoja ovat suunnitteluprosessien merkitykset kaupunkien kehittämisessä ja pohdinnat omistajuudesta ja maiseman muovautumisesta omistussuhteiden ja sosiaalisten käytäntöjen kautta.

Mitchell (2003) nostaa esiin, ettei maiseman tutkimus voi liittyä vain maisemaan itseensä, vaan sen tutkimisessa on otettava huomioon yhteydet muihinkin tekijöihin. Maiseman käsite kuvaa hetkellisiä ja tilapäisiä ilmiöitä (Wiley 2007). Maisema määrittyy juuri sillä hetkellä, kun maisemaa katsotaan tai käsitellään. Maisema on elävä, aika- ja paikkasidonnainen, ja sen määrittymiseen vaikuttavat eri aikatasot, jotka konkretisoituvat yhteen tiettyyn hetkeen. Tutkimuksellani osallistun maisemasta käytyyn maantieteelliseen keskusteluun. Maisemasta on siinä havaittavien omistajuussuhteiden kautta tehty useita tutkimuksia, joissa lähtökohtana on, miten maan omistajuus vaikuttaa

maisemaan (Blomley 1998), mutta tutkimusta maiseman omistajuudesta ei ole vielä paljoa kaupunkisuunnittelun kannalta.

Raivon (1997) mukaan maiseman käsitteen moninaisuuden vuoksi tutkimuksissa olisi määriteltävä, kenen maisema on kyseessä. Maisema määrittyy subjektiivisten kokemusten ja aistihavaintojen kautta. Siinä yhdistyvät ajalliset ja tilalliset prosessit, joissa kulttuurimaisema syntyy ihmisen vaikuttaessa luonnonympäristöön. Maisemalla on kulttuurinen luonne, joten tutkimuksissa olisi hyvä määrittää, kenen maisemaa tutkitaan ja mistä kulttuurisista lähtökohdista tutkimus lähtee. Maiseman omistajuuden voi nähdä subjektiivisena kokemuksena, jossa jokainen yksilö omistaa oman näkemänsä ja kokemansa maiseman (Raivo 1997). Tässä tutkimuksessa en kuitenkaan tutki niinkään maiseman omistajuutta subjektiivisten kokemusten kautta vaan tutkin sitä käytäntöjen ja suunnittelun kannalta. Ihmisten henkilökohtaiset kokemukset maisemasta ja sen sisäisestä omistajuudesta vaikuttavat myös suunnitteluprosesseihin mahdollisina kiistoina maisemaan vaikuttavista toimista (Blomley 2014). Tutkimuksessa menen subjektiivista maiseman kokemusta ja henkilökohtaista omistajuutta pidemmälle pohtimalla laajemmalla kannalta omistajuutta konkreettisten maisemaan liittyvien toimien, suunnitelmien ja kehittämisen kautta. Pohdin, kenelle kuuluu valta muokata maisemaa ja miten maiseman omistajuus otetaan esiin suunnitteluprosesseissa.

Omistajuus muodostuu useiden ihmisten ja asioiden välisistä suhteista (Blomley 2010). Tietyn henkilön tai ryhmän konkreettinen objektien hallinta on yksi osa omistajuutta, mutta omistajan hallussa olevaan materiaaliseen kiinteistöön tai maa-alaan liittyy aina useiden eri ihmisten suhteet (Rannila 2017). Omistajuudella organisoidaan tilaa ja ympäristöä, koska sen avulla voidaan osoittaa objektit jollekin taholle kuuluviksi. Omistajuuteen liittyy aina myös kysymykset vallasta ja vallankäytöstä (Walker & Fortmann 2003). Omistajalla on tietyt oikeudet hallitsemaansa tilaan (Blomley 2003). Maisema heijastaa omistajuutta siihen vaikuttavien tekijöiden kautta (Blomley 2010). Maisemassa voi vaikuttaa julkinen tai yksityinen hallinta tai siihen vaikuttava taho voi olla tietty ryhmä tai yksilö. Maiseman omistajuuden kysymykset nousevat tärkeiksi, kun tutkitaan, minkä tahon intressit maisemassa näkyvät (Walker & Fortmann 2003). Maisemasta heijastuvat alueen poliittinen ilmapiiri ja vallitsevat arvot, jotka vaikuttavat myös maiseman omistajuuteen.

Omistajuuskysymykset ovat vahvasti esillä suunnittelussa ja rakentamisessa muun muassa luvanvaraisuuksien ja valitusoikeuksien kautta (Rannila 2017). Maisemaan vaikuttavia toimia tehtäessä on haettava maisematyöluvat, mutta lupakäytännöissä on eroja, koska toimien vähäisyys on vaikuttava tekijä lupien hakemisen tarpeellisuuden arvioinnissa (Maankäyttö- ja rakennuslaki 1999, 128 §). Naapurien, kuntalaisten ja muiden tahojen intressit vaikuttavat lupien saantiin (Rannila 2017). Tietyissä tilanteissa naapurin oikeudet ovat vahvasti esillä, ja välillä esimerkiksi puunkaadot voivat vaikuttaa koko naapuruston maisemaan (Blomley 2014).

Suunnittelua ohjaavat ensisijaisesti kaavat (Maankäyttö- ja rakennuslaki 1999, 35 §). Kunnat vastaavat kaavoituksesta, ja päävastuu kaupunkien kehityksestä nähdäänkin olevan juuri kaavoittajilla (Haila 2002). Kaavan ajatellaan olevan yleisen edun takaaja eikä sen koeta edustavan tiettyjen ryhmien intressejä. Silti suunnitteluun paikallistasolla vaikuttavat joidenkin intressit vahvemmin kuin toisten. Kuntatasolla voi olla vaikeaa kieltää luvat esimerkiksi julkisuuden henkilöiltä tai tärkeiltä vaikuttajilta (Rannila 2017). Jos suunnittelussa nousevat joidenkin intressit selvästi vaikuttaviksi tekijöiksi, voi tämä vaarantaa sosiaalisen oikeudenmukaisuuden ja demokratian periaatteita (Haila 2002).

Samppalinnan tapauksessa omistajuuskysymykset ovat vahvasti esillä, mutta ne eivät ole lähtökohtaisesti yksiselitteiset. Samppalinnan rakennuksen omistaa yritys, joka on vuokrannut sen ravintoloitsijoille (Liikehuoneiston vuokrasopimus 2017). Lisäksi omistajataho on vuokrannut ravintolaa ympäröivän tontin Turun kaupungilta (Maanvuokrasopimus 2015). Omistajataho toimi Samppalinnan ravintolan alueella toteutettujen puunkaatojen lupien hankkijana ja kaupungin omistama yritys suoritti kahdeksan puun kaadot omistajan toimesta. Lupaa haettiin kymmenen puun kaatoon, mutta kahdelle niistä sitä ei saatu. Lupaun myös liittyi ehto uusien puiden istuttamisesta maisematyöluvan voimassa olon aikana, eli vuoteen 2020 mennessä (Rakennusvalvonta 2017). Kuvassa 1 näkyy, miltä Samppalinnan ravintolan julkisivu Itäiselle rantakadulle päin näytti keväällä 2018, kun uusi toimija oli pitänyt ravintolaa yhden kesän ajan ja ennen kuin uusi kesäkausi oli alkanut.

Kuva 1. Samppalinnan ravintola ja terassi 13.4.2018 ennen uuden kesäkauden alkua (Siiri Pyykkönen).

Tutkimuksessani keskityn tapauskohtaiseen tutkimukseen saadakseni sen avulla tietoa omistajuuden ja maiseman merkityksistä suunnittelussa. Samppalinnan tapaus on kiinnostava maiseman omistajuuden takia, sillä sen kehittämis- ja suunnitteluprosessit ovat median nostamien tietojen mukaan tapahtuneet nopeasti ja toimijan henkilökohtaisten ominaisuuksien vaikutuksen avulla (Turun Sanomat 2017). Puunkaatojen oikeutus ja terassiprosessin vauhti herättivät median mielenkiinnon, ja prosesseja käytiin myös jälkikäteen läpi lautakunnissa (Rakennusvalvonta 2017). Samppalinnan vuokra-alueella kaadettiin vuonna 2017 kahdeksan puuta, joiden kaatoja perusteltiin rakennuksen suojelullisilla syillä ja valon saannilla. Puunkaatojen vaikutukset maisemaan oli huomioitu jo puunkaatojen perusteluissa, sillä yksi perusteluista oli ravintolarakennuksen näkyvyyden parantaminen.

Terassiprosessi oli kiinnostava sen nopean etenemisen vuoksi. Terassille myönnettiin tilapäinen lupa vuoden 2017 huhtikuun lopusta heinäkuun loppuun nopealla aikataululla (Toimenpidelupa 2017). Lupaan kuului rakennuslupiin yleisesti liitetty ilmaus mahdollisuudesta aloittaa toimenpiteet ennen päätöksen lainvoimaisuutta (Toimenpidelupa 2017; Rannila 2017). Terassin kehitys ei jäänyt toimenpidelupaan, vaan terassille vaadittiin monia muutoksia jälkikäteen (Turun kaupungin rakennusvalvonta 2017).

Tutkimuksen aineistona käytän haastatteluja ja Turun kaupunginarkistosta saatuja asiakirjoja, jotka käsittelevät Samppalinnan kehitystä vuodesta 2016 eteenpäin. Haastattelut toteutin puolistrukturoidulla haastattelulla, ja niissä haastateltavina oli Samppalinnan tapaukseen liittyviä henkilöitä, kuten lupaviranomaisia, poliittisia vaikuttajia ja rakennuksen omistajatahoa. Haastateltavia oli kaikkiaan kuusi, joista viisi on ollut suoraan tekemisissä Samppalinnan kehittämisprosessissa. Yksi haastateltavista oli virkaa tekevän hortonomin viransijainen, koska Samppalinnan tapauksen puunkaadoista vastannut hortonomi oli haastattelujen aikana virkavapaalla.

Aineiston analyysissä käytän diskurssianalyysia ja sisällönanalyysiä. Teemoittelen aineistoni siitä nousevien teemojen perusteella aihealueisiin, joiden mukaan toteutan diskurssianalyysin. Diskursseilla rakennetaan todellisuutta kielenkäytön perusteella (Jokinen & Juhila 2016). Diskursseilla kerrotaan tarinaa, jossa määrittyvät tiettyjen paikkojen ja tilojen kuvailut (Blomley 1998). Haastatteluista tutkin, miten Samppalinnan tapauksessa puhutaan omistajuudesta ja maisemasta ja miten maiseman omistajuus rakentuu haastatteluissa esiintyvien diskurssien perusteella.

Tutkimuskysymykseni ovat seuraavat:

1. Mitä maiseman omistajuudella tarkoitetaan Samppalinnan tapauksessa?
2. Miten maiseman omistajuus nousee esiin Samppalinnan kehittämisen diskursseissa?
3. Miten suunnitteluprosessit ottavat maiseman omistajuuden huomioon?

Tutkimukseni tavoitteena on määrittää maiseman omistajuuden käsitettä Samppalinnan ravintolan tapauksen avulla. Tutkin, kuinka suunnittelussa voidaan ottaa maiseman omistajuus nykyistä paremmin huomioon.

2. Kunnallinen suunnittelu

2.1 Suunnittelua ohjaavat lait

Maankäyttö- ja rakennuslaki (1999, 1 §) määrittää kuntalain (2015, 1 §) tavoin kuntalaisten osallistumismahdollisuuksia suunnitteluun. Lailla edistetään myös kestävästä kehitystä niin ekologisesti, sosiaalisesti, taloudellisesti kuin kulttuurillisestikin. Suunnittelun tavoitteena on edistää muun muassa ympäristön kauneutta ja vaalia kulttuuriarvoja sekä taata viihtyisä elin- ja toimintaympäristö kaikille väestöryhmille (5 §). Lisäksi suunnittelun tavoite on edistää taloudellisuutta yhdyskuntarakentamisessa ja luoda toimintaedellytykset kilpailulle ja elinkeinoelämälle.

Kunnan rakennusjärjestyksellä määrätään muun muassa sopivasta rakentamisesta sekä kulttuuri- ja luonnonarvojen huomioon ottamisesta, niin ettei sen määräyksillä ole haittaa maanomistajille tai muille oikeuksien haltijoille (Maankäyttö- ja rakennuslaki 1999, 14 §). Yleiskaava luo perustan ja periaatteet yksityiskohtaiselle kaavoituksen, suunnittelun ja rakentamisen kehitykselle (Maankäyttö ja rakennuslaki 1999, 35 §). Yksityiskohtaiseen alueiden rakentamiseen ja kehittämiseen laaditaan kunnissa asemakaava (Maankäyttö ja rakennuslaki 1999, 50 §). Se ohjaa maankäyttöä niin, että maisemakuvan, kaupunkikuvan ja paikallisten olosuhteiden edellytykset toteutuvat. Asemakaavassa erityisesti huomioitava asia on asuntotuotannon tarve, ja asemakaavan pitää edistää toimivaa kilpailua elinkeinoelämässä (51 §).

Maankäyttö ja rakennuslaissa (1999, 113 §) määritetään rakennuksia koskevissa säädöksissä maisemaan, viihtyisyyteen ja ympäristönäkökohtiin vaikuttavasta rakentamisesta. Rakennuksen on oltava kiinteä tai tarkoitettu paikallaan pidettäväksi, ja se on tarkoitettu muun muassa asumiseen, työntekoon tai muuhun käyttöön. Pienehköt ja kevytrakenteiset rakennelmat eivät kuulu rakennuksen määritelmään, ellei niillä ole ympäristölle tai maankäytölle erityisiä vaikutuksia. Pykälän 118 mukaan rakentamisessa ja muutostöissä on vaalittava historiallisesti arvokkaita rakennuksia eikä kaupunkikuvaa saa turmella rakentamisen seurauksena. Vastuu suunnittelusta ja rakentamisesta määräysten sekä lupien mukaisesti on rakennushankkeeseen ryhtyvällä, ja suunnittelijoilla on oltava riittävä asiantuntemus (119 §).

Kunnan velvollisuuksiin kuuluu myös ympäristönhoidollinen valvonta, johon kuuluvat myös vaatimukset siitä, että puistojen ja oleskeluun tarkoitettujen ulkotilojen täytyy olla viihtyisiä ja kaupunkikuvaan sopivia (Maankäyttö- ja rakennuslaki 1999, 167 §). Kevyen rakennelman on sopeuduttava ympäristöön ja täytettävä ulkoasultaan soveltuvat vaatimukset (168 §). Mikäli rakennelma ei esimerkiksi turvallisuudeltaan tai ulkoasultaan täytä vaatimuksia, voi rakennusvalvontaviranomainen määrätä sen poistettavaksi.

Rakentamiseen tarvitaan rakennuslupa, mutta vähäisten ja pienten muutosten tekoon riittää toimenpidelupa (Maankäyttö ja rakennuslaki 1999, 125 §; 126 §). Toimenpidelupa tarvitaan myös rakennelmiin, joita ei pidetä rakennuksina mutta joilla on vaikutus kaupunki- tai maisemakuvaan tai ympyröivän alueen maankäyttöön. Toimenpideluvan varaisia mutta ei rakennuksena pidettäviä rakennelmia ovat esimerkiksi esiintymislavat, katokset, käymälät ja katukuvaan vaikuttavat markiisit. Lisäksi kaupallisessa tarkoituksessa asetettu mainos tarvitsee toimenpideluvan, kuten myös kiinteä aita.

Kaupunkikuvajärjestelyn mukaisesti pitkäaikaisesti ja merkittävästi ympäristö- tai kaupunkikuvaa muokkaavat muutokset vaativat myös toimenpideluvan (Maankäyttö- ja rakennuslaki 1999, 126 a §). Maisemaa muuttavat maanrakennustyöt ovat maisematyöluvan alaisia toimenpiteitä (Maankäyttö- ja rakennuslaki 1999, 128 §). Puunkaadot ja muut verrattavat toimet vaativat luvan tietyin poikkeuksin, jos ne tapahtuvat asemakaava-alueella. Tietyt vähäisen vaikutuksen toimet vaativat pelkän ilmoituksen kunnan rakennusvalvontaviranomaiselle, joka kuitenkin voi sen jälkeen edellyttää luvan hakemista.

Kunnan rakennusvalvontaviranomainen ratkaisee maisematyöluva-, toimenpidelupa- sekä rakennuslupahakemukset, paitsi jos maisematyöluva on määrätty jonkin muun kunnan viranomaisen ratkaistavaksi (Maankäyttö- ja rakennuslaki 1999, 130 §). Rakennusluvan ja toimenpideluvan edellytyksinä ovat uuden rakenteen asemakaavan mukaisuus, rakennuksen paikkaan soveltuvuus ja sijoittelu naapurustoon nähden. Lisäksi rakentamisen ja muutosten on oltava sopivaa maisemallisten arvojen kannalta, eivätkä ne saa vaikeuttaa kulttuuri- ja luonnonympäristöllisten arvojen säilyttämistä (136 §). Lupien päätöksissä voidaan tarvittaessa tehdä määräyksiä toimenpiteen suorittamiselle tai rajoitteita mahdollisille haitoille (141 §). Lupa on voimassa kolmen vuoden ajan sen lainvoimaiseksi tulosta lähtien. Lupien myöntämiseen kuuluu aloittamisoikeussäädös,

jonka mukaan lupaviranomainen voi perustellusta syystä antaa luvan aloittaa toimet ennen päätöksen lainvoimaisuutta (144 §).

Rakennus- ja toimenpidelupapäätöksistä valitusoikeus on muun muassa rakennettavan alueen viereisen tai sitä vastapäätä olevan alueen omistajalla tai sen haltijalla sekä niillä kiinteistön omistajilla, joiden rakentamiseen tai joiden oikeuteen tai etuun päätös vaikuttaa (Maankäyttö- ja rakennuslaki 1999, 192 §). Valitusoikeus on lisäksi kunnalla. Maisematyölupapäätöksestä voi valittaa kunnan jäsen, kunta tai naapurikunta, johon päätös vaikuttaa tai joka on päätöksen välittömän vaikutuksen alainen.

Rakennustyötä aloitettaessa on tehtävä ennen toimien toteuttamista aloittamisilmoitus rakennusviranomaiselle, mikäli työ on vaatinut luvan tai ilmoituksen (Maankäyttö- ja rakennuslaki 1999, 149 §). Puun kaatamisen kaltainen rakentamista valmisteleva toimenpide ei ole vielä rakentamisen aloittamista, mutta myös sen aloittamisesta on ilmoitettava rakennusvalvontaviranomaiselle. Maankäyttö- ja rakennuslaissa annettuja säännöksiä ja määräyksiä vastaan toimivalle voidaan tehdä velvoite oikaista väärin tehty asia tai laiminlyöty velvollisuus (182 §). Jos viranomaisen määräystä ei kuunnella, voi sitä tehostaa uhkasakolla tai voidaan vaatia korjauksen teettämistä sen toteuttajan kustannuksella.

2.2 Kaupunkialueiden suunnittelu

Kaupungin suunnittelu- ja kehittämisprosessit lähtevät tarpeesta hallittuun muutokseen (Horelli & Kukkonen 2002). Muutostarpeeseen vaikuttavat muun muassa ongelmat ja epäkohdat elinympäristössä tai halu viedä ympäristöä parempaan suuntaan. Maankäyttö- ja rakennuslaissa määritellään maankäyttöön ja rakentamiseen liittyvät edellytykset (Jauhiainen & Niemenmaa 2006). Kaupunkien suunnittelussa vaikuttaa kuitenkin myös se, millaisin lähtökohdin suunnittelussa kaupunkia käsitellään (Bäcklund 2002). Kaupunkia voidaan ajatella asukkaitensa identiteetin ja kokemusten summana tai tietyllä tavalla järjestettyjen toimintojen kokonaisuutena.

Laissa ja suunnittelussa tila nähdään helposti absoluuttisista tekijöistä muodostuvana (Blomley 2014). Absoluuttisen tilan käsittely suunnittelussa on havainnekuvamaista ja

tietyihin geometrisesti mitattaviin elementteihin keskittyvää (Bäcklund 2002). Modernissa kaupunkisuunnittelussa tilaa käsitellään absoluuttista tilan käsittelyä vahvemmin toimintojen ja kulttuurillisten käytäntöjen kautta muodostuvana relatiivisena tilana. Kaupunki ei koostu vain mitattavista ulottuvuuksista vaan siinä on objektiivisesti koettavien elementtien lisäksi mukana kaupunkilaisten henkilökohtaiset kokemukset paikoista. Eri näkemykset kaupunkitilan suunnittelussa voivat aiheuttaa konflikteja, joiden arviointi on kuitenkin tarpeellista. Ristiriitojen ja konfliktien kautta kaupunkitila kehittyy ja muuttuu sekä fyysisenä maisemana että sosiaalisena rakenteena ja talouden järjestelmänä (Andersson 1997). Ympäristöä hajotetaan ja rakennetaan uudelleen jatkuvasti, kun sosiaalinen, taloudellinen ja poliittinen ilmapiiri muuttuu ja järjestyy uudelleen.

Kaupunkisuunnittelijoille teetetyt kyselytutkimuksen mukaan valta kaupungin suunnitteluun nähdään ensisijaisesti olevan kaavoittajilla (Puustinen 2002). Kaavoituksen päätehtävänä on varata maata tiettyä käyttöä varten ja näin ollen luoda lähtökohdat kaupungin alueiden käytölle (Haila 2002). Kaavoituksesta vastaavina toimijoina ovat kunnat, joilla on siihen monopolin asema. Raakamaan prosessia rakentamiseen ja rakennuksen olemassaoloon asti ohjaa ensisijaisesti maakuntakaava, jossa määritellään alueiden yleispiirteinen käyttö maakunnissa (Maankäyttö- ja rakennuslaki 1999, 4 §). Yleiskaavat toimivat yksityiskohtaisemman asemakaavan ohjeistajina (Haila 2002). Asemakaava ohjaa kunnissa rakentamista, jota toteuttavat yksityiset rakennusyrietykset. Suomessa rakentaminen tapahtuu säätelevän järjestelmän puitteissa, joten määräykset sallitusta ja ei-sallitusta rakentamisesta ovat hyvin kontrolloidut. Järjestelmässä joudutaankin sovittamaan yhteen kunnallisen suunnittelun ja yksityisomistuksen sekä rakentamisen tavoitteet. Yksityiset rakennuttajat toimivat julkisen suunnittelun kautta tehtyjen kaavojen toteuttajina. Rakennuttajat pääsevätkin vaikuttamaan vahvasti kaupunkien suunnitteluun, sillä Suomessa omistusoikeuksista pidetään vahvasti kiinni (Rannila 2018).

Projektiluonteinen suunnittelu on yleistynyt kokonaisvaltaisen suunnittelun jäätyä viime vuosikymmeninä vähitellen taka-alalle (Rannila 2018). Pitkätähtäminen suunnitteluun nähdään jäykkänä välineenä, joka ei salli joustavuutta suunnitteluun. Suunnittelua on kritisoitu, sillä sen koetaan rajoittavan urbaanin tilan luovaa käyttöä. Kokonaissuunnitelmaton kaavoittaminen on kuitenkin saanut kritiikkiä

kaupunkisuunnittelussa, kuten myös yleiskaavan ja kaupunkilaisten mielipiteitten sivuuttaminen (Haila 2002). Kun kokonaisvaltaista suunnittelua vähennetään kaupungeissa luovan kaupunkitilan käytön mahdollistamiseksi, mahdollistuu samalla omaisuuden haltijoiden taloudellisen hyödyn tavoittelu rakennusten suojelun ja ohjeistuksien väljentyessä (Rannila 2018). Mahdollisuudet puuttua eri ryhmien intressien korostumiseen suunnittelussa vähenevät.

Kaupunkisuunnittelijoille teetetyin kyselyn mukaan kaavoittajien vaikutusvallan jälkeen toissijaisina vallankäyttäjinä kaupunkisuunnittelussa toimivat lautakunnat ja maanomistajat (Puustinen 2002). Kunnanvaltuuston ja -hallituksen vaikuttaminen on myös esillä, ja kaupunkilaisten valta koetaan suunnittelijoiden piirissä vähäisimmäksi. Suomen laissa määritellään myös selvästi se, että alueiden käytön ja rakentamisen järjestäminen on toteutettava kunnissa kestävän kehityksen periaatteiden mukaisesti sekä osallistumismahdollisuudet ja vuorovaikutus suunnitteluun huomioon ottaen (Rannila 2017). Vuorovaikutus on maankäyttö- ja rakennuslain perusteella keskeistä, sillä se tuodaan esiin jo heti alkuun ensimmäisessä pykälässä (Haila 2002; Maankäyttö- ja rakennuslaki 1999, 1 §). Suunnittelun on tapahduttava vuoropuheluna kaupunkilaisia kuunnellen, ja kaavoituksesta tiedottamisen on tapahduttava jo alkuvaiheessa.

Lakia osallisuuden takaamisesta voidaan tulkita myös niin, että jokaista, joka tuntee itsensä osalliseksi tiettyyn elinympäristöön, on kuultava suunnittelussa (Bäcklund 2002). Toisaalta laki jättää suunnitteluun väljyyden siinä, milloin ja miten kaupunkilaisten osallisuus toteutetaan. Osallisuus suunnitteluun vaatii kansalaisilta riittävää osaamista ja tietoa suunniteltavasta kohteesta taustoineen (Häkli 1997). Yhdenkin vahvasti omaa etuaan ajavan mielipide voi osallistavassa suunnittelussa viedä suunnittelun usean muun intressejä kauemmas (Puustinen 2002). Pienet ryhmät voivat toimia vahvoina vaikuttajina, mikäli ne pitävät tarpeeksi kovaa ääntä. Toisaalta halu muokata ympäristöä enemmän omien tarpeiden mukaiseksi toimii motivaattorina osallistua suunnitteluun (Horelli & Kukkonen 2002).

Jo tehdyistä päätöksistä on mahdollisuus valittaa, mutta valitusprosessiin lähteminen vaatii aktiivista kansalaisuutta (Rannila 2017). Kansalaisella on oltava riittävät pohjatiedot mahdollisuuksistaan ja rohkeutta käynnistää valitusprosessi, vaikka valittamisesta joutuu maksamaan vain, jos valitus todetaan aiheettomaksi.

Rakennuslupapäätökseen voi valittaa kiinteistöä vastapäätä tai kiinteistön vieressä sijaitsevan alueen haltija, omistaja tai joku muu, johon päätös olennaisesti vaikuttaa. Kaavoituksessa valitusoikeus on laaja, sillä kaavoituksesta on jokaisella kuntalaisella oikeus valittaa. Valittamiseen pohjautuvan suunnittelu on yhä yksi merkityksellisimmistä tavoista päästä vuorovaikutukseen asukkaiden kanssa (Puustinen 2002). Suunnitelmat viedään melkein loppuun asti pienen vaikutuspiirin kesken, ja vuorovaikutteisuus koetaan helposti enemmänkin hidasteena. Suomessa hallinto-oikeuteen menee vuodessa 1 300 - 1 500 tapausta, joista esimerkiksi Turussa jopa 24 % päädytään muuttamaan tai kumoamaan (Rannila 2018). Kumottujen tai muutettujen tapausten korkea osuus osoittaa kunnallisessa päätöksentekoprosessissa olevan ongelmia.

Kun lupahakemus tulee vireille, siitä tiedotetaan naapurikiinteistöjen omistajia, jolloin heillä on myös mahdollisuus vaikuttaa lupaan mielipiteellään (Rannila 2017). Jos lupia päätettäessä kuunnellaan vain naapurikiinteistöjen omistajia, huomio prosessien laajemmasta vaikutuspiiristä jää huomiotta. Tällöin laajempi vaikuttaminen jää helposti vain valitusvaiheeseen. Naapurien kuuleminen voi johtaa yleistä etua vastustavaan suunnitteluun (Puustinen 2002). Tietyllä hetkellä naapuri vaikuttaa mielipiteellään myös tulevaisuuden käyttäjien puolesta.

Virke *“Samalla myönnetään lupa suorittaa rakennustyöt ennen kuin päätös on saanut lainvoiman”* toistuu useimmissa rakennuslupahakemuksissa, kuten myös Sämpälinnan väliaikaiseksi tarkoitettun terassin toimenpidehakemuksessa (Rannila 2018; Toimenpidelupa 2017). Rannila (2018) käsittelee tapausta, jossa Turun kaupungintalon edustalla sijaitsevaan puistoon rakennettiin Lintukoto-niminen rakennus, jonka viihdetaitelija rakennutti promootiota ja tuotemyyntiä varten. Rakennus on mielenkiintoinen laillisuuden ja laittomuuden kannalta osana kunnallista päätöksentekoa, sillä rakennuksen suunnitelman hyväksymisprosessi tapahtui hyvin pikaisesti ilman kunnan käsittelyä. Osa kaupunginvaltuutetuistakaan ei ollut tietoisia asiasta, ennen kuin se ilmoitettiin julkisesti. Hyväksytyyn suunnitelmaan kuului myös nopeasti tapahtuva rakentamisen alkaminen jo kuukauden päästä hyväksymisestä. Rakennus oli jo alkuperäisen suunnitelman mukaan tarkoitus sijoittua puistoon vain väliaikaisesti vuoden ajan. Nopean rakentamisen ja rakennuksen tilapäisyyden takia suunnitelmasta ei tehty valituksia, sillä valitusten läpikäyminen on hidas prosessi, jolloin rakennus olisi jo ehtinyt olla rakennettu valitusten käsittelyyn päästäessä. Suunnitelman hyväksymisen ja

toteuttamisen nopea aikataulu herättää kysymyksen, tapahtuiko suunnitelman hyväksyminen laillisesti vai oliko prosessi lopulta laitton (Rannila 2018).

Pohjois-Amerikassa yleistynyttä sopimussuunnittelua on havaittavissa Suomessa yhä enemmän poikkeusmenettelyn lisääntyessä (Rannila 2017). Poikkeamissuunnittelu ja suunnittelutarveratkaisu on nähty ongelmallisina prosesseina, koska ne aiheuttavat usein valituksia ja ovat ongelmallisia demokratian kannalta. Poikkeamissuunnittelun yleistyminen voi johtaa siihen, että yhden poikkeuksen hyväksyminen antaa muillekin mahdollisuuden viitata siihen päätökseen ja saada sitä perusteluna käyttäen lupa omiin ratkaisuihinsa. Kun poikkeamissuunnittelu yleistyy, lisääntyy Suomessa myös suunnitelmien teko ”bumerangeina”, eli päätökset tehdään niin, että ne lopulta tulevat bumerangeina takaisin niiden käytyä ensin hallinto-oikeudessa valitusten takia (Rannila 2017).

Kuntatasolla toteutettavassa suunnittelussa päätöksenteon ajatellaan tapahtuvan paikalliset erityispiirteet huomioon ottaen, kun suunnittelun ajatellaan tapahtuvan läheisesti kaupunkilaisten kanssa (Rannila 2018). Paikallisen tason suunnittelua pidetään yleisesti demokraattisempana kuin laajalla skaalalla tehtävää suunnittelua (Purcell 2006). Kuntatason suunnittelussa on kuitenkin suuri riski demokraattisen päätöksenteon unohtamiseen. Suunnittelua ohjaavat lait valmistellaan valtion tasolla, mutta koska niiden käyttöönoton tapahtuu kunnissa ja kaupungeissa, tulee laista ristiriitainen ja muuttuva lain ja paikallisten käytäntöjen ristiriitojen vuoksi.

Mikäli kaupunkilaiset kokevat, että kaupunkikulttuurisesti tärkeitä rakennuksia tuhotaan tai rakennetaan perusteettomasti, syytettään helposti suunnittelijoita (Haila 2002). Poliittisten puolueiden johdon, virkamiesten ja liike-elämän sisäpiirin välillä tehty suunnittelu saa Hailan tekstissä kritiikkiä kaupunkisuunnitteluseuralta. Kuntatasolla tunnetuilta henkilöiltä tai niin sanotusti hyviltä tyypeiltä voi päätöksenteossa olla vaikeaa kieltää luvan saamista, vaikka se olisi osallistavan päätöksentekoprosessin kautta tehtyä asemakaavaa vastaan (Rannila 2017). Varsinkin kuntatason suunnittelussa luvan hakijan henkilöllisyys saattaa vaikuttaa normaalia enemmän, jos esillä on nähtävissä ilmiö, ettei tutulta tai erityisen merkittävältä henkilöltä tohdita kieltää rakennuslupaa. Useiden eri toimijoiden ja tahojen intresseillä on suuri vaikutus kaupunkien rakentumisessa (Haila 2002). Tiettyjen paikallisten intressien nostaminen muita tärkeämpään asemaan

suunnittelussa voi johtaa sosiaaliseen epäoikeudenmukaisuuteen ja olla demokraattista toimintaa vastaan (Rannila 2018).

Suunnittelijoiden laatimat kaavat on nähty neutraaleina ja sellaisina, etteivät ne edistä tiettyjen ryhmien tai henkilöiden intressejä (Haila 2002). Kaavojen nähdään Hailan mukaan edistävän kestävästä kehitystä ja yhteisiksi koettuja arvoja luonnon tuhoamattomuudesta. Kunnille kuuluvan kaavoitusmonopolin katsotaan tuovan yhteisiin intresseihin perustuvan neutraalin edun. Säännökset, ideologiat ja maanomistussuhteet vaikuttavat suunnittelussa vaikuttaviin intresseihin. Suunnittelulainsäädännöllä suojellaan yksityistä omistajuutta, mutta myös taataan kaupunkilaisten vaikuttamismahdollisuudet ja julkisen intressin kuuleminen. Suunnittelijoilla on usein jo suunnitteluprosessien alkuvaiheissa käsityksensä siitä, mikä on tavoiteltava yleinen etu, johon suunnittelulla pyritään (Puustinen 2002). Yleisen edun käsite on kuitenkin ongelmallinen, sillä se perustuu usein ennakkoon määriteltyihin tavoitteisiin, jotka voivat heijastaa vallitsevia poliittisia trendejä ja jonkin ryhmä etuja. Kokonaisvaltaisesti parhaan tuloksen tavoittelu on vaikeaa eri ryhmien pyrkiessä vaikuttamaan tavoitteidensa edistämiseksi, joten vastuu jää kuitenkin lopulta päättäjille (Puustinen 2002).

3. Maisema, omistajuus ja maiseman omistajuus

3.1 Maisema

Maiseman määrittäminen ei ole yksiselitteistä, sillä eri tilanteissa se voidaan käsittää eri tavoin (Wylie 2007). Maisema ymmärrettiin 1970-luvulla visuaalisesti tarkkailtavana kohteena. Sen tarkkailuun vaikuttavat historialliset ja kulttuuriset tekijät, joilla on merkitystä maiseman katsojalle. Wiley korostaa maiseman määrittämisessä sitä, kuinka maisema koostuu jännitteistä. Jännitteet muodostuvat etäisyyksistä ja läheisyyksistä, mielestä ja ruumiista sekä aistillisista tuntemuksista ja etäisenä pidetyistä tarkkailuista. Maisemaa terminä voidaan käyttää kuvaamaan tiettyjä esteettisiä ja sen vuoksi arvokkaina pidettyjä näkymiä tai tiettyä havaittavaa ympäristöä (Raivo 1997). Maisemasta voidaan pitää esimerkiksi ihannemaisemana tai kansallismaisemana, johon liittyy tällöin alueellisesta identiteetistä merkityksiä.

Maisemaan vaikuttavat useat aistit, sillä maisema ei ole vain se, mitä ympäristössä nähdään (Raivo 1997). Visuaalisten elementtien lisäksi ympäristöstä kantautuvat äänet luovat omaa äänimaisemaansa ja tuoksut tuovat maisemaan oman lisänsä. Aistihavaintoihin yhdistyvät tietyt odotukset, muistot ja kokemukset, jolloin maisema on mielen ja aistien yhteinen kokemus. Maisema on moninainen, eikä sitä voida käsittää vain esteettisenä tai kuvauksellisena ilmiönä (Walker & Fortmann 2003). Luonnonmaiseman lisäksi voidaan erotella esimerkiksi käytännöllistä maisemaa, tuotannon tai kulutuksen maisemia ja esteettinen maisema. Ei ole olemassa yhtä jaettua käsitystä siitä, mitä maiseman tulisi olla. Maiseman merkitys maantieteellisessä tutkimuksessa tulee tavasta käsittää maisema fyysisen luonnon lisäksi myös erityisellä tavalla muodostuvana tilana (Blomley 1998). Maisemassa materiaaliset ilmiöt koostuvat maailman kuvaajiksi. Maisema on näin ollen tapa nähdä maailmaa (Blomley 1998).

Maiseman ymmärtäminen on muuttunut käsitteellisesti, kun maisemaa on alettu käsitellä konstruktioiden kautta syntyneenä ilmiönä eikä objektiivisena faktana (Henderson 2003). Lisäksi maantieteellisen maisematutkimuksen kehittymisen myötä diskurssit, joilla maisemaa on käsitelty, ovat moninaistuneet. Maisemaa on määritelty neljän päädiskurssin kautta. Näitä neljää diskurssia pidetään teoreettisesti maantieteessä vallitsevina lähtökohtina maiseman käsittämiseen (Mitchell 2003). Ensimmäinen diskursseista on käsittää maisema maaseutumaisena. Käsite on lähtöisin saksankielisestä sanasta *landschaft*, joka tarkoittaa maisemaa tai maaseutua (Henderson 2003). Tällöin maisemaa käsitellään pienen ja paikallisen kontekstin kautta ja siihen liittyy ihmisten ja maan tasapainoinen käyttäytyminen ja paikallisuuden korostaminen. Maisema muodostuu vahvasti sidoksissa olevasta paikasta ja ajallisuudesta, ja se koetaan suhteellisen muuttumattomana. Maisema on tapa nähdä tiettyjä mielenkiinnon kohteita katsellessa näkymää (Henderson 2003).

Toinen maiseman tieteellisistä diskursseista on maiseman ajattelemisen sosiaalisena tilana (Henderson 2003). Maisema ei ole tietty paikka jossain, vaan se syntyy jokapäiväisten sosiaalisten suhteiden kautta. Maisema on elävä ja pysyvä, sillä se on ihmisten tuottama tila, jossa ollaan hetkellisesti tiettyä ajanjaksona. Vaikka paikat itsessään olisivat muuttumattomat, on maisema hetkellinen, sillä liikkuttaessa ympäristössä edessä on pian jo uusi maisema. Kolmas teoreettinen lähtökohta maisemaan on epistemologinen maisema, jonka mukaan maisema on ihmistoiminnan ja ajatuksen

havaittava materiaallinen tallenne. Siinä yhdistyvät kaksi ensimmäistä teoreettista lähtökohtaa, mutta myös ajatus siitä, että maisemassa paljastuvat asiat, joita ihminen saattaisi muuten pitää ominaan. Neljäs ja viimeinen lähestymistapa maisemaan on apokryfinen maisema. Tällöin maisemaa itsessään pidetään diskurssina, joka on ideologinen ilmaus paikoista (Henderson 2003).

Yksi maantieteessä korostunut käsitys maisemasta on ollut keskittyä sen materiaalisten absoluuttisten ominaisuuksien sijasta maisemaan merkityksistä ja kulttuurisista arvoista koostuvana kokonaisuutena (Wylie 2007). Maisemaa tutkittaessa on olennaista, nähdäänkö maisema jotenkin ulkopuolisesti tarkkailtavana kohteena vai onko tarkkailija itse osa maisemaa ja aktiivisesti vaikuttaa siihen sekä elää sitä. Maisemassa ei koskaan voi olla niin sanotusti sisällä, vaan ihminen tarkkailee sitä aina hieman ulkopuolisena aistijana (Raivo 1997). Maisema muuttuu siinä liikuttaessa tai jos tietyt elementit siinä muuttuvat. Tavallaan maisemaa käsiteltäessä tarkkailua ja elämistä ei voidakaan koskaan täysin erottaa toisistaan, vaan ne tapahtuvat aina päällekkäin (Wylie 2007). Tarkkaillessaan ja katsoessaan maisemaa ihminen on aina osa tilannetta ja elää sitä, minkä vuoksi tarkkailusta tulee elämistä. Ympäristöstä tulee maisema vasta, kun joku henkilö sitä aistii ja kokee, joten ilman havainnoitsijaa maisemaa ei ole olemassa (Raivo 1997). Maisema on ihmisen oma kokemus ja ikään kuin kuuluu sitä tarkkailevalle henkilölle (Olwig 2005). Maisemassa yhdistyvät henkilön vanhat muistot ja kokemukset. Maisema muuttuu, kuten myös tilat ja maa muuttuu, ja kokemukset maisemasta muuttuvat ja saavat kerroksia uusien elementtien sekoittuessa vanhoihin kokemuksiin ja muistoihin.

Itseään ei voi täysin eristää maisemasta, sillä maisemassa yhdistyvät sosiaaliset olosuhteet (Olwig 2005). Maisemasta heijastuvat helposti maisemaa asuttavien ja maisemassa toimivien intressit maisemasta itsestään lähtevien arvojen sijasta (Mitchell 2003). Ihmiset käsittävät maiseman omien lähtökohtiensa kautta, ja sen käsittäminen lähtee henkilöiden omista katsontatavoista. Maisema on ikään kuin meneillään oleva ja jatkuva työprosessi, joka heijastaa ihmisten historiaa ja heidän unelmiaan (Walker & Fortmann 2003). Maiseman suunnittelussa pelätään yksittäisten ryhmien ja eliitin intressien vaikuttavan muita vahvemmin, kun käsitykset toivottavasta maisemasta vaihtelevat (Walker & Fortmann 2003).

Ihmisen omien lähtökohtien sijasta on myös hyvä tarkastella maisemaa lakien ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden kautta (Olwig 2005). Olwig kirjoittaa maisemasta irtautumisen tapahtuvan muun muassa omistajuuden muutoksista ja niiden vaikutuksista erinäisiin maankäyttöoikeuksiin. Menettäessään oikeudet omistaa henkilöstä tulee niin sanotusti muukalainen ja vieras kyseiseen paikkaan. Oikeus paikkaan näkyy oikeutena maisemaan. Toisaalta maisemasta ulkopuolinen henkilö on puhdas ja vapaa tarkkailemaan maisemaa ilman ennakkokontekstia (Olwig 2005).

Wylie (2007) korostaa, että maisemat ovat luonnon ja fyysisten ilmiöiden lisäksi humaaneja, kulttuurillisia ja luovia kokonaisuuksia, jotka voidaan kuvata taiteessa ja kulttuurissa. Maisemaa kuvataan usein maan osana, jota katseella voi vain kerran tarkkailla. Kuitenkin voidaan pohtia, onko määritelmässä tärkeämpi osa maisema maassa ja materiaalisissa tekijöissä vai onko maisema itse asiassa katse. Usein ihmiset kokevat maisemassa kuitenkin molemmat yhtä aikaa. Maisemaa ei ajatella vain objektiivisena kohteena vaan se muodostuu subjektiivisessa katseessa. Maantieteellisessä tutkimuksessa on kuitenkin jatkuvasti menty enemmän kohti maiseman tutkimusta kuvauksena eikä niinkään materiaalisena ilmiönä (Olwig 2005). Maiseman kaksijakoisuus on tärkeää muistaa maisemantutkimuksessa.

Maisema on osaltaan ulkopuolinen, materiaallinen ja havainnollistettava eri osasista rakentuva kokonaisuus, mutta toisaalta myös maisemassa otetaan huomioon subjektiivisesti koetut asiat (Wiley 2007). Maisema muokkaantuu aistillisista ja kuvitelluista ideoista, ajatuksista, symboleista, miellelyhtymistä ja taiteellisista näkemyksistä. Maisemaa jonkin esityksenä tai kuvaajana on käsitelty paljon, ja maisemaa voi ajatella jonkin hetken heijastumana, aivan kuten maisemasta otettua valokuvaakin (Olwig 2005). Kun luonto nähdään maisemana, on se sen hetken ja sen katsojan kokemus. Kun taiteilija tekee maisemakuvaa, kohtaavat hetkessä katselijan käsitykset tilallisista etäisyyksistä maiseman ja katselijan välillä. Ympärillä olevasta luonnosta ja tilasta tulee maisema vasta sitten, kun henkilö irrottaa itseään ja saa välimatkaa suoraan ympärillään olevaan tilaan. Toisaalta välimatkan merkityksestäkin on osattava eristää itsenä, sillä välimatkan itsensä ja maiseman välillä ei tarvitse olla absoluuttisesti suuri, vaan luonnosta tulee maisema ihmisen ympärillä, kun hän osaa mietiskellä läheistä ympäristöään esteettisesti. Subjektin eriytyminen maisemasta mahdollistaa maiseman kanssa keskustelun ja sen tarkastelun (Olwig 2005).

Mitchell (2003) puhuu maisemasta politiikan heijastajana, sillä alueella vallitsevat tavat, oikeudenmukaisuuden ilmentymistavat ja tavoitteet näkyvät fyysisen ympäristön muokkaajina. Maiseman tutkimuksessa tarvitaan pelkän maiseman teoreettisen ymmärryksen lisäksi myös teorioita muun muassa talouden kiertomekanismeista, syrjinnästä ja geopolitiikasta. Poliitiikan keskusteluissa muokataan maisemaa, mutta maisema itsessään myös muokkaa politiikkaa kuvaamalla vallitsevia arvoja, kuten luontoa, maaseutumaisuutta tai talouden kehitystä (Walker & Fortmann 2003). Maisema on politiikan tuote, mutta myös poliittinen työkalu. Maisema kutoutuu sosiaalisissa konflikteissa useille eri tasoille. Paikalliset ja globaalit verkostot ja suhteet luovat maisemaa, joka työstyy koko ajan uudestaan (Blomley 1998). Maisema on vahvasti sidoksissa nykyhetkeen, sillä se on olemassa tietyllä hetkellä tietyssä paikassa (Raivo 1997). Maisemaan liitetyt merkitykset ja historiasta nousevat elementit uusiutuvat jatkuvasti, sillä maiseman historia syntyy katseluhetkellä.

Kaupunkimaisemaa voi käsitellä kolmen teeman mukaisesti (Andersson 1997). Kaupunkimaisema koostuu ajan ja paikan suhteesta, paikan politiikasta sekä paikallisen identiteetin rakentamisesta. Paikan politiikalla tuotetaan kaupunkimaisemaa, ja siihen yhdistyvät eri aikakausilla tehdyt päätökset rakennetusta ympäristöstä. Poliitiikalla on vastaavasti pyritty luomaan tiettyä identiteettiä tietyllä määrättyllä paikalla. Kaupunkimaisema voi olla läpinäkyvä, jolloin ovat esillä tilallisuus ja poliittisten toimien kautta muodostuneet moninaiset merkitykset. Maisemassa on myös havaittavissa paikallisia ja kansainvälisiä elementtejä. Toisaalta kaupunkimaisemat voivat olla myös liminaalisia siirtymätiloja. Ne eivät olekaan moninaisten kerrosten ja sosiaalisten suhteiden summa, vaan niissä heijastuvat paikallisten erityispiirteiden vähittäinen häviäminen (Andersson 1997).

Maiseman suojelusta on määritelty erityisesti luonnonsuojelulaissa (Luonnonsuojelulaki 1996). Laissa määritellään maiseman suojeluun ja maisema-arvojen vaalimiseen liittyviä säädöksiä (1 §). Lain 5. luku käsittelee täysin maiseman suojelua keskittyen maisema-alueiden suojeluun, niiden muodostamiseen ja suojelun lakkauttamiseen. Maankäyttö- ja rakennuslaissa määritellään asemakaavan merkitys kaupunki- ja maisemakuvan mukaisen rakentamisen edellytysten suojaamiseksi (Maankäyttö- ja rakennuslaki 1999, Luku 7 50§). Luvussa 17 määritellään myös, kuinka rakennusten tulee täyttää kauneuden vaatimukset sekä soveltua maisemaan (117 §). Maiseman muuttumisen kannalta yksi

huomioin arvoinen kohta laissa on myös luvun 18 toimenpideluvista määräävä pykälä 126, jonka mukaan tiettyjen rakenteiden rakentamiseen ei aina tarvita rakennuslupaa, vaan ne voidaan toteuttaa vain toimenpideluvan saamisella.

Wilye käsittelee teoksessaan sitä, kuinka nostalgia ja perinteisyys liittyvät maisemaan (Wilye 2007: 31). Maiseman voi nähdä kuvastavan historiaan ja muistoihin liittyvää melankoliaa ja nostalgisia tunteita, ja se heijastaa juuri sitä aikaa ja kulttuuria sinä hetkenä, jona maisemaa tarkkaillaan. Luonnonsuojelulaki puhuu maisema-arvoista (1996, 1 §). Perinteisiin maisemiin liitetyt arvot ovat maisemaa käsiteltäessä nousevia tekijöitä (Raivo 1997). Perinteisiin liitetään tietyt historian tulkinnat, mutta niihin liitetään myös esimerkiksi matkailuun liittyvää tuotteistamista. Maiseman käsitteleminen perinteikkäänä ja arvokkaana on aina latautunut lähtökohta, sillä perinteet ja arvot ovat subjektiivisia kokemuksia, jolloin tiettyjen perinteiden tuominen tai säilyttäminen maisemassa tuo yksipuolisen kuvan laajasta menneisyyden tulkintojen määrästä.

Maiseman tutkimuksissa on nähtävissä korostunut ajatus paikallisuudesta (Walker & Fortmann 2003). Maisema heijastaa tietyn paikan vallitsevia arvoja ja politiikan toimijoiden kiinnostuksen kohteita. Kuitenkin maisemaa tarkkailtaessa on otettava huomioon sen kehittyminen pitkällä aikavälillä niin, että se koostuu lukuisista ajallisista kerroksista, joita tarkkaillaan tietyn ajan kulttuurin ja luonnontekijöiden raamien läpi (Wylie 2007; 39). Maisema on siis tarkkailun ja suoran kohtaamisen kautta ymmärretty objektiivinen, materiaallinen faktoista ja asioista koostuva kokonaisuus. Hoskins ja Sauer ovat Wileyn mukaan käsitelleet maisemaa tunteiden ja älyllisen lähestymisen kautta, ja läheisyyden, empatian ja kiintymisen merkitys nousee tutkimuksissa tärkeäksi (Wiley 2007: 41).

3.2 Omistajuus

Omistajuuden määritelmä ei ole vakaa ja pysyvä (McPherson 1978). Sen varsinainen määritelmä ja tapa, miten ihmiset omistajuuden käsittävät, vaihtuvat ajan myötä, ja silloin myös omaisuuden merkitys vaihtelee. Omistajuuden määritelmä riippuu siitä, mitä yhteiskunnassa omistajuudella tavoitellaan. Lain huomioiva teoreettinen lähestymistapa omistajuuteen alkoi muodostua vasta 1990-luvun aikana (Underkuffler 2014). Teoreettinen lähtökohta omaisuuden tutkimukselle lähtee pohjimuksesta, mitä on omaisuus

ja miksi sitä on. Lisäksi teoreettiselta kannalta omistajuutta ja omaisuutta voi pohtia siltä kannalta, miten sen kuuluu olla ja kuinka pysyvää se on. Eri lait määrittelevät omaisuuden hallussapidosta ja omistajuuden muutoksista, jolloin omaisuus määrittyy tiettyjen sääntökokonaisuuksien perusteella. Omaisuuteen liittyvät omistajan oikeudet, valta ja suoja. Omistajuuteen kuuluu oikeus omistaa tai oikeus toimia. Lailliset ristiriidat ja mahdollisuus tilan käyttöön ovat vahvasti esillä useissa tilallisissa kiistoissa (Blomley 1998). Omistajuuden suhteet ja sosiaaliset säännöt määrittelevät myös omaisuutta ja omistajuutta.

Omistajuuteen liittyvät kysymykset vallasta ja sen käytöstä (Walker & Fortmann 2003). Epäoikeudenmukaiset omistajan oikeudet ja luonnon hyväksikäyttö vaikuttavat sosiaaliseen ilmapiiriin ja antavat voimaa poliittisille oppositioille. Omistajuutta käsiteltäessä historialla on merkitystä, mutta niin on myös tilallisilla ja maantieteellisillä kysymyksillä (Blomley 1998). Paikka ja tila ovat omistajuuden kannalta oleellista esimerkiksi silloin, kun alkuperäiskansat vaativat oikeuksiaan tilassa tai asukkaiden yhteisö kiistelee uusien asukkaiden ja kehityksen mukanaan tuomien uudistuksien alueiden erityispiirteiden puolesta. McPherson (1978) kirjoittakin, kuinka omistajuus ei ole asioita, vaan se on oikeus asioihin ja asioissa. Omistajuus on mielentila, jossa asiaa pidetään omana, pitämisen, kehittämisen ja sen puolesta taistelemisen arvoisena asiana (Blomley 1998). Toisaalta useissa omaisuuden kuvauksissa konkretisoidaan omaisuus asiaksi tai materiaksi. Esimerkiksi suunnittelussa omistajuus on ajateltu maankäytön kautta ja suunnittelun tavoitteena pidetään neutraaliutta.

Lain tuntijat ovat perinteisesti nähneet omistajuuden muodostuvan useista ihmisten ja asioiden välisistä suhteista (Blomley 2010). Tämä tarkoittaa sitä, että on unohdettava ajatus siitä, että omistajuus tarkoittaa pelkästään objektien hallintaa ja niiden omistamista konkreettisesti. Omistajalla on hallussaan materiaallinen kiinteistö kuten maa-ala tai kiinteistö, mutta silti omistajuutta määrittävät jopa useimmin ihmisten väliset suhteet (Rannila 2017). Omistajuus toimii ikään kuin ympäristön ja tilan organisoijana, sillä se määrittää objektien ja arvollisten resurssien kuuluvuutta joillekin. Se esimerkiksi voi jakaa objektit yksityiseen tai julkiseen omistukseen. Moninaisista suhteista muodostuvaa omistajuutta voi tarkastella ideologioiden, toimintojen tai määräyksien kautta. Omistajuuden kysymykset liikkuvat ja vaihtelevat tilallisesti sen mukaan, minkä valtion alueilla liikutaan tai onko tila yksityistä vai julkista (Blomley 1998). Historiassa

konkreettinen esimerkki omistajuuden käsityksestä on kolonialismin ajoilta, jolloin siirtomaavaltiot pitivät löytämiään alueita ”tyhjinä” ilman omistajaa, vaikka alkuperäisasukkaat asuttivat ja käyttivät niitä pitäen alueita ominaan.

Alueellisiin kiistoihin liittyy vahvasti ajatus oikeuksista, jotka liitetään omaisuuteen ja omistajuuteen (Blomley 1998). Omistajuutta käsiteltäessä on hyvä tarkastella, miten omistajuus hahmottuu puhuttaessa paikasta, mutta myös sen mukaan, kuinka tiloja käytetään ja kuinka niissä toimitaan. Omaisuus on sekä materiaallinen, mutta myös diskursiivinen, koska se muodostuu ihmisten keskusteluissa ja sosiaalisessa kanssakäymisessä. Materiaalisuutta ei voi kuitenkaan täysin jättää pois omaisuudesta käytävästä keskustelusta, sillä yleensä omaisuuden tulkinnat ja esitykset ovat vahvasti liitoksissa omistajuuteen liittyviin käytäntöihin, jotka ilmenevät hyvin käytännönläheisissä tilanteissa. Kiinteistön omistajan oikeudet ovat esimerkiksi selvästi määritetyt valitusprosesseissa, joissa naapurikiinteistöjen omistajilla on mahdollisuus vaikuttaa asioiden käsittelyyn (Rannila 2017). Omistuslait ovat suhteellisen pysyvät, mutta muiden maanomistajien oikeudet, niin yksityisen kuin julkistenkin, vaikuttavat suoraan yhdenkin maanomistajan oikeuksiin ja mahdollisuuksiin kontrolloida maa-alaansa.

Blomley (2014) käsittelee tapausta vaahterapuun kaatamisesta. Tapausta käytetään esimerkkinä omistajuuden määrittelemisestä. Vaikka puu näyttää konkreettisesti kasvavan Katherine Hartleyn pihalla, ei puun nähty olevan hänen omistamansa, eli päätös puuhun liittyvistä toimista ei ollut yksinomaan hänen. Puun juuret ja oksat voivat yltää naapurin puolelle, jolloin sen voidaan katsoa sijaitsevan osittain myös naapurin puolella. Tällöin puulla on yhteisomistajuus. Vaikka puu absoluuttisesti kasvaa Hartleyn pihamaan puolella, ei sen suhteellinen sijainti ole yksiselitteisesti määriteltävissä. Naapurustoissakin pihan rajat eivät ole tiettyjä tarkkoja rajamerkkejä, vaan sovittuja yhteyskohtia. Jos puun omistajuus olisi Hartleylla yksinään, voisi hän mielensä mukaan kaataa puun tai tehdä puulle mitä haluaa, mutta koska omistajuus on jaettu, päätökset puun kohtalosta on tehtävä kaikkien omistajien kanssa sovussa. Tässä tapauksessa on havaittavissa, kuinka omistajuudesta käydyllä sosiaalisten konfliktien välisellä kiistalla on ollut materiaallinen vaikutus ympäristöön (Blomley 1998). Samanlainen vaikutus voi olla myös julkisessa tilassa esimerkiksi asunnottomuuteen tai häätöihin liittyvissä omistajuuskiistoissa.

Blomleyn (2014) käsittelemässä esimerkkitapauksessa yhdistyvät naapurustolakien ja omaisuuslakien soveltaminen käytännössä, sillä puu voidaan nähdä myös muiden kuin suoraan naapurissa asuvan henkilön omaisuutena, jos puu esimerkiksi näkyy kauas muualle naapurustoon ja useat ihmiset ovat siihen kiintyneet. Toisaalta tapausta voidaan pitää ympäristölakien perusteella käsiteltävänä, jos puun katsotaan vaikuttavan ekosysteemin monipuolisuuteen ja hyvinvointiin. Lakimaantieteelliseltä kannalta juuri territoriaalisuus ja alueisiin liittyvät kysymykset nousevat omistajuuden kannalta tarkimmin esiin, sillä alue, tila ja maisema ovat kaikki tärkeitä maantieteellisiä käsitteitä, joita omistajuus ja sen muutokset muokkaavat (Blomley 2014).

Omistajuus nähdään usein lähtökohtaisesti yksityisenä omistajuutena (Blomley 2003). Vaikka on ajatus julkisesta omaisuudesta, omistajuutta ei silti koeta tai käsitellä kollektiivisena omistajuutena. Blomleyn kehittämässä omistajuusmallissa (taulukko 1) hän haastaa pelkästään yksityisomistajuuteen liitetyn omistajuuden määritelmän. Urbanin tilan kehityksessä yhdistyvätkin lukuisat eri omistajuussuhteet jatkuvina konflikteina.

Taulukko 1. Blomleyn (2003) omaisuus-omistajamalli.

	Yksityinen omaisuus	Julkinen omistajuus
Omistajuuden määrittäminen	Selkeä – Ei aiempia tai vastustavia vaatimuksia	Selkeä – Ei aiempia tai vastustavia vaatimuksia
Omistaja	Yksittäinen tunnistettava omistaja	Valtio kuviteltuna yksilönä
Ensisijaisuus	Ensisijainen ja ylempiarvoinen	Toissijainen – Rooli yksityisoikeuksien takaajana
Oikeudet omaisuuden käyttöön	Kiinteät ja vakiintuneet (vieraantuminen, käyttö, poissulkeminen yms.)	Oikeudet lähtökohtaisesti yksityisomistajaa heikommat
Tilallinen tyypiesimerkki	Yksityinen omakotitalo	Kaupungin puisto, katu

Lailliset toimet luovat omaisuuteen liittyviä tiloja ja linjoja (Blomley 1998). Saavutettavuuden ja sulkeutuvuuden määritykset riippuvat paljon omistajuuden kysymyksistä, esimerkiksi puolijulkisten tilojen vapaasta pääsystä tai oman talon edessä olevan julkisen kadun varressa olevan parkkipaikan vapaasta käytöstä. Tilan ja omaisuuden kysymykset ovat tällaisissa tapauksissa linkittyneet laajoihin vallankäytön verkostoihin, joissa maanomistajuus ja kapitalismin ajatukset vaikuttavat tilallisiin toimiin. Julkisen tilan käytön rajoittamisella vaikutetaan tilan omistajuuteen esimerkiksi kodittomien tapauksessa, kun henkilöillä ei ole käytössään yksityistä tilaa, jota hallita ja omistaa, ja julkisen vallan keinoin kodittomien julkisen tilan käyttöä rajataan (Blomley 1998).

Maankäyttö- ja rakennuslaissa määritellään omistajuutta, joka liittyy esimerkiksi rakennuslupiin ja toimenpiderajoituksiin (Maankäyttö- ja rakennuslaki 1999, 43§). Yleiskaavan toteutuminen vaikuttaa omistajan mahdollisuuksiin ja oikeuksiin tilassa. Omistaja ei voi toteuttaa alueellaan muokkauksia, jotka vaikeuttavat yleiskaavan toteutumista. Kaavoitusta pidetään yleisen edun takaajana (Puustinen 2002), ja se suhteuttaa laissa määritellyt omistajan oikeudet naapurissa olevien kiinteistöjen omistajien intresseihin ja omistusoikeuksiin (Rannila 2017). Omistussuhteet perustuvat pysyviin lakeihin, jotka määrittävät objektien ja omistajien suhdetta. Omistussuhteet toteutuvat tilassa kuitenkin myös relationaalisesti suhteina muihin alueella vaikuttaviin henkilöihin.

Omistajuuteen on kuulunut vahvasti kautta aikojen oikeus vaikuttaa ja käyttää alueita (Olwig 2005). Kartografian kehittyminen mahdollisti maa-alueiden tarkan jaon, jolloin omistajuuden rajat ja alueet oli helppo määrittää tarkkaan. Kun maata alettiin jakaa osiin ja niille määriteltiin tietyt omistajat, jäivät maata omistamattomat henkilöt oikeuksien ja myös kansalaisuuksien ulkopuolelle. Useat työläiset joutuivatkin taistelemaan omistajuuden ja maa-oikeuksien puolesta, jotta saisivat oman alueensa ja määräysvaltansa. Omistajuuteen voidaan liittää ajatus eriytymisestä. Kun jostakusta tulee alueen omistaja, jäävät toiset alueeseen vieraina. Omaisuuden omistajan muutokset ja oikeuksien siirtyminen pois tekevät entisestä omistajasta ulkopuolisen tilassa ja toisin päin (Olwig 2005).

Blomleyn (1998) mukaan omistajuuden määrittämisessä voi nähdä sekä positiivisia että negatiivisia piirteitä. Omistajuuden määrittäminen voi antaa mahdollisuuden yhteisölle olla vastuullinen omaisuudesta pelkän yksityisomaisuuden sijaan. Omistajuuden määrittäminen on myös tärkeä tekijä kaupunkisuunnittelussa, sillä omistajalla on tiettyjä oikeuksia, joita muilla ei välttämättä ole (Rannila 2017). Omistajalla on tietyt oikeudet toimiin kuten valittamiseen, mutta myös tiettyjä velvollisuuksia. Kiinteistön omistajan oikeudet vaihtelevat sijainnin perusteella, esimerkiksi sen mukaan, sijaitseeko kiinteistö tai maa-ala kaupungin laitamalla vai keskustassa, maaseudulla vai kaupungissa. Maaseudulla sijaitseva kaavoittamattoman alueen kiinteistö mahdollistaa melko laajat omistajan oikeudet, sillä naapurien mielipiteet vaikuttavat vain silloin, jos naapuri on aktiivinen niitä osoittamaan. Omistusoikeuksista tulee vaikeampia ja rajoitetumpia keskusta-alueilla, sillä siellä vaikuttavat useat julkiset ja yksityiset intressit. Muutokset keskusta-alueilla saavat helposti paljon näkyvyyttä mediassa ja omistajan mahdollisuuksiin vaikuttaa kiinteistöönään vaikuttaa usea naapuri sekä aktiivinen valittajataho (Rannila 2017).

3.3 Maiseman omistajuus

Maisema on historiallisesti ollut tärkeässä osassa maanomistajuuteen liittyvissä paikallisen tason kiistoissa (Blomley 1998). Maa on aina liitoksissa tiettyihin fyysisiin tekijöihin, valtioon tai alueeseen (Olwig & Tuan 2002). Maiseman käsittäminen fyysisenä tilana korostaakin paikallisten säädösten merkitystä niiden omistajina valtion toteuttaman lainsäädännön kautta. Maisema on sidoksissa maahan ja siinä esiintyviin elementteihin. Maisemassa esitetään paikallisia erityispiirteitä ja perinteitä, joista ollaan tietyllä alueella ylpeitä. Yhteisön tavat ja muistot määrittävät ja muokkaavat sitä, kuinka esimerkiksi laissa säädetään maahan ja sen käyttöön liitettyistä asioista. Koska maiseman heijastaa suoraan alueiden poliittista ilmapiiriä, voi politiikan tutkimus saada paljon lisää maiseman tutkimuksellisista kysymyksistä (Walker & Fortmann 2003). Maisemalla on aina joku omistaja, sillä se heijastaa aina kulttuurisia sopimuksia siitä, mitä maisemassa näkyy tai haluttaisiin näkyvän (Raivo 1997). Joku on aina tuottanut maiseman jollain tavalla, ja jotkut tahot muokkaavat sitä.

Maiseman omistajuuden kysymykset ovat suurimmassa osassa suunnittelun tapauksia määrittämättömiä (Walker & Fortmann 2003). Maiseman kehittämisestä ei ole yhtä suurta jaettua visiota, jolloin suunnitteluprosessit ovat riippuvaisia rajatusta määrästä ajatuksia siitä, mitä maisema on. Eri visioita on paljon, sillä ne ovat riippuvaisia asukkaiden moninaisista taloudellisista asemista sekä sosiaalisista ja kulttuurisista identiteeteistä. Kaupungeissa maiseman materiaallinen ja tuotannollinen hyödyntäminen ylittää köyhempien kansanryhmien vaatimukset kollektiivisesta omistajuudesta (Blomley 1998). Osallisuus suunnitteluun taataan Suomen laissa (Maankäyttö- ja rakennuslaki 1999, 1 §; Kuntalaki 2015, 1 §). Maisemassa yhdistyvät useat eri ideologiat, mutta silti tietyn joukon arvot ovat vallitsevia poliittisessa keskustelussa (Walker & Fortmann 2003). Maisemallisia konflikteja syntyy, kun osaavat ja uskaltavat visiönäärit osallistuvat maiseman kehityksestä käytävään keskusteluun tuomalla omat sosiaaliset ja kulttuuriset visionsa ilmi.

Lakia ja maisemaa käsiteltäessä yhdessä korostuu maiseman materiaalisuus (Wiley 2007: 195). Olwigin (2002) mukaan maiseman alun perin ymmärrettiin heijastavan ihmisten poliittisen yhteisön arvoja, eli maisema on tapojen ja paikallisten lakien yhdistelmä. Olwigin mukaan ihmisten ja maiseman välillä on myös omalaatuisensa suhde, jossa korostuu kamppailu maisemasta suhteessa oikeuteen maahan ja tilaan. Maan ja materiaalin omistusoikeuksien muokkaamisella pyritään vaikuttamaan maiseman omistajuuteen ja siihen liittyviin hallintaoikeuksiin (Walker & Fortmann 2003). Maisemaa ei voi nähdä ja tarkkailla ilman, että siihen liittyy tietty kamppailu tilasta, sillä hallinta ja kontrolli ovat aina maisemassa läsnä (Raivo 1997).

Omistajuuteen ja käyttöoikeuksiin liittyvät tilalliset konfliktit heijastuvat suoraan maisemaan (Walker & Fortmann 2003). Poliitikassa voidaan yrittää hyötyä maisemaan liittyvästä vallitsevasta arvomaailmasta, jolloin taloudelliset hyödyt saattavat korostua. Uudet ideologiat nousevat perinteisten arvojen haastajiksi. Maiseman historiasta lähtevät maisemaideologiat ovat usein vahvoilla poliittisissa päätöksissä ja maiseman muutoksista päätettäessä. Poliittiset toimijat kuuluvat tiettyyn sosiaaliseen ja historialliseen ryhmään. Sen vuoksi heidän toimensa maisemaa kohtaan ovat usein suuntautuneet edistämään omaa historian kokemustaan vaalivaan suuntaan. Maisema rakennetaan lain säätämien toimien avulla, koska maisemaa pidetään vahvasti historiallisena ja kulttuurisena kokonaisuutena. Maisema heijastaa alueellista identiteettiä juuri siksi, että poliittisin

toimin sen niin halutaan tekevän (Raivo 1997). Tiettyjä perinteikkäitä ja historiallisia merkkejä saatetaan hallinnollisin keinoin korostaa, kun jotkin jätetään tietoisesti maisemasta pois.

Blomleyn (2014) puuesimerkki osoittaa omistusoikeuksien yhteyden maisemaan. Puusta tulee ikään kuin yhteisomisteinen, mikäli se kasvaa tarpeeksi suureksi. Vaikka puu sijaitseekin tietyn kiinteistön omistajan alueella, ovat hänen oikeutensa siihen rajalliset puun vaikutuspiirin ollessa kiinteistön rajoja suurempi. Tilalliset rajat määrittävät omistajuutta, vaikka omistajuus määritetäänkin laissa materiaalsen maailman objektien kautta. Lait määrittelevät rajat, mutta lakien tulkinta riippuu tilallisista tekijöistä, sillä lait konkretisoituvat eri tilanteissa, joilla ei ole selkeitä ja yksiselitteisiä rajoja (Blomley 2014).

Omistajuudella voidaan yleisesti tarkoittaa useita eri asioita, mutta lain tuntijat ovat perinteisesti nähneet omistajuuden muodostuvan useista ihmisten ja asioiden välisistä suhteista (Blomley 2010). Tämä tarkoittaa sitä, että on unohdettava ajatus siitä, että omistajuus tarkoittaa pelkästään objektien hallintaa ja niiden omistamista konkreettisesti. Omistajuus toimii ikään kuin ympäristön ja tilan organisoijana, sillä se määrittää objektien ja arvollisten resurssien kuuluvuutta joillekin. Moninaisista suhteista muodostuvaa omistajuutta voi tarkastella ideologioiden, toimintojen tai määräyksien kautta. Maisemat, alueet ja yhteydet heijastavat omistajuutta sen kautta, mitkä tekijät niihin vaikuttavat, kuten yksityinen vai julkinen hallinta tai ryhmä vai yksilö. Blomley (2010) nostaa esiin, kuinka alue, tila ja maisema kaikki ovat tärkeitä maantieteellisiä käsitteitä, joita omistajuus ja sen muutokset muokkaavat. Omistajuus ei ole yksiselitteisesti määritettävissä vaan se määrittyy suhteessa ihmisiin, instituutioihin, kiinteistöihin ja muihin toimijoihin (Rannila 2017).

Maiseman moninaisten käsitysten ja tutkimuslähtökohtien vuoksi sen käsitteen problemasointi tutkimuksissa jää helposti epämääräiseksi (Raivo 1997). Maisemalla viitataan prosesseihin ja näkymään, mutta sen sidoksuuksia ei pohdita sen tarkemmin. Raivo nostaakin esiin tarpeen, että tutkimuksissa olisi pohdittava, kenen maisemasta on kyse. Maisemaan liittyy kulttuurillisia ja henkilökohtaisia piirteitä, jotka määrittyvät mielen sisällä ja aistien kautta. Yhden maiseman sisällä on useita maisemia, joita tuotetaan koko ajan uudelleen maiseman merkityksien muuttuessa. Maiseman kokeminen

on aina jonkun yksilön omaa ja omistamaa. Koska maisema on riippuvainen katsojasta, Blomleyn (1998) mukaan visuaalinen tila on siitä irrotetun tarkkailijan omaisuutta, sillä maisema on irrallinen todellisesta maailmasta.

Olwig (1996) käsittelee maisemaa laajasti eri kannoilta, ja hän nostaa esiin maiseman sekä lain yhteyden, mutta myös maiseman muodostumisen osana kulttuurista ja laillisista seikoista muodostuvaa kokonaisuutta. Maisemaa ei tule kuvata vain maantieteellisenä elementtinä, johon vaikuttavat sijainti ja tilallisuus, vaan on otettava huomioon myös historialliset vaikutteet ja ajallisuus. Tämän vuoksi maisemaan ja sen käyttöön vaikuttavat hyvin monet erilaiset tekijät sekä intressit. Maisemaa pitäisi käsitellä vahvemmin lain kannalta (Olwig & Mitchell 2007). Tällöin maiseman luonnetta voitaisiin paremmin arvioida ja sen tulevaisuutta voitaisiin suunnitella pidemmälle. Maisema-arkkitehtuuri ja suunnittelu ovat aina osa tietynlaista vallan ja etujen tavoittelua, minkä vuoksi sen kehitykseen pitäisi mahdollistaa laajemmat osallisuusmahdollisuudet myös kaupunkilaisille (Olwig & Mitchell 2007).

Maiseman jännitteet kohtaavat omistajuuskysymysten kautta (Walker & Fortmann 2003). Toisten kokiessa maisemassa tärkeänä perinteet ja vanhat arvot saattavat toiset nähdä maiseman esteettisyyden ja kuluttajanäkökulman eri tavoin. Maiseman poliittisuus näkyy erinäisissä päätöksissä, ja se vaikuttaa omistajuuskysymyksiin. Maiseman omistajuus ja sen muokkauksen oikeudet käsitellään poliittisessa keskustelussa. Maisemassa näkyvät konfliktit omistusoikeuksien, kapitalististen arvojen, sosiaalisen kontrollin ja kulttuurillisten tekijöiden välillä. Perinteiset arvot kohtaavat uudet taloudelliset ja kulttuuriset arvot. Maisemat ja vaatimukset niiden käyttöön ovat paikallistuneet tietyille alueille ja niillä vallitsevaan ilmapiiriin (Blomley 1998). Eri kerroksista muodostuva maisema koostuu helposti monien eri henkilöiden ja tahojen omistamista alueista, rakennuksista ja elementeistä (Walker & Fortmann 2003). Maisema on niiden omaisuutta, joilla on valtaa ja varaa niiden hallintaan.

4. Aineisto ja menetelmät

4.1 Aineisto

Tutkimuksen aineisto koostuu Samppalinnan ravintolan vuoden 2017 muutoksiin liittyneiden henkilöiden haastatteluista (taulukko 2) ja Turun kaupungin materiaaleista, kuten päätöksistä ja selvityksistä. Huomioitavaa haastateltavissa on kuitenkin se, että Samppalinnan puunkaatoiluvista vastannutta hortonomia ei ollut mahdollista saada haastatteluun, koska hän oli tutkimuksen toteutuksen aikana virkavapaalla. Hänen sijastaan haastattelin hortonomin viransijaista, jolla on tieto maisematyöluopien toteuttamisesta sekä taustatietonaan tapaustutkimukseen liittyvät Samppalinnan puunkaatoja käsittelevät Turun kaupunginarkistosta saatavat materiaalit.

Taulukko 2. Haastateltavat.

Haastateltavat	Tausta
Henkilö 1	Haastattelu toteutettu 8.6.2018 Haastateltavana Turun kaupungin lupaviranomainen
Henkilö 2	Haastattelu toteutettu 11.6.2018 Haastateltavana Turun museokeskuksen edustaja
Henkilö 3	Haastattelu toteutettu 12.6.2018 Haastateltavana Kiinteistöliikelaitoksen johtokunnan jäsen
Henkilö 4	Haastattelu toteutettu puhelimitse 2.7.2018 Haastateltavana Samppalinnan omistajatahon edustaja
Henkilö 5	Haastattelu toteutettu 3.7.2018 Haastateltavana Turun kaupungin hortonomin viransijainen
Henkilö 6	Haastattelu toteutettu puhelimitse 31.7.2018 Haastateltavana Samppalinnan ravintolassa toimivan yrityksen edustaja

Haastattelujen pituudet ovat 12 minuutista 50 minuuttiin. Litteroin haastattelut huomioiden pidemmät tauot ja selvästi sisältöön vaikuttavat äänensävyt tai epävarmuuden merkit, kuten katkonaisesti esitetty ilmaus ja epävarma ääni.

Toteutin haastattelut kesä-heinäkuussa 2018 eli yli vuosi kyseessä olevien tapahtumien alkamisen jälkeen. Haastattelut toteutin puolistrukturoituina haastatteluina, joissa pohjana on ollut kysymysrunko (liite 1), mutta haastattelu ja kysymykset muokkautuivat tilanteesta vastausten kautta tarkentaviksi ja haastattelun edetessä esitin tarvittaessa lisäkysymyksiä. En kysynyt kaikkia kysymyksiä jokaiselta haastateltavalta, vaan muokkasin niitä haastateltavan mukaan. Henkilö 5 on ainoa, jolle lähetin haastattelukysymykset etukäteen henkilön niitä pyydettyä. Samalla kerroin haastateltavalle myös haastattelun keskustelun omaisesta rakenteesta ja kysymysten mahdollisesta uudelleen muovautumisesta haastattelun aikana. Perusteena kysymysten etukäteiseen lähettämiseen oli se, että Samppalinnan tapauksen aikaan virassa olevaa henkilöä sijaistava haastateltava pystyisi tutustumaan niiden avulla tapaukseen tarkemmin.

Haastattelujen lisäksi aineistona on käytetty Samppalinnan kehitykseen liittyvien tapahtumien kulun selvittämiseksi Turun kaupunginarkistoista saatuja asiakirjoja, joihin kuuluvat toimenpidelupa terassille (Toimenpidelupa 2017), liikehuoneiston vuokrasopimus (2017), maisematyölupahakemus (Hakemus 2017), rakennuslupa (Rakennuslupa 2017), takaussitoumus (Takaussitoumus 2017) ja asiakirjojen liitteet, kuten valokuvat, joilla maisematyölupaa on perusteltu. Pyysin aineistot Turun kaupungin arkistolta nähtäviksi, ja otin niistä valokuvat 5.7. tutkimusta varten käsiteltäviksi. Otin aineistossa huomioon materiaalit, jotka ovat liittyneet nykyisen omistajatahon aikaisiin muutostöihin Samppalinnan ravintolan tontilla. Näiden lisäksi käytin tutkimuksessa Turun kaupungin internet-sivuilta löytyneitä Kiinteistöliikelaitoksen johtokunnan pöytäkirjoja sekä niihin liittyvää selvitystä puunkaadoista (Rakennusvalvonta 2017).

4.2 Menetelmät

Tutkimukseni menetelmänä käytän diskurssianalyysia selvittäessäni, miten haastateltavat käyttävät kielen merkityksiä kuvatessaan Samppalinnan lupaprosesseja, maisemaa ja omistajuutta. Lähestyn aiheitani diskurssien kautta, sillä haastatteluista ja selvityksistä

nousee esiin diskursseja, joissa rakentuu tapahtumien todellisuus eri käsitysten, mielipiteiden ja tahojen toimesta. Lisäksi olen hyödyntänyt sisällönanalyysin keinoja teemoiteltuani haastattelut niissä esiintyvien diskurssien mukaan eri ryhmiin. Ryhmittelyjen sisällä olen tutkinut, millaisia diskursseja niissä esiintyy kysymällä, mitä haastateltavat ovat tarkoittaneet puhuessaan asioista tietyllä tavalla tai tuodessaan esiin tietyt SampPALINNA, sen maisemaa ja kehitystä käsitellyt asiat.

Alun perin kielitieteellisistä lähtökohdista oleva diskurssianalyysi on saanut metodina jatkuvasti enemmän käyttöä myös yhteiskuntatieteissä (Luukka 2008). Toisaalta käyttöalojen laajetessa myös diskurssin käsite on epämääräistynyt. Muissa kuin kielitieteissä diskurssi on teoreettinen käsite, jossa tärkeitä ovat diskurssien syntyvät sekä sen tapa tuottaa ja muokata tietoa. Diskurssianalyysissä olennaista on kielenkäytön tutkiminen ja kielen vaikutus todellisuuden rakentumisessa (Jokinen ym. 2016). Menetelmä ei ole selkeärajanen vaan viitekehysmäinen ja se toimii enemmänkin väljänä teoreettisena viitekehysenä, jonka avulla tarkastellaan aineistoa tietyistä lähtökohdista. Menetelmässä korostuu kuitenkin ajatus siitä, että kielenkäyttö tuottaa seurauksia. Konstruoidessamme maailmaa luomme puhutuille tai kirjoitetuille kohteille merkityksiä, joilla jäsenetään, järjestetään, uusitaan ja muutetaan sosiaalista elettyä todellisuutta. Tämän mukaisesti jokainen sana ja käsite olisi irrotettava asiayhteydestään ja pohdittava, mitä se oikeastaan tarkoittaa, vaikka kielenkäytössään se olisi arkipäiväistynyt (Jokinen ym. 2016).

Diskurssianalyysi on ikään kuin kenttä, joka mahdollistaa erilaisia tulkintatapoja ja lähtökohtia tutkimukselle (Jokinen & Juhila 2016). Diskurssien käsittelyssä pohditaan puhuttuja tai kirjoitettuja tekstejä niiden kokonaisvaltaisesta kontekstista ja tilanteesta, jossa niitä on käytetty (Luukka 2008). Lause- ja virketasolta tekstiä tutkitaan kokonaisuutena ja rakenteellisena tuotteena. Diskurssin taustaoletuksiin kuuluu myös ajatus, ettei se ole pelkästään sanallista toimintaa vaan diskurssi kuvaa tietyn tilanteen sosiaalista muotoa, jossa syntyy merkityksiä.

Konstruktioista syntyy merkityssystemejä, joissa asiat määrittyvät ja vertautuvat suhteessa toisiinsa (Jokinen ym. 2016). Kielenkäyttöä ja todellisuutta ei voi erottaa toistaan, sillä vaikka todellisuus ei muodostu pelkästään kielellisistä merkityksistä, asioita

ei voi tutkia ilman todellisuuden merkityksellistämistä. Toisaalta merkityksillä on monenlaisia tulkintoja, sillä yhtä kohdetta voidaan kuvata monin erilaisin tavoin.

Sosiaalinen todellisuus muodostuu jatkuvasti erilaisten käytäntöjen ja prosessien kautta (Jokinen ym. 2016: 31). Kielenkäytön tutkija on myös osa omaa sosiaalista todellisuuttaan, jolloin hän ei voi erota kaikista totunnaisuuksistaan, minkä vuoksi tutkimusta on tehtävä vakiintuneiden ja kulttuurisesti ymmärrettävien merkityssystemien kautta. Diskurssianalyysissa keskitytään merkityssystemien tulkintaan sanallisen viestinnän kautta, mutta myös ei-sanallista toimintaa voidaan tutkimusmenetelmässä tulkita. Tässä tutkimuksessa keskityn kuitenkin sanallisten merkitysten tulkintaan, koska tutkimusaineisto koostuu kirjallisista selvityksistä ja ääninauhotteina tallennetuista haastatteluista.

Merkityksistä, kommunikatiivisuudesta ja kulttuurisuudesta muodostuu diskurssianalyysin perusta (Jokinen & Juhila 2016). Yhteinen sosiaalinen todellisuus syntyy näiden kolmen väliltä. Kulttuuriset merkitykset eivät ole vain abstrakteja ajatuksia vaan ne sitoutuvat kanssakäymisessä toisiin. Toisaalta samalla, kun yhteiskunta, kulttuurin normit, sosiaaliset rakenteet ja tilanteessa olevat tekijät muokkautuvat kielenkäytön kautta, ne myös rajaavat kieltä (Pietikäinen 2008). Kieli luo ja muokkaa maailmaa olemalla samalla osa sitä.

Haastattelutilanne on vuorovaikutuksellinen ja vaikuttaa diskurssin analyysiin (Jokinen ym. 2016: 35). Kontekstia tutkittaessa on havainnoitava myös ihmisen käyttäytymistä varautuen mahdollisiin vasta-argumentteihin, eli esimerkiksi puun kaataja nostaa esiin puiden mahdollisen pilaantumisen. Lisäksi jokainen haastateltava edustaa omaa asemaansa, esimerkiksi virkamiehet kaupunkia ja poliitikko puolueensa näkemyksiä. Kieli on merkittävä osa nyky-yhteiskunnassa, ja sillä pyritään vaikuttamaan yhteiskunnallisiin tapahtumiin ja toimijoihin (Pietikäinen 2008). Tällöin tulkintaa auttaa, kun tietää toimeen kuuluvia taustoja, esimerkiksi tämän tutkimuksen kannalta tärkeitä lakeja, jotka säätelevät kunnan toimintaa ja maisemaa. Tässä tutkimuksessa olen ottanut reunaehdot huomioon valitessani eri tahojen edustajia haastatteluihin.

Tärkeintä tutkimuksessa on keskittyä ihmisten toiminnassa tuottamiin merkityksiin, ei niinkään kaivaa esiin valmiita ajatuksia (Jokinen ym. 2016: 43). Tavoitteena on selvittää,

millaisia merkityksiä haastatteluissa annetaan puun kaadoille ja toimijoille, jotka Samppalinnan kehitykseen vaikuttivat. Diskurssianalyysissa voidaan ottaa lähtökohdaksi se, kuinka asiat argumentoidaan tosiksi ja kuinka niiden tilaa käsitellään sosiaalisessa kanssakäymisessä (Juhila 2016). Ehdottoman varmana eli faktuaalisena esitettyä puhetta pidetään helpommin totena kuin epäroiden puhuttua lausumaa, jolloin tietyt ajatukset ja lähtökohdat saattavat korostua toisten vaikuttaessa epätosilta. Todellisuutta on kuitenkin mahdotonta kuvata havainnollisesti kielenkäytön avulla täysin, joten jokaisessa tulkinnassa on vakuuttelun ja epävarmuuden ulottuvuuksia (Juhila 2016).

Maiseman käsittely diskurssien kautta on tärkeää, sillä maiseman merkitys muodostuu keskusteluissa ja maisema rakentuu sanallisten, materiaalisten ja diskursiivisten lähtökohtien kautta (Blomley 1998). Omistajuuteen liittyy ajatukset identiteetistä ja johonkin kuulumisesta, ja omistajuudella tavoitellaan kunnollista elämää ja omanlaisensa toiminnan ja elämän ylläpitoa. Omistajuus kertoo kuitenkin yleensä vain rajatun valtaa käyttävän ryhmän tarinaa, jolloin maailman rakentaminen omistajuuden kielen kautta konstruoituu tietyllä tavalla. Diskurssit ja niiden tulkinta vaihtelevat myös ajassa ja tilassa. Ihminen on kotimaassaan kansalainen, mutta rajan ylittäessään hänestä tulee ulkopuolinen. Työelämän ulkopuolella olevaa ihmistä voi kutsua työttömäksi tai työn hakijaksi, jolloin diskurssilla luodaan erilaista todellisuutta. Omistajuus muodostuu ihmisten välisessä kanssakäymisessä, kun käsitellään omistajuuteen liittyviä konflikteja ja sen käyttöön liittyviä tavoitteita. Omistajuus näin ollen muodostuu diskursseista, ja se rakentuu ihmisten kielenkäytön perusteella sen mukaan, miten omistajasta puhutaan ja miten se käsitetään (Blomley 1998).

Tutkimuksessani on huomattava, että aineisto koostuu Samppalinnan ravintolan kehitykseen liittyvien henkilöiden haastatteluista, joista jokaisessa puhujana on tiettyä tahoja edustava henkilö. Aineistossani yhdistyvät viranomaisten, poliittisten päättäjien ja toimijoiden puheet, joista muodostan käsitystä maiseman omistajuudesta. Tällöin puheen konteksti on olennainen. Kaupungin organisaation edustajien puheessa ovat viranomaistoimijan lähtökohdat, omistajalla ja poliitikoilla taas omansa.

Tutkimuksessa yhdistän diskurssianalyysin lisäksi sisällönanalyysin keinoja, sillä tutkin maiseman omistajuuden diskurssien lisäksi sitä, mitä puhutaan, enkä vain sitä, miten asiat kuvataan. Diskurssianalyysin menetelmällisyyden väljyyden ja moninaisuuden vuoksi

yhdistän omassa analyysissäni tutkimukseeni myös muutakin kuin kielellisen sosiaalisen rakentamisen pohdintaa. Käytän sisällönanalyysin keinoja hyödykseni myös tutkiessani kirjallista Samppalinnan materiaalia selvittäessäni, mitä maiseman omistajuuteen liittyviä asioita niistä nousee esiin.

Sisällönanalyysi on yksi perusmenetelmistä laadullisen aineiston käsittelyssä (Tuomi & Sarajärvi 2009: 91 - 93). Aineistoa tutkittaessa on tiedostettava aiheen rajaus sekä se, mitä aineistosta etsitään. Tutkimuksessa on tiedettävä, etsitäänkö esimerkiksi eri aineistossa esiintyviä samankaltaisuuksia vai poikkeavuuksia. Sisällönanalyysissä keskityn siihen, mitä maiseman omistajuudesta puhutaan ja mitä haastateltavat tuovat esiin omistajuudesta puhuttaessa Samppalinnan kehityksessä. Etsin, mitkä asiat toistuvat teksteissä ja mitä samankaltaisuuksia aineistoissa esiintyy. Tutkimukseni pohjautuu teoriaohjaavaan analyysiin, jossa analyysi ei suoraan pohjautu mihinkään teoriaan, mutta silti analyysin apuna toimii ohjaava taustateoria.

Sisällönanalyysissä tutkitaan kirjallisessa muodossa olevia dokumentteja ja menetelmän avulla tutkittavaa ilmiötä pyritään esittämään strukturoidussa ja tiiviissä muodossa kadottamatta aineiston sisältämää informaatiota (Tuomi & Sarajärvi 2009: 103 - 106). Tutkimuksessani käytän sisällönanalyysia järjestäessäni haastatteluista nousevaa informaatiota niissä esiintyvien teemojen mukaan. Ryhmittelen sisällönanalyysin keinoin aineistoni eri teemoittain sen mukaan, mitä eri aiheiden diskursseja käsitellään. Aineistolähtöisesti esiin nousivat taloutta, historiaa, yhteistyötä, toimien vähäisyyttä ja ympäristöä koskevat diskurssit.

Sisällönanalyysin avulla toteutetun teemoittelun jälkeen analysoin, millaisilla diskursseilla mitäkin aihetta käsitellään aineistoissa ja miten maiseman omistajuus muodostuu diskurssien kautta. Diskurssien avulla selvitän, miten maisemaa, sen kehitystä ja omistajuutta käsitellään. Pohdin, mitä maiseman omistajuus on diskurssien perusteella, kuka Samppalinnan ravintolan maiseman omistaa sekä miten se vaikuttaa suunnittelussa ja miten maiseman omistajuus nousee esiin suunnittelussa.

5. Tulokset

5.1 Talouden diskurssit

Haastatteluissa ovat selvästi havaittavissa taloudellisten toimien diskurssit. Taloudesta puhutaan esimerkiksi toiminnan mahdollistajana ja kehityksen ehtona. Maiseman arvo tuntuu taistelevan taloudellisia tekijöitä vastaan, eikä maiseman kehityksestä puhuta asiana, joka tapahtuu yhdessä taloudellisten toimien mahdollistamisen kanssa. Talous ja maisema tuntuvat nousevan ikään kuin kilpailevina tekijöinä, jotka eivät kehity yhdessä. Talouden diskurssit ovat esillä myös puhuttaessa ravintolan kehityksestä ja asemasta Turun kaupunkikuvassa. Asiat eivät kehity, mikäli talous ei kehity:

”Toisaalta Samppalinnan ravintolassa on ollu se tilanne hyvin pitkään, et se ei oo ollu oikeen kannattava [...] et se on jäänyt sillai vähän surullisestikin liian vähälle käytölle, niin suhteessa siihen arvoonsa.” (Henkilö 2)

”Siit vaan haluttiin tehdä niin kun kaupallisesti semmonen, mikä toimii paremmin ja maiseman kustannuksella.” (Henkilö 3)

Haastatteluissa esiintyy ajatus siitä, että kaupallisuus vie toimia eteenpäin, mutta myös siitä, kuinka kaupallisuutta korostettaessa muut arvot voivat unohtua. Lainaus ”*ei pelkästään sille liiketoimelle*” osoittaa, kuinka liiketoimien kehittäminen vaikuttaa menevän ensisijaisena. Suunnittelussa otetaan helposti taloudelliset tekijät huomioon ja maisemaan liittyvät tekijät ovat toissijaisessa asemassa:

”Se kaikki uus, mikä tehdään, täytyy olla parannus myöskin ympäristölle, ei pelkästään sille liiketoimelle.” (Henkilö 2)

Maiseman arvon, omistajuuden ja talouden käsitteet kilpailevat diskursseissa eikä taloutta ja maisemaa nähdä yhdessä toimivina arvoina. Kaupalliset lähtökohdat liittyvät kehitykseen monella tavalla, sillä kyseessä on asiakasravintola. Asiakkaiden tarpeet ja käyttäytyminen vaikuttavat tavoiteltaviin muutoksiin. Markkiisit, pöydät, tuolit ja muut objektit halutaan ravintolaan palvelemaan asiakaskuntaa. Niiden maisemallinen merkitys ei nouse vaikuttavaksi tekijäksi suunnittelussa, jos toiminnallisuus on suunnittelun lähtökohtana:

”Markiisia he hakevat jo tälle kesälle, ku kuulemma, jos sataa, asiakkaat karkaa jokilaivoihin, joilla markiisit on.” (Henkilö 2)

”Siinä [ravintolan suunnittelussa] oli ideoitu vaan, et miten sinne saadaan pöydät ja tuolit ja että sinne pystytään järjestään jotakin.” (Henkilö 1)

Taloudellisuus ja kannattavuus otetaan huomioon aikataulussa, jolla muutoksia maisemassa odotetaan tapahtuviksi. Toimia vaaditaan tapahtuvaksi jossain välissä, mutta alkuun toimien annetaan tapahtua *”näin armosta”*, jotta tilat saadaan tuottamaan ja näin saadaan varoja maiseman ja alueen kehittämiseen. Toisaalta myös, jos tilan käyttö ei tuota, toiminta tilassa ei ole järkevää. Liike-elämän edistyminen ja kehittyminen vaikuttavat keskusteluiden perusteella suoraan myös maiseman kehitykseen sitä kautta, millaisia toimia toimijalta vaaditaan maiseman kehitykselle. Alkuun maisemaa voi kehittää suhteellisen vapaasti, mutta vaatimukset voivat koventua toiminnan saadessa jalansijaa. Ensin joustetaan ehdoissa, jotta toimesta saadaan kannattavaa, ja sitten tulevat toimenpiteet ovat myöhemmän ajan asia:

”Jos ne [uudet yrittäjät] haluaa taas, että ensiks ne siivut siitä kesän aikana, ja miten ne haluaa investoida sitten seuraavana vuonna [...] Sillon kun rakennus on käytössä, niin siihen on pakko tehdä jotain. Jos rakennukselta loppuu käyttö, niin kyllä se loppuu se rakennuskin ennemmin tai myöhemmin.” (Henkilö 1)

”Omistajat näkee pelkästään positiivisena sen, että sitä kiinteistöä kehitetään ja saadaan tuottamaan [...] jossei se kannata, niin ei siihen saa sit vuokralaisia.” (Henkilö 6)

” [...] että sen takia se annettiin niin, tavallaan näin armosta, että ei lähetetty uutta kirjettä vaan sovittiin, et jossei se ole, niin se on sitten poikki seuraava kausi. Pitää osoittaa, et ne ainakin etenevät johonkin suuntaan.” (Henkilö 1)

Rakennuksen käytön tärkeys ja siitä seuraava taloudellinen hyöty nousevat esiin sitä kautta, että taloudellisen voiton kautta investoinnit ravintolan kehitykseen lisääntyvät. Toisaalta myös käyttämättömyyden taloudelliset haitat vaikuttavat siihen, kuinka vapaasti toimijat saavat muokata maisemaa ilman kaupungin välitöntä puuttumista asiaan. Yrittäjien vaihtuminen tuo kuitenkin jonkinlaista epävarmuutta toimien toteutukseen tulevaisuudessa, kun ensin yhdeltä yrittäjältä ei vaadita maiseman kehittämisen loppuun saattamista ja sen jälkeen uusilla yrittäjillä ovatkin eri intressit kehittämisessä ja omat toiveensa saada ensin tuloja ennen kehittämistä:

”Onha se sillä tavalla, että jos se tulee tunnetuksi ja et sitä käytetään, niin sillonhan se on mahdollista ainakin kunnostaa, ku siitä joku saa rahaa kunnostusta varten [...] Me ollaan annettu juuri sen perusteella, et se on positiivista, et se on otettu käyttöön, et se ei mee pilalle se rakennus, niin se toiminta voi olla siinä, mut ei se voi loputtomiin olla tollalailla, ellei sitä korjata ja tehdä.” (Henkilö 1)

”Nyt se [terassi] jäi vielä täksi [toiseksi] kesäksi, että niinkon joustettiin nii jossai määrin, koska se heidän kannattavuuslaskelmansa haluttiin todistaa siinä sen kesän aikana.” (Henkilö 1)

Taloudellisiin asioihin heijastuu ajatus toimintojen ajoituksesta Samppalinnassa. Liike-elämän vauhti on merkittävässä asemassa haastatteluissa ja siinä, kuka maisemaa muokkaa ja omistaa. Julkinen hallinto ei kommenttien perusteella pysy liiketoimintaa pyörittävien toimijoiden mukana, minkä vuoksi maisemaan liittyvistä tekijöistä on käyty keskustelua taannehtivasti:

”Liike-elämä elää välillä vähän liian kovaa vauhtia omaa elämäänsä.” (Henkilö 2)

”Toki meillä oli aikamoinen kiire [...]” (Henkilö 6)

”Mut sitten muistaakseni tämä [vuokralainen] tuli siihen jossakin vaiheessa, ja me ei tiedetty oikeestaan mitään. Ne on niin nopee käännteissään, et alko ne muutostyöt sitte nopeesti.” (Henkilö 1)

Kokonaisvaltainen suunnittelu jää aikaa vievänä toimenä helposti käytännöllisyyden alle. Vaikka Samppalinnan maisemaa on kehitetty puiden kaatojen jälkeen kohtalaisen väliaikaisin toimin poistettavissa olevien terassirakenteiden takia, on esimerkiksi terassin muutoksissa kysymys ensisijaisesti tuloista ja sitten vasta maisemasta:

” [...] onneks nää puiset rakenteet on aika lyhytikäisiä, et sit seuraavassa kierroksessa, et varsinkin nyt jos ne tehdään uudelleen sit toisella tavalla. Mut et onhan se kyseessä, yrittäjällä on kysymys myös rahasta. Luulen, et yrittävät elää niitten kanssa niin pitkään kuin suinkin ennen kuin lähtee uuteen investointiin.” (Henkilö 2)

”Siinä pitäis olla suunnittelija, ja sille suunnittelijalle pitäis jonku maksaa ja sitte sen pitäis tehdä rauhassa töitä niin, että se onnistuu siinä hankkeessa ja suunnittelu-aika pitäis olla myöskin käytössä.” (Henkilö 1)

Talous esiintyy myös puiden kunnosta keskusteltaessa, sillä myös rakennuksen arvo mittautuu rahallisesti. Rakennuksen arvo ja tunnelma halutaan ylläpitää käytön ja sen tuoman kehityksen tarpeen avulla, mutta toiselta kannalta katsottuna Samppalinnan arvokasta maisemaa pitäisi suojata liian pitkälle viedyiltä kehitykseltä, jonka takia Samppalinnasta katoaisi ”*se olennainen*”. Kehitykseen liittyvät kompromissit pyritään löytämään kustannusten hillitsemiseksi. Toisaalta tämä korostaa toimijan oikeuksia maiseman omistamiseen, sillä suunnittelun kustannukset menevät toimijalle. Paineet maiseman arvon säilyttämiseen ovat toimijalla. Toimijan vastuuta maisemasta vahvistaa näkökulma Samppalinnan mäestä ryteikkönä ennen puiden kaatoja ja terassin rakentamista, sillä kiinnostus kehitykseen vaikuttaa alkavan silloin, kun kehitystä alkaa tapahtua:

”Eihän se mitenkään hyödytä, jos se menee huonoon kuntoon muuten käyttämättömänä ja sitten ne kustannukset vaan kasvaa.” (Henkilö 1)

” [...] ja osa puista saatto olla aika huonoja ja mädäntyneessä kunnossa, et se niin kun kenties vahingoittais, jos se kaatuis rakennuksen päälle, niin sit ois mittaamattomat haitat tulee sitte.” (Henkilö 4)

”Se on niinko kompromissia ja sitten vasta voi löytää sen ratkasun ja sitten sitä vieläkin pitää niinko jotenki joko kustannuspaineitten alla yksinkertaistaa tai mutta siten, että siitä [tilasta] ei katoa se olennainen.” (Henkilö 1)

” [...] sitten kun joku tekee siihen jotain, niin kun nytkin, niin sitten ollaan heti tosi kiinnostuneita, vaikka aikasemmin sai olla ryteikkönä koko vuori tai se koko paikka.” (Henkilö 6)

5.2 Historian diskurssit

Maisemaa ja sen muokkaamisen mahdollisuuksia sekä oikeutusta käsitellään haastatteluissa ja asiakirja-aineistoissa historiallisten tekijöiden kautta. Jo puiden kaatojen lupavaiheessa on kaatoja perusteltu vanhoilla valokuvilla ja niissä näkyvillä tekijöillä, kuten ravintolarakennuksen näkymisellä (Turun kaupunki 2017). Näkyvyys, ajatus kauneudesta ja ulkomuodosta ovat haastatteluissa esillä. Puiden on nähty peittävän kauniina pidettyä rakennusta, jota on myös verrattu menneisyydessä otettuihin valokuviin. Historiallisten tekijöiden nähdään vaikuttavan siihen, mitä maisemalta nykypäivänä tavoitellaan:

"[...] sit tääl [asiakirjoissa] on tosiaan näit vanhoi kuvii, joilla on sitten myös perusteltu sitä, et millanen se on joskus ollut ja millaiseksi sitä sitte haluttais."

(Henkilö 5)

"Jos ajatellaan, vanhoja valokuvia, [...]värillisiä 1906 muistaakseni otettuja kuvia Samppalinnan puistosta - -niin siinä näkyy kauniisti, miten se rinne on kaunis, kun puuta ei oo kasvanu siihen ihan lähelle." (Henkilö 4)

Rakennukseen ja terassiin liittyviä toimia perusteellaan myös vanhoilla rakenteilla ja alueen historialla, sillä tontilta on löytynyt eri aikakausien rakenteita, jotka ovat vuosien aikana peittyneet. Vanhat rakenteet nähdään toimien mahdollistajana, koska niitä on löytynyt paikoista, joihin suunnitellaan uusia rakenteita. Kaikkia vanhoihin rakenteisiin liittyviä ratkaisuja ei ole tehty, vaikka ajatukset niiden käyttöönotosta on jo olemassa:

"[...] sinne löyty nurmikon alta semmosia kivettyjä, nupukivettyjä pintoja ja portaita, jotka oli sammaloitunut päälle." (Henkilö 1)

Vanhat rakenteet asettavat myös toimille tietyt ehdot. Uutta rakentaessa vanhoja rakenteita ei saa tuhota, sillä rakennukseen halutaan jättää historialliset kerrokset. Rakenteiden peittäminen vaikuttaa vastakkaiselta ajatukselta siihen nähden, että toimia maiseman kehittämiseksi perustellaan vanhoilla kuvilla ja vanhoilla rakenteilla. Vanhat rakenteet tuovat myös haasteita, jos rakenteiden kunto tai malli eivät vastaa uusia tarpeita. Rakenteiden vinouden takia muun muassa perusteltiin tiettyjä ratkaisuja terassin rakentamisessa, jotta terassia saatiin suoristettua asiakkaiden käyttöön:

"Se oli nyt yks kynnyksysymys, että siinä he halusivat tämän niin kun pation korottaa, lattia suoraksi [...]et sen voi tehdä sillä tavalla, et se ei niin kun nouse häiritseväksi kaupunkikuvaan ja et se ei riko vanhoja olemassa olevia rakenteita."

(Henkilö 2)

"Se aino, mikä siellä on hyvä, on, et se on rakennettu sillai puupattinkien varaan, et siellä se vanha terassi elää siellä alla omaa elämänsä." (Henkilö 2)

"[...] laitettiin sen kivetyksen mukaan se lattia ja edelleen siihen jäi tommonen varmaan noin 30 - 40 sentin vinous." (Henkilö 6)

Haastattelussa nousee esiin myös puiden historiallinen ja ajallinen aspekti eikä vain Samppalinnan rakennuksen historiallisuus. Puissa näkyvät kaupungin kehitys ja maiseman ajallisuus, jotka yhdistyvät myös puihin:

”[...] pysyy sellanen moni-ikäinen puusto, vaik niit puita kaadetaan, niin koskaan ei ehkä tuu sit semmosta tilannetta, että jossain vaiheessa kaikki isot puut on poissa.” (Henkilö 5)

”[...] kukin kaupungin puutarhuri on tuonut sinne oman panoksensa, niitä on muokattu ja laajennettu.” (Henkilö 2)

”Et jos sinne taimia pystytetään, niin sit siellä tämmöset sata vuotta vanhat arvopuut, menee kauan ennen, kun se menee samanlaiseksi se maisema.” (Henkilö 3)

Rakennuksen omistajuuteen liittyvät pohdinnat nousevat myös esiin haastatteluissa. Ajatukset Samppalinnan ja maiseman alkuperäisyydestä liittyvät näin suoraan ravintolan alkuhetkiin ja siihen, mitkä ovat olleet sen rakennuttajan toiveet alueen ja maiseman kehittämiseksi sekä mikä on rakennuttajan määräämä käyttötarkoitus Samppalinnan ravintolan ja puiston käytölle:

”Museo vastusti sen [rakennuksen] myymistä, koska sen lahjakirja muotoili myöskin sen, mitä tuotanto varoja käytetään yhteiseen hyvään ja ravintolan ylläpitoon ja puistojen hoitoon ja niin edelleen.[...]kulttuurihistoriallinen arvo oli hyvin paljon sidoksissa myös tähän [...]käyttötarkoitukseen ja lahjoitukseen.” (Henkilö 2)

”Sitä pitäis ymmärtää kohdella sillä tavalla, että se ne museolliset arvot etusijalla, että tota tavallaan pitäis palauttaa se tunnelma, mikä siinä on joskus ollu, et siis johki aina alkuperäisempään suuntaan.” (Henkilö 1).

Ajatukset historiasta tulevat keskusteluissa esiin huomautuksena siitä, mistä rakennuksen vaiheesta ja miltä ajalta voidaan ottaa perusteluja nykyiselle kehitykselle. Vanhan arvo huomataan, mutta toisaalta myös uusien rakenteiden ja elementtien hienous maisemalle otetaan huomioon. Samppalinnan maiseman historiallinen arvo Turun kaupungissa mainitaan. Historiallisen omistajuuden kerrokset otetaan huomioon myös sen kannalta, kenellä on missäkin vaiheessa vahva asema muutoksiin:

”Nyt mejän kaikki kukkulapuistot on toki rakennettu sinne tuomaan lisää maata, et se miten me halutaan tätä historiasta löytää perusteita niin se on oikeestaan aina vähän tapauskohtanen.” (Henkilö 2)

”[...] mut nyt olemassa oleva miljöö on hieno ja myöskin se, että näillä uusilla rakenteilla, mitä nyt tehdään, niin ne täytyy tehtä sillä tavalla et ne jättää sille vanhalle rettikalle, niin tilaa ja sen arvoisensa asema.” (Henkilö 2)

Omistussuhteet nousevat esiin myös keskusteltaessa rakennuksen kunnosta ja käytöstä tiettyjen omistajien aikana. Aikaisemman omistajan ongelmat Samppalinnan kehityksessä ja suunnittelussa heijastuvat nykytilanteeseen ja siihen, miten maisemaa tällä hetkellä ajatellaan ja kehitetään. Aikaisempien ongelmien takia nykyinen toiminta voi ohjautua eri tavalla, jotta haasteet eivät toistuisi. Hoitamaton maisema tietyn omistajan aikana voi vaikuttaa osaltaan uuden toimijan intresseihin ja mielipiteisiin siitä, mitä maisemassa voi ja kuuluu olla ja mitä toimia maisemassa ja sen eteen voi tehdä:

”[...] se oli jo aikasempikin omistajan vaiheessa kyllä aika heikossa hapessa, on ollu [...]että se on lähtökohdallisesti haastava kelle tahansa sekä omistaa, että suunnitella sitä.” (Henkilö 1)

”[...] jos kaks vuotta sitten katso sitä, niin siin ei ollu mitään maisemaa. Se oli täynnä niin kun pensasta ja puustoo ja rumannäkösiä lavarakenteita ja muita.” (Henkilö 6)

Historiasta keskusteltaessa mainitaan rakennukseen liittyvät tekijät ja sen suojele. Rakennuksen maisemallinen arvo otetaan huomioon, sillä sen historiallinen kehitys on tiedossa. Rakennuksen vaikutus Turun kaupunkikuvalle ja maisemaan nousee esiin tarpeessa rakennuksen esiintuomiselle, ja Samppalinnan rakennuksen ja maiseman vaikutukset Turun kaupungille muutenkin otetaan huomioon. Vanhaa halutaan kunnioittaa, ja vanhan ja perinteisen rakennuksen arvokkuus on selkeästi esillä kommentoissa:

”Ainakin lähellä rakennusta olevat puut, niin kun tavallaan sammaloittaa kattoa, ja aiheuttaa rakennukseen muutenkun vanhanaikainen rakennus, yli 150 vuotta vanha rakennus, niin ei sitä sais puitten varjoon jättää sil tavalla sitten.” (Henkilö 4)

”Kyllä tää Samppalinna on nyt aikamoinen kulttuurirakennus kaiken kaikkiaan, ja historialtaan niinkon, se ei oo pelkästään rakennushistorian kannalta, vaan [...] kaupunkikulttuurin kannalta merkittävä rakennus.” (Henkilö 1)

”Mun mielestä toi myös niin kun aika hyvin kunnioittaa sitä vanhaa Samppalinnaa, ja nimenomaa se on nyt kaupunkilaisten käytettävissä.” (Henkilö 6)

Vertaus historiaan näkyy myös kommenteissa, jotka liittyvät ravintolan käyttöön ja maiseman kehittämiseen liittyviin tekijöihin. Maisemaa voi muokata diskurssien perusteella melko vapaasti, mikäli siihen löydetään perusteet menneestä käytöstä. Varjot näkyvät maisemassa selvinä (*”paistaa silmiin”*), mutta niitä ei pidetä nykyisessä kehityksessä maisemaa turmelevina, koska siellä on aikaisemminkin ollut telttarakennelmia. Toisaalta historiasta myös löydetään perusteet nykyisten ravintoloitsijoiden kehitystoimia vastaan, jos aikaisemmin toiminta tietyllä konseptilla on toiminut ilman tarkkoja vaatimuksia raskaille kalusteille:

”Siinä on ollu kyllä ihan alkuajoista lähtien kaikennäköistä pikkusta paviljonkia ja telttaa ja muuta kesäkaudella, et ei ne niinkon sillä tavalla ole mikään outo ja vieras asia, vaikka tää tällainen kolmen yhteen liitetty teltta siellä ylhäällä paistaa silmiin. Vastaavan tyyppisiä siellä on ollu ennenkin.” (Henkilö 2)

”[...] se diskotoimikin, siis oli Samppalinnan ravintola niin 80-luvulla niin hyvinkin suosittu kesäpaikka, ennen kuin jokilaivoista tuli niinkon se ykkösjuuttu, ja kyllä siellä on pystytty kävelemään ennenkin alueella kompastumatta.” (Henkilö 2)

5.3 Yhteistyön diskurssit

Samppalinnan maiseman omistajuutta käsitelleissä haastatteluissa on otettu huomion alueen monitahoiset vaikuttajat ja yhteistyö. Yksityisessä omistuksessa olevan rakennuksen lisäksi maisemassa ovat elementit julkisesta puistosta. Tällöin maiseman kehitykseen vaikuttavat eri viranomaistahot alueella toimivien yrittäjien lisäksi:

”Tää on ku rakennus puistossa, niin silloin se tietysti lomittuu sit meidän viherympäristöstä ja puistoista hoitavien ihmisten työkenttään myöskin.” (Henkilö 2)

”[...] mutta kyllä tietysti korostaa sitä niinkon sitä yhteistyötä, meillä on äärimmäisen hyvät yhteistyöverkostot tänä päivänä jo kaupungin sisällä, mut on tietysti myös näitä ulkopuolisia kumppaneita [...] et kaikkein parhaimpaan

lopputulokseen päästään kun asioista keskustellaan avoimesti ja suunnitellaan yhteistyössä.” (Henkilö 2)

Yhteistyön vaikutus maiseman omistajuuteen on vahvasti esillä haastatteluissa. Vaikka lähtökohtana on, että kaupungilla on valta määrittää kaupungin maisemaa maisematyölupien kautta, maisemaan vaikuttavat usean eri tahon intressit ja omistajuussuhteet. Useissa haastatteluissa korostuu kaupungin omistajuus maisemaan etenkin lupien myöntämisen kautta. Kaupungin eri organisaatiot ottavat kantaa maiseman kehittämissuunnitelmiin konkreettisella tavalla lupien myöntämisen kautta. Omistajataho korostaa omaa osuuttaan puunkaatoihin mutta huomauttaa myös siitä, kuinka kaatajana on toiminut kaupungin omistama yritys. Muutenkin toimijoiden kommentoissa korostetaan kaupungin osuutta puuston kaatoihin. Lisäksi haastatteluissa on huomattavissa ajatus siistimisestä, jolla viitataan toimien tarpeellisuuteen esteettisyyden edistämisen kannalta. Kommentoissa korostetaan kaupungin vaikutusta kaatoihin ja lupien olemassaoloa:

”Me tehtiin omistajina se [maisematyö]lupaanomus, ennen ku me tiedettiin, ketä sinne on tulossa vuokralle, ja me saatiin kaupungilta siihen lupa kaataa niitä puita.” (Henkilö 4)

”Me ollaan saatu luvat, ja mejän toimesta Kuntec, ne operoi siellä - -, mikä on kaupungin omistama firma.” (Henkilö 4)

”Me saatiin lupa sitten kaupungin puutarhurilta, tää kaupunki tuli sitten suorittaa tällasen siivouksen, et ne kaikki pensaat hävitettiin.” (Henkilö 6)

”Mutta se on niin kun niin iso toi asia, et se vaatii toimenpidelupaa sitten kun on niin kun suunnitelmat täysin valmiina, ja he hakevat rakennuslupaa, niin sit otetaan siihen vielä kantaa.” (Henkilö 2)

Maankäyttö- ja rakennuslain määritelmä jättää maiseman omistajuuden kysymykset avoimiksi ja tulkinnan varaiseksi sen, mitkä toimet vaativat maisematyöluvan. Kommentissa viitataan maankäyttö- ja rakennuslakiin ja siinä esiintyviin kaupungin mahdollisuuksiin kieltää maisematyöluvat, jotka vaihtelevat lain tulkinnan ja kaupunkien käytäntöjen mukaan. Tulkinnan varaa jää myös siihen, mitkä toimet ovat kaupunki- tai maisemakuvaa turmelevia. Toisaalta myös käytännöistä nousevat esiin eri vaikutelmat, sillä pohdinta lautakuntien asemasta Samppalinnan maisemaan liittyviä tekijöitä päättäessä osoittaa, että laajemman keskustelun tarve oli olemassa:

”Aluella, jolla on voimassa asemakaava tai yleiskaava, maisematyö lupa on myönnettävä, jollei toimenpide vaikeuta alueen käyttämistä kaavassa varattuun tarkoitukseen tai turmele kaupunki- tai maisemakuva.” (Henkilö 5)

”Virkamiehet ohitti lautakunnan, ei koskaan tosiaankaan ennen, siellä kaadettiin paljon niitä puita.” (Henkilö 3)

”Poliitikot oli niistä [puiden kaadoista] kovin kiinnostuneita, et mutta sit me tutkittiin sitä asiaa, et niillä puilla oli, ne oli sovuttu, et ne voidaan kaataa ja sitte siellä otettiin joitakin vaurioituneita puita.” (Henkilö 1)

Luvanvaraisuus määrittelee maiseman omistajuutta siltä kannalta, mitä ravintolaa vuokraava yrittäjä voi tehdä itse hakemallaan luvalla ja mihin tarvitaan mukaan ravintolan omistajan allekirjoitukset. Luvanvaraisuus on esillä myös muissa haastatteluissa maiseman omistajuutta määrittelevänä tekijänä, sillä eri organisaatioiden toimet riippuvat esimerkiksi siitä, jos maisemaa muokataan luvatta tai suunnittelemattomasti. Toisaalta keskusteluissa ei tule esiin, milloin ja millaisissa tapauksissa omistajan hyväksyntä tulee oleelliseksi, vaan sen tarpeellisuus jää pohdinnan tasolle. Ei ole selvyyttä siitä, kenelle valta ja mahdollisuudet toimia suoraan kuuluvat, mutta tieto kehityksen tarpeesta on selvä:

”Tarvittavat luvat aina, mitä he tekee sitte, ja tota heidän pitää tiedottaa meille siitä, ja varmaan, jos he hakee jotain rakennuslupia siihen, niin siihen tarvitaan sitten munki nimeä, johonki asiaan varmaan siinä tapauksessa.” (Henkilö 4)

”Rakennusvalvonta puuttuu, kun jotakin on tehty luvatta. Tai suunnittelemattomasti tai tämmöstä. Ja tästähän, näistä otetaan aina, kun rakennuslupia haetaan tai toimeenpidelupia tämmöseen paikkaan, kysytään Turun Museokeskuksen lausuntoja. Ja tässä on kysytty myöskin silloin kun niitä puita kaadettiin meidän puuasiantuntijan mielipidettä niihin. Ja tota tätä on niinko monen tahon yhteistyö ja omistajan yhteistyö ja sen joka toimii siitä yhteistyössä. Sitä pitäis kehittää sitä paikkaa.” (Henkilö 1)

Toimijan vaikutusvalta nähdään korostuvan silloin, kun maisemaa ja sen alueita kehitetään nopealla aikataululla, jolloin toimenpiteisiin joudutaan puuttumaan myös myöhemmin kuten Samppalinnan tapauksessa. Kaupungin omistajuutta heikentää mahdollisten resurssien puute. Kaupungilla ei ole mahdollisuuksia jatkuvasti olla mukana suunnitelmissa tai toteuttaa jatkuvaa valvontaa, vaan välillä toistuu Samppalinnan

maiseman tapainen kehitys, jossa puututaan vasta jälkikäteen. Kaupungin mahdollisuudet vaikuttaa Sämpälinnan maiseman tyyppisten paikkojen ylläpitoon ja kehitykseen heijastuvat myös toimijan näkökantaan. Jos valvontaan ja kehittämiseen ei kaupungilla ole ollut aikaisemmin resursseja, voidaan huonoon kuntoon päässeeseen alueen kehittämisen rajoitukset ja ohjaaminen kokea epäjohdonmukaisina:

”Joskus tapahtuu näin, ja jatkuvaan valvontaan ei liikene kauheesti porukkaa, et se mikä tuolta näkyy ja kuuluu, niin siihen sitä puututaan.” (Henkilö 1)

”Se oli se mihin kaupunki tyyty vielä kaks vuotta sitten ihan helposti ja nyt sitten kun siihen tehtiin, niin sitten se oli heti silmätikkuna.” (Henkilö 6)

Lupien hankkimisen ja hyväksymisen jälkeen vuokralaisella on melko vapaat kädet omistajasta riippumatta tehdä toimia ravintolassa. Viranomaiset asettavat toimille rajat lupien myöntämisen tai myöntämättömyyden kautta, mutta muuten Sämpälinnan tapauksessa vuokralaisella on ollut kohtalaisen vapaat kädet muokata aluetta ja maisemaa. Toiveet ja ajatukset monitahoisesta yhteistyöstä maiseman kehittämiseksi ovat kuitenkin havaittavissa. Loppujen lopuksi lupa-asiat kuitenkin vaikuttavat toteutukseen. Toimille luvan lainvoimaisuuden alkamisesta on aikaa kolme vuotta, ja saman ajan sisällä on myös toteutettava lupaehtojen mukaiset toimet:

”Periaatteessa ei meillä oo siihen mitään vastaan, mitä he siellä tekee. Tietysti ollaan vuokralaiselle tiedotettu, et pitää olla luvat jokaseen mitä he tekee, pitää olla luvat, et he sais tehdä siellä.” (Henkilö 4)

”Ollaan kerrottu tähänkin mennessä kaikista toimenpiteistä, mitä siihen on tehty vuokranantajalle. Totta kai kun hän omistaa sen kiinteistön, niin me ollaan tärkeenä pidetty, et heiltä lupaa kysytty.” (Henkilö 6)

”Siis maisematyölupa on kolme vuotta voimassa sieltä lainvoimaisuudesta, niin sitä hakijalla on ihan oma päätösvalta tehdä niin kun toimenpiteet sen kolmen vuoden sisällä [...] mut sitä tosiaan, jos luvassa on lupaehtona uusien puiden istuttaminen, niin se täytyy myös sen kolmen vuoden sisällä tapahtua.” (Henkilö 5)

Toimijoiden vaihtumisella on selvä vaikutus maiseman kehittämiseen varsinkin silloin, kun suunnitelmia tehdään sopimuksilla myöhäisemmistä toimista. Toimijoiden muutokset vaikuttavat kuitenkin keskustelun ja kompromissien kautta tehtyihin suunnitelmiin ja sopimukseen, mikäli uusien toimijoiden intressit tai aikataulut poikkeavat

alkuperäisestä. Uusien toimijoiden kanssa käydään uudet keskustelut, jotka voivat johtaa toimien myöhästymiseen aikaisemmin sovituista aikatauluista:

”Ne väistämättömimmät [muutokset] tai ne mitkä oli pakko tehde heti [...] ne tehtiin vasta tänä keväänä, mutta ne piti oikeastaan olla tehtynä jo syksyllä.[...] mutta siinä tapahtu omistajan vaihdos.” (Henkilö 1)

”No nyt sitten toimija vaihtui [...] ja noi uudet omistajat katso [...] et ei heillä oo niin kun tälle kesälle mahdollisuuksia sitä kokonaan ottaa haltuun. Ne pahimmat asiat, mitä aikaisemmin Rakennusvalvonta oli edellyttänyt jo viime kesänä, et ne korjataan nyt.” (Henkilö 2)

Keskustelun vaikutus kehitykseen on huomattavissa kommenteissa, joissa puhutaan kehotuksesta asioiden kunnostukseen, eli virallisia reittejä ei aina pyritä käyttämään, mikäli keskustelu voidaan käydä ennen kuin viralliseen puuttumiseen on tarve. Yhteistyön kannalta merkitsevää on sanavalintana ”pyynnöstä”, joka viittaa siihen, ettei kaupunki ole määrännyt toimia vaan ohjannut kehitystä tiettyyn suuntaan. Tätä tulkintaa korostavat myös lupaviranomaisen kommentit kehotuksesta toimiin:

” [...] elikkä seki kehotettiin siivoamaan, tai minä kehotin siivoamaan heitä. Se oli vaan mun kehotus, ei se ollu ees virallinen kehotus, mut ku menin sanomaan, että siivotkaa ne nii, ettei niihinki tarvii puuttua.” (Henkilö 1)

”Niihin on tehty pienii muutoksii, rakennusvalvonnan pyynnöstä, niihin aitauksiin niin, et ne aidat ei oo enää niin kamalii sinne joelle päin.” (Henkilö 3)

Kompromissien teko on myös selvästi esillä maisemaan liittyvissä kysymyksissä. ”Ennemminkin se laiha sopu kuin lihava riita” -kommentti osoittaa, että kaupungin organisaatioilla on vahva tahto sopia asioista keskustelun ja yhteistyön avulla eri toimijoiden ja yrittäjien kanssa kuin alkaa toimia voimakkaasti vastaan. Suojelluilla rakennuksilla on lain perusteella vahva asema maisemassa, mutta mikäli kohde ei ole suojeltu, kaupungin mahdollisuudet ovat heikommat sen säilyttämiseen osana kaupunkikuvaa. Sen vuoksi yhteistyön tarve korostuu tietyissä tapauksissa, jottei tilanne kehity oikeustoimiin asti:

”He olisivat olleet valmiit ikään kuin maalaamaan niitä ylärinteen patioitakin vähemmän näkyviksi, mutta noin se tuntu jotenkin tarpeettomalta.” (Henkilö 2)

”Jos ne näkemykset on ehdottomasti vastakkaiset, niin sillon se jää lautakunnan ratkaistavaksi, ja lautakunta voi nojautua päätöksessään ainoastaan myös lakiin,

ja jossei se ole suojattu, meillä on korkeimman hallinto-oikeuden päätöksiä purkutapauksistakin, joissa on todettu, että kaupungilla olisi ollut aikaa ryhtyä rakennuksen suojeluun ja kun ei ole näin tehty ja omistaja haluaa sen purkaa, niin sitten se on saanut sen purkupäätöksen. [...]Jenneminkin se laiha sopu kuin lihava riita.” (Henkilö 2)

Keskusteluun ja yhteistyöhön pyritään ensisijaisesti, mutta jos mielipiteet maiseman kehittämisestä ovat selvästi vastakkaiset, voivat eri organisaatiot pyrkiä vastustamaan kehitystoimia. Etukäteinen maiseman suunnittelu ja yhteistyö ovat tavoitteena, mutta jos sitä ei ole tehty tai otettu huomioon, voidaan pyrkiä jälkikäteenkin vaikuttamaan. Lisäksi lupaviranomaisilla on mahdollisuudet estää ravintolan toiminta, mikäli asetettuja ehtoja ei noudateta sovitun mukaisesti. Vaikka tiettyyn pisteeseen asti joustetaan, kaupunki asettaa tietyissä kohdin selvät ehdot ja pakotteet:

” [...] mut tässä nyt ei oo päästy siihen saakka, et meiltä ois virallista lausuntoa annettu, mut ilman muuta niinkon pyritään siihen tilanteeseen, ettei rakennuslupavaiheessa olla niinkon vastakkain.” (Henkilö 2)

”Siinä menee toiminta poikki, jossei sitä saada järjestykseen.” (Henkilö 1)

Suunnittelun tarve ja keskustelu ennen toimia on nähtävissä keskusteluissa maiseman kehityksestä. Jos maiseman omistajuuden määrittäminen on epäselvää, ei suunnitelmallisuutta välttämättä nähdä tärkeänä monipuolisen keskustelun ja vaikuttamisen mahdollistamiseksi. Tiettyjen toimijoiden päättäväisyys ja tavoitteet näkyvät kommentteissa vahvoina vaikuttajina. Lainauksista käy ilmi, kuinka suunnitteluvaiheessa esitetään toiveita, mutta joskus asiat voivat edetä helpommin kuin toisissa tapauksissa. Vahvat näkemykset voivat ohjata päätöksentekoa, mikäli ei ole tavoitetta kompromissien tekoon. Toimien oikeutus kyseenalaistuu yhdessä haastattelussa, jossa menettelyä sanotaan vääräksi tai vilpilliseksi:

”[...] tässä takana oli tietysti ystävyysuhteet [...] jotka väkisin tämän hankkeen runno läpi.” (Henkilö 3)

”Omistajat vuokrasivat tän toimen uudelle yrittäjille, joka on tietysti hyvin vahva näkemyksessään ja ideassaan et minkälainen konsepti siihen pitää saada.” (Henkilö 2)

”Kyl tää menettely oli vähän väärä [...] että periaatteessa suomeks sanottuna tehdään vilpillä hommia” (Henkilö 3)

Puiden kaadoissa jälkikäteinen vaikuttaminen ja toiminta nähdään turhana, kun puut on jo kaadettu. Tehtyjä rakenteita ei vähin perustein aleta purkaa, vaikka myös jo nyt tehtyjen ratkaisujen säilyttämiselle ei anneta takuita. Vaikka vuokralainen on allekirjoittanut takaussitoumuksen (2017), jossa vuokralainen joutuisi maksamaan ennen lainvoimaa aloitetun työn korjaamisesta aiheutuvat mahdolliset haitat ja korvaukset, ei keinoja myöhempään vaikuttamiseen koeta mahdollisina tai merkityksellisinä. Tiettyä turhautumista Samppalinnan puunkaatojen prosessia kohtaan on havaittavissa, sillä prosessi tapahtui nopealla tahdilla ilman, että jälkikäteen olisi nähty mahdollisuuksia puuttumiselle. Toisessa otteessa kuitenkin viitataan myös siihen, että prosesseilla on ollut positiivinen vaikutus, vaikka sen kulkua on kyseenalaistettu:

”Sitten ne laajemmat muutokset, niille pitää hakee sitten myöhemmin sitten lupa. Se on ens vuoden asia sitten, ens kaudelle täytyy hakea luvat. Ja se ei välttämättä tarkoita, et noita sais sit silloin säilyttää.” (Henkilö 1)

”[...] mut ei sille enää ois voinu mitään, koska niit puit kaadettiin, et lautakunnat ois sitten tehny myöhässä sen päätöksen, ei sitä ois voinu estää enää, se oli niin pitkällä se työ.” (Henkilö 3)

”Rakennusta ei ole vielä tuhottu, vaan sitä on jonkin verran elvytetty.” (Henkilö 1)

Toisaalta myös toimien oikeutus on selvä sen jälkeen, kun niille on myönnetty tarvittavat luvat. Luvan lainvoimaisuuden jälkeen toimijoilla on valta ja oikeus maiseman muokkaamiseen. Mikäli toimenpidettä ei nähdä luvanvaraiseksi, vaikuttaa se olevan vapaasti toteutettavissa, vaikka sillä olisikin vaikutus maisemaan esimerkiksi terassin tapauksessa, jossa luvanvaraisuuteen puututtiin myöhemmin sen rakentamisen ollessa jo pitkällä:

”Kaatajat ja kaadon hakijat, niin ne ei ollu tehny mitään väärää. Ne oli saanut luvan, elikkä virkamiehet oli ylittänyt tässä vähä toimivaltaansa.” (Henkilö 3)

”[...] ei se niin tarkkaa ollut se asia, olihan se luvatonta tietenkkin tehdä jotakin, mut ei se niin kauheaa ollu.” (Henkilö 1)

”Mun mielstä sekin [terassin lupaprosessi] tuli sillä tavalla, et siihen piti puuttua, et tarvii luvan. [...]todennäköisesti sitä ois alettu tehdä niinkon kiireellä.” (Henkilö 1)

Maankäyttö- ja rakennuslaki (1999) mahdollistaa myös asukkaiden osallisuuden kehitykseen, mutta asukkaat voivat vaikuttaa maisemaan parhaiten kaavavaiheessa. Yksittäisissä tapauksissa asukkaiden osallisuusmahdollisuudet ovat heikot, ellei sitten asiaa koeta sellaiseksi, että siitä haluttaisiin valittaa. Kaavoituksessa määrittyy pitkälti maiseman omistajuuteen liittyviä teemoja, sillä kaava määrittää säilytettävät ympäristöt. Kaavoitetulla alueella maiseman omistajuus on tiukemmin sidottu lakiin ja lupiin kuin kaavoittamattomalla alueella, jossa maiseman omistajuus on hyvin erityyppistä:

”[...] enemmän kansalaiset pääsee ottamaan kantaa kaavavaiheessa taikka sitten rakennuslupavaiheessa, jos he näkevät. Sitten rakennusluvassakaan ei tarvitse kuulla kun vaan lähinaapureita.” (Henkilö 2)

”Loppupeleissä siihen kuitenkin niin kun sen ratkasee, no kaavoitus ja sit ihan viime käsillä mun mielestä toi maankäyttö- ja rakennuslaki.” (Henkilö 5)

”Totta kai nää menee kaava-asiat ja nää tällaset rakentamiset, ne menee ihan valtuustoon asti, ja kaupunki silloin on päättäjät. Kaupunki päättää yksityisellekin maalle rakennettavista asioista kaavan muodossa.” (Henkilö 3)

Valtuustojen ja lautakuntien merkitys maiseman omistajina on esillä haastatteluissa. Välillä mielipiteet kaupungin omistajuudesta ovat vahvasti esillä, mutta toisaalla taas jätetään arvioitavaksi, missä menevät omistajuuden rajat. Samppalinnan muutoinkin moninaiset omistajuustasot vaikuttavat omalta osaltaan siihen, miten maiseman omistajuudesta puhutaan. Kaupungin omistajuus maisemaan esitetään kuitenkin vahvana totena:

”Kaupunkiomistaa maapohjan, kuinka syvälle se omistusoikeus täällä menee ja onko se sama asia kuin maisema. Me puhutaan enemmänkin kaupunkikuvasta.” (Henkilö 2)

”Sen tontinhan omistaa Turun kaupunki ja sen maiseman omistaa Turun kaupunki, mutta sen ravintolan omistaa semmonen yritysrypäs, joka vuokras sen [...] ravintolatoimintaan.” (Henkilö 3)

”Kyl sen maiseman omistaa Turun kaupunki ja maisemasta päättää ympäristölautakunta. Viime kädessä menee kaupunginhallitukseen tai jopa valtuustoon.” (Henkilö 3)

Naapuruuden käsite nousee esiin haastatteluissa. Naapurien oikeudet maisemaan ovat jo laissa esillä siinä, että naapureita kuullaan maisematyöluhia myönnettäessä. Naapureita

kuullaan, sillä maiseman ajatellaan lähtökohtaisesti vaikuttavan suoraan heihin. Samppalinnan tapauksessa maisematyöluvan hakija on merkinnyt kaupungin naapuriksi, koska kaupungin tontti sijaitsee julkisessa puistossa:

”Naapurit kuullaan pääsääntöisesti, kaikki rajanaapurit, ja kulmapisteessä kiinni olevat ja tien toiselta puolelta - -” (Henkilö 5)

”[...] eli tosiaan kun viranpuolesta kuullaan naapurit, niin se lähetetään kaikille, jotka katsotaan tarpeelliseksi kuulla, eli joille se niin kun vaikuttaa.” (Henkilö 5)

”[...] [luvan] hakija on laittanut, että kaupunki on ilmeisesti naapurina [...] koska heillä on vuokrasopimus siihen alueeseen.” (Henkilö 5)

Yhteistyöstä ja yhteisomistajuudesta puhuminen näkyy diskursseissa moninaisena. Samppalinnan maisema ei kohdistu vain naapureihin, omistajiin, käyttäjiin tai asukkaisiin vaan se vaikuttaa alueella väliaikaisesti oleskeleviin ja toimiviin henkilöihin. Ravintolasta puhuttaessa myös sen käyttötarkoitus ja asiakaskunta nähdään diskursseissa merkityksellisenä. Asiakkailla on omat tarpeensa ja toiveensa, jotka otetaan suunnittelussa huomioon:

”He kokee, et ne asiakkaat siellä on sellasta, jotka tarvitsee niin kun tukevat kiintokalusteet [...]” (Henkilö 2)

”[...] nuoret, jotka osaa arvostaa tommosta, että on ainutlaatuinen, niin sanotaan tommonen illanviettopaikka ja vähän tommonen, ja jotain muuta kun noi jokilaivat, missä istua tönötetään, niin kyllähän tää on semmonen, missä voi liikkua ja tota isoja ryhmiäkin pääsee samaan loosiin istumaan.” (Henkilö 6)

”[Samppalinnalla] on varmastikin monelle myös ei-turkulaiselle tuttu paikka, niin kyllä mä sanoisin, et se on ainaki jollain tasolla merkittävä.” (Henkilö 5)

5.4 Vähäisyyden diskurssit

Maisematyö lupaa ei tarvita, jos tehtävät toimet vaikuttavat vähäisiltä. Vähäisyyden rajat ovat kuitenkin liikkuvat, eikä niille ole tarkkaa määritelmää, vaan jokainen puunkaato arvioidaan tapauskohtaisesti. Vähäisinä pidetyt puunkaadot eivät vaadi maisematyölupaa, jos niiden vaikutusta maisemalle ei pidetä subjektiivisen arvioinnin jälkeen merkittävänä. Vähäisyyden ja rajojen diskurssit hahmottavat haastatteluissa muutenkin maiseman omistajuutta. Puutavaran kunto ja vaarallisuus nousevat myös olennaisina tekijöinä

siihen, mitä puita saa kaataa niiden maisemallisista vaikutuksista huolimatta. Vähäisyyden käsittämisen tapauskohtaisuus käy myös ilmi kommenteissa, jos kaatoja pidetään vähäisinä niiden maisemallisista vaikutuksista huolimatta ja niiden muuttumisesta merkityksellisimmäksi, kun ”joku ohikulkija” kiinnittää niihin huomion:

”Puunkaato voidaan todeta vähäisenä, jollonka ei tarvii hakee sitä lupaa.”
(Henkilö 5)

”Siellä on tällasta niin sanottua ohutta puutavaraa, joka, tai puuainesta, joka saatettiin poistaa siis sillä tavalla ilman lupaa, kun kaupunki hoitaa sen asian ja muut asiat sillä tavalla, niin niistä asioista voitiin sopia jo silloin.” (Henkilö 1)

”Samantein kaupunki otti sieltä, en muista lukumäärää, mut siel oli vaurioituneita koivuja, jotka oli vaarallisia ja ne kaadettiin siinä samassa pois. Elikkä se oli loppujen lopuksi aika vähäistä, käsittääkseni, mitä sieltä poistettiin, mut kyllä se siinä maisemassa tietenkin on näkyvä, ja siitä niin vielä joku oli siihen vielä puuttunut, joku ohikulkija.” (Henkilö 1)

Puiden vähäisyyden arvioinnille ei ole yksiselitteistä ohjeistusta. Maisematyöluvan arviointiin vaikuttavat muun muassa puun sijainti ja koko sekä ympärillä olevat tekijät, kuten muut puut alueella. Vähäisyyden merkitys nousee esiin haastatteluissa myös muissa kuin puunkaatoihin liittyvissä toimissa, jotka kuitenkin vaikuttavat suoraan maisemaan. Toimien vähäisyyden arvioiden subjektiivisuus kuitenkin ohjaa sitä, millä viranomaistasolla kaatoja käsitellään. Lisäksi haastattelussa esiintyy toive Sampपालinnan tapaisilla maisema-alueilla tehtävien päätösten käsittelystä lautakunnissa eikä vain lupaviranomaisten kautta:

”[...] eniten arvioidaan sitä, et kui se vaikuttaa siihen maisemaan et se on niin kun maisemallisesti vähäinen tai merkittävä se puu.” (Henkilö 5)

”[...] maiseman rakentaminen tai maiseman hävittäminen on samalla lailla luvanvaraista toimenpidettä, mut et se missä se raja menee, kyllä yleensä on nähty kun puunkaatomatolupa koskee sitä, onko se 20 cm rinnan korkeudelta runko paksuutta, et saako raivata puskia ja muita, niin mun mielestä kaupungin vuokratontilla näinkään ei voi tehdä.” (Henkilö 2)

”Suurin osa, sanotaan ihan pienet voi olla niin ne menee virkamiehen [kautta, puunkaadoista], mut tää on ilman muuta jo niin suuri, et ois pitänyt viedä lautakuntaan, mut täs pelas ne suhteet.” (Henkilö 3)

Julkisten ja yksityisten alueiden erot nousevat esiin vähäisyydestä keskusteltaessa. Yksityisen tilan toimet maisemaa kohtaan koetaan helpommiksi kuin julkisessa tilassa tehtävät toimet. Kaupunkialueen sääntely ja luvanvaraisuuden merkitys nähdään tärkeinä. Kaupunkialueilla sijaitsevat yksityisessä omistuksessa olevat asuintalot ovat maiseman omistajuuden kannalta vaikeita, sillä niillä tehtävät toimet voivat vaikuttaa laajasti, mutta niillä voi joskus olla vapaammat mahdollisuudet toteuttaa muutoksia:

”Totta kai puistossa se on useamman käyttäjän niin kun näköpiirissä periaatteessa se puu, ja silloin se on niin kun enemmän merkittävä, kun se on julkisella paikalla [...] periaatteessa niin kun palvelee useampaa ihmistä.” (Henkilö 5)

”[...]kuitenkin omakotiasukkaat voivat tehdä aikas tavalla kaikennäköstä, että rakennusjärjestys sitten sanelee, et kuinka paljon sinne voi pystyttää erinäköisiä pömpöleitä tai... ja puunkaato edellyttää lupaa, ja kenties johonkin näkyvään puskaan, mut sit kun me tullaan tänne kaupunkialueelle, niin se on isompi kysymys. Kyllä talonyhtiöt aika vapaasti voivat ymmärtääkseni pihamailtaan kaupungissakin suunnitella ja uudistaa.” (Henkilö 2)

Samppalinnan sijainnin nähdään määrittävän maisemassa olevien elementtien vähäisyyttä. Samppalinnan ravintolan sijainnin arvokkuus toistuu haastatteluissa usein, ja sen koetaan määrittävän alueella tehtävät maiseman muokkaukset merkittäviksi. Lisäksi toimien kannalta koetaan tärkeänä Samppalinnan sijaitseminen kaava-alueella, sillä kaava ohjaa alueen kehittämistä. Samppalinnan tapauksessa alueen arvo ja merkittävyys ovat havaittavissa haastatteluissa. Alueen ja maiseman arvokkuus linkittyy rakennuksen arvokkuuteen, jolloin puiden kaadot suhteutuvat vahvasti rakennuksen merkitykseen ja näkyvyyteen, joilla puiden kaatoja on muun muassa perusteltu (Hakemus 2017):

”[...] ei koskaan ennen mun saamien tietojen mukaan oo näin radikaalia suurta puittenkaatoa tehty näin arvopaikalla ilman, ettei se oo menny lautakunnan päätettäväksi.” (Henkilö 3)

”Mut nyt me ollaan kaava-alueella, joissa määräykset on tietysti selkeät.” (Henkilö 2)

”[Rakennus] on vakiintunut suojelukohde tietysti ja se sijaitsee valtakunnallisesti arvokkaalla maisema-alueella [...]” (Henkilö 2)

Maisematyölupiin liittyvässä vähäisten toimien arvioinnissa muokattavan alueen ympäristö ja siinä olevat tekijät nousevat usein esiin. Samppalinnan alueella olevien

puiden vähäisyyttä lisää ajatus siitä, että rinteellä on muutenkin puita. Osaa niistä ei välttämättä nähty maisemalle merkittävinä, kun jotkin taas olivat tärkeämpiä:

”Jos tontille on jäämässä useita puita, tai jos jostain ryhmästä halutaan ottaa viiden ryhmästä kaks, niin se voidaan todeta vähäisenä.” (Henkilö 5)

”[Samppalinnan puiden kaatoja on perusteltu] oikeestaan sellasilla perusteilla, et sinnehän tosiaan on niin kun edelleen jääny niitä puita ja ei oo tavallaan koko sitä aluetta tyhjennetty.” (Henkilö 5)

”[...]sovittiin, että tietyt keskeiset maisemallisesti tärkeät puut pitää selvittää, sitte selvitettiin niitten puitten kuntoa ja niin edelleen. Tätä edellytettiin selvitettäväksi, että Rakennusvalvonta teki niitten osalta kaatopäätöksen.” (Henkilö 2)

Vaikka haastattelussa maisematyölupaa käsiteltäessä keskitytään maisematyölupaa vaativiin puunkaatoihin, Samppalinnan tapauksessa maisemaan vaikuttaa myös terassin kehittäminen, joka ei kuitenkaan ole maisematyöluvan varainen toimenpide. Terassin lähtökohtaisesti vähäisenä pidetty merkitys nouseekin esiin esimerkiksi kommentissa, jonka mukaan omistajatahon ei ole tarvinnut puuttua terassiproessiin. Koska laki jättää tulkinnanvaraa sille, millainen rakenne on luvanvarainen, jää maisemaan vaikuttavien toimien luvanvaraisuus myös tapauskohtaisen arvioinnin varaan. Terassien kehityksen luvanvaraisuus kaupunkialueella jää epäilyn ja toiveiden varaiseksi, ja Samppalinnan ravintolassa toimiva yrittäjä on saanut varsinkin alkuvaiheessa tehdä suunnitelmat ja toteutukset kohtalaisen vapaasti omien tarpeidensa mukaan:

”Patiot on mun mielestä niinkon siinä ja siinä että eikö niiltä pitäisi kaupunkialueilla myöskin edellyttää toimeenpidelupaa, että niitä päästäis harkitseen.” (Henkilö 2)

”Siihen [terassiproessiin] ei olla puututtu millään tavalla.” (Henkilö 4)

”Ei me olla kysyty terassista mitään muuta, ku sillon ku vuokralainen on tullu siihen, me ollaan sanottu, et hän saa rakentaa. Me ollaan ymmärretty, et siihen täytyy saada jotain ulkoterassia siihen sitte, ja hän saa sit itte hoitaa luvat niihin asioihin.” (Henkilö 4)

Terassikysymyksen lisäksi pohditaan myös ”Samppalinna”-kylttiä ja samppanjamainosta, jotka näkyvät kadulle ravintolan alueelta. Kyltin koko ja mainoksen näkyvyys ovat esillä keskusteluissa, mutta samalla mainitaan, että ne ovat vain yksi osa kokonaisuutta. Tekstiä ei ole pidetty luvanvaraisena sen vähyyden vuoksi, mutta silti sen

ilmestyminen on huomattu maisemassa. Toisaalta myös Samppalinnan tapauksessa, jossa on puututtu moniin eri kohtiin ja elementteihin maisemassa, jää kyltin vaikutus myös vähäisemmäksi. Kommenttien perusteella maisemaan pieninä ja vähäisinä vaikuttavien elementtien annetaan helpommin jäädä, jos maisemassa on monia muitakin väärin ratkaistuja tekijöitä:

”[...] mut kaikki tämmöset suuret Samppalinna-tekstit ja muut siinä rinteessä, nehän niinko pullahteli noin vaan, et ei niistä ees silleen keskusteltu.” (Henkilö 2)

”[...] joka tapauksessa se on mainoslaitte ja mainoslaitteissa täytyy vähän miettiä kyllä sitä vielä toiselta näkökulmalta, että onko se sitten aiheellista ja tuoko se siihen jotakin lisää.” (Henkilö 2)

”Rakennusvalvonta ei katonu, et se sillä tavalla ois häirinny. Enempi siinä oli se kaikki muu, mikä oli niinkon lähtökohtaisesti ratkastu väärällä tavalla, esimerkiksi se kalusteiden raskaus. Ne oli niinkon jonku Lapin hiihtokeskuksen kalusteet vedetty siihen.” (Henkilö 1)

5.5 Ympäristön diskurssit

Samppalinnan ravintolaa ja ravintolan aluetta pidetään tärkeinä Turun kaupunkikuvassa. Samppalinnan maisemaa koskevat suhteet ja etäisyydet ovat perusteella moninaiset, koska Samppalinnan muutoksien kuvataan vaikuttavan joen toiselta puolelta havaittavaan maisemaan. Samppalinnan maisema-aluetta pidetäänkin merkityksellisenä tekijänä kaupunkikuvassa. Maiseman arvokkuutta pidetään merkittävänä, mutta toisaalta itse ravintolan toiminnan ja toimivuuden arvo Turun kaupungille tiedostetaan. Keskusteluissa kuitenkin kyseenalaistetaan, millaista toimintaa ravintolaan toivotaan sen perinteiden ja arvokkuuden ylläpitämiseksi. Toisaalta haastatteluissa esiintyy ravintolan sijainnin merkitys toiminnalle, sillä keskeinen paikka on helposti saavutettavissa:

”[...]sieltä toiselta rannalta näkee sinne Samppalinnaan, et sehän ei periaatteessa oo edes sieltä itäiseltä puolelta niin välttämättä kuitenkaan, tai enemmän mun mielestä se vaikuttaa sinne läntiselle puolelle [...]näkee sen kokonaisuuden sitten.” (Henkilö 5)

”Kyllähän mä halusin tehdä siitä niin sanotun tällasen [ravintolan], mikä on nyt tossa paraatipaikalla ja se olis semmonen helppo tulla, helppo mennä.” (Henkilö 6)

”Onha se [maisema] tärkeä, mut se on myöskin Samppalinnan imagolle tärkeä. Siis se kaupungin imagolle, et siinä olisi jotakin käyttöä. Sellasta joka toimis. Joka olis semmonen, mites sanotaan, ku se on arvokas perinteikäs kohde, niin voi sanoa, ettei nää viimeiset omistajatahot, jotka on nykyään ravintolatoimintaa sinne harrastanu, sellaset omistajatahot on kauheena mitenkää edistäneet sitä asiaa.”
(Henkilö 1)

Samppalinnan sijaitseminen puistossa ja ravintolan ympäristöön liittyvät tekijät vaikuttavat muutenkin maiseman kehityksen käsittelyyn kuin vain vähäisyyden diskurssien kautta. Puistomainen tunnelma on esillä maiseman kehitykseen liittyvissä keskusteluissa. Puistomaisuus on korostunut myös lisäterassien rakennustoiveissa. Toimien pitäisi sopeutua alueeseen sen miljöön tarkoin huomioiden:

”Samppalinnan on tontti, joka lomittautuu puistoon, se on rakennus puistossa luonteensa mukaisesti.” (Henkilö 2)

”Me ei missään nimessä puolleta semmosia patiorakenteita, jotka edellyttää jotain raskaita terasseja, jossei niitä tehdä sitten äärimmäisen huolellisesti ja puistomiljööseen sopeuttaen, ja myöskään sellaisia, jotka tarvelee niitä loppuja puita.” (Henkilö 2)

Puistomaisuuden luonnehdinta ja siihen liittyvät tekijät korostuvat vielä selkeämmin esimerkiksi keskustelussa siitä, että nykyiset ravintoloitsijat toivovat ravintolan terassille markiisia. Haastattelussa verrataan Samppalinnan vieressä olevia jokilaivoja ja puistossa sijaitsevan ravintolan tunnelmaa. Molempien alueiden erityispiirteet nostetaan merkitseviksi siihen, mitä maisemassa voi olla ja miten sitä voi kehittää:

”[...] he kokevat, että sinne tarvittaisiin nyt markiisi, joka sitten tulee nostamaan sen vielä isommin näkyviin [...] Tietyin reunaehdoin sitten katsottu josko sinne toiseen reunaan vois varovaisesti laittaa jonkun yhden liuslappaisen markiisin.”
(Henkilö 2)

”[...] jokilaivojen markiisit on vähän erilaisia, jotka markkeeraa siellä ikään kuin laivan puomia. Se on toisen tyyppinen luonteeltaa, et sellanen raskas puomipaketti puistossa lisää kyllä niitten [...]ei nyt sanotaan, et siellä häkkyrämeressä [...] se ei nyt ihan mahdoton lisä ole, mutta ei se myöskään paranna tilannetta kaupunkikuvallisesti.” (Henkilö 2)

Maisemaan on Samppalinnan tapauksessa vaikuttanut puiden kaatojen lisäksi myös terassin rakentaminen. Terassissa on useita eri elementtejä, joiden on nähty olevan vaikuttavia Samppalinnan maisemaan. Haastatteluissa pohditaan terassiin liittyvien elementtien luomaa tunnelmaa ja tarkoituksenmukaisuutta. Terassin kalusteita ei nähty alueen tunnelmaan ja maisemaan sopivina. Suunnitelmia kommentoidaan ja niistä keskustellaan, mutta toimijoiden tavoitteet ja toiveet ovat ne, joiden pohjalta kehitystä tapahtuu:

”Jo heti paikalla nähtiin, että se on niin kun tosi roisi kaupungin suuntaan.”

(Henkilö 2)

”Ilman muuta tällaseen puistoravintolaan kuuluis sellaset keveät kalusteet, joilla on toisenlainen tunnelma.” (Henkilö 2)

”Sellaset raskaat ja jykevät [kalusteet], niin niitä ei voi millään muotoa pitää hyvänä, koska on kysymys paviljonkirakennuksesta, joka on keveä.” (Henkilö 1)

”sovittiin sillä tavalla, et kevyemmät pöytäkalusteet ja kevyemmän tuolit, jotka on paviljonkimaisia, ja siihen pitäisi saada myös paviljonkimaiset päivänvarjot, eikä mitään sellaisia raskaita varjostusrakennelmia, mitä nyt tilaaja siihen haluaisi.”

(Henkilö 1)

Samppalinnan maiseman omistajuutta käsiteltäessä esiin nousevat kysymykset koko alueesta, johon vaikuttavat erinäiset omistajuussuhteet. Tontin omistaa kaupunki ja rakennuksen omistajat ovat vuokranneet sen. Samppalinnassa on julkinen puisto, jossa ravintolarakennus ja sitä ympäröivä tontti sijaitsevat. Puistosta itsestään on myös eri tahoilla omat intressinsä. Haastatteluista käy ilmi, kuinka ravintolarakennuksen tontin ulkopuolisen puun kaadolla oli vaikutus tontilla tapahtuneiden puiden kaadon aloittamiseen:

”[...]kaupungilta tuli ilmoitus, et he tulee kaatamaan jonkun puun siitä [...]se puu oli varmaan niin kun heidän tontilla, mut se oli jotenkin niin kun niin lähellä, et kaupunki ilmoitti, et he tulee kaatamaan siitä ison puun siitä nurkalta. Niin mä en tiedä vaikuttiko seki siihen ajatukseen, et haetaan meki sitte niitä puiden kaatoja.” (Henkilö 4)

”[...]se kaadettiin se yks iso puu ainakin siitä heti niin kun tavallaan terassin ja talon välistä jo heti tän ensimmäisen katselmuksen jälkeen, mut yritettiin kiinni siitä, että se hieno puu siinä terassilla, et siihen ei saa missään nimessä kaikota, vaan täytyy ylläpitää hoitoleikkauksia.” (Henkilö 2)

Samppalinnan ravintolan kehitykseen liittyvät ravintolan toimintaan sidoksissa olevat tekijät, jotka ovat omalta osaltaan vaikuttaneet maisemaan. Ravintolan toimintaan kuuluvat ravintolasta kantautuvat äänet ja valot. Ravintolatoiminnalle on luontevaa ja olosuhteisiin sopivaa, että ne valaistaan tietyllä tavalla, ja äänten kuuluminen ympäristöön on yhteydessä ravintolan toimilupiin. Samppalinnan maiseman luonteesta puhuttaessa nousevat esiin puistomaisuuden lisäksi ravintolan toimintaan kuuluvat tekijät, jotka otetaan huomioon maisemassa:

”Kai se vähä näiden ravintoloiden kanssa on katottu, et ne ikään kuin niiden luonne kestää myös tämmöstä toisenlaista [valaistusta].” (Henkilö 2)

Koko Samppalinnan mäen ympäristön ja siinä tapahtuvien muutosten merkitykset nousevat esiin haastatteluissa. Samppalinnan puunkaatojen maisemaa siistivä vaikutus tuodaan esiin, kuten myös eri tahojen mielipiteet siitä, millainen kaupunkimaiseman kuuluisi olla Samppalinnan tapaisella paikalla. Kaupungilta lähtöisin oleva pilaantuneen puunkaato oli yksi maisemaan vaikuttanut tekijä, johon tontilla tehtävien puiden kaadot vaikuttivat lisää. Puusto ja puskasto nähdään myös toisaalta näköhaittoina, minkä vuoksi koko aluetta, ei vain rakennusta, on haluttu tuoda esiin:

”Tämä mäki on iha hoitamaton, iha ryteikkö koko mäki sinne ylös.” (Henkilö 4)

”Siin oli hirveesti niin kun puskastoa edessä siinä, et sinne ei näky. ” (Henkilö 6)

”[...] kyllähän se tietenkkin omistajahan vastaa siitä omasta tontistansa ja emmää nää, että siinä kauheeta ongelmaa on tullu. Siis sinänsä siis täytyyhän puustoakin joskus vähentää tai siistiä. Ei se, sehä näytti kyllä tietenkki, koska ne vaurioituneet puut jo oli siinä. Ne oli isoja puita.” (Henkilö 1)

”Siinä on monta näkökulmaa, et jonkun mielestä se on nätti, et se rakennus näkyy sieltä, se on kaunis rakennus. Toiset taas on sitä mieltä, et yhtään puuta ei saa kaataa sieltä.” (Henkilö 4)

Samppalinnan ympäristössä puut ja rakennus tuntuvat nousevan kilpailevina elementteinä maisemassa. *”Ihan nätti rakennus”* haluttiin tuoda esiin puitten varjosta, mikä on toiminut yhtenä kaatojen perusteluna:

”[...]rakennussuojelulliset syyt ja osittain käytännölliset, ehkä me haluttiin sit tuoda sitä rakennusta enemmänkin näkyviin sieltä. Mun mielestä se on ihan nätti rakennus, mikä sais näkyä sieltä puitten siimeksestä paremmin” (Henkilö 4)

”olihan se muutenkin todella huonosti hoidettu se ympäristö siinä [...] Nythän se näyttää niin kun tosi hyvältä, ja näytti mun mielestä viime kesänäkin, verrattuna siihen, mitä se oli sitä ennen.” (Henkilö 6)

6. Diskussio

6.1 Maiseman omistajuus

6.1.1 Taloudellisten tekijöiden vaikutus

Haastatteluissa nousee esiin taloudellisiin tekijöihin liittyviä diskursseja. Talous ja maiseman demokraattinen kehitys eivät haastatteluiden perusteella vaikuta kehittyvän yhdessä, vaan jommastakummasta on joustettava. Taloudelliset muutokset on perinteisesti nähty merkityksellisinä maiseman kehityksessä omistussuhteiden vaihtuessa ja yksityisten omistajien oikeuksien noustessa merkityksellisiksi (Olwig 2005). Kommentissa *”Liike-elämä elää välillä vähän liian kovaa vauhtia omaa elämäänsä”* (Henkilö 2) on havaittavissa liike-elämän toimintojen kehittämisen merkitys, mikä korostaakin sitä ajatusta, että maiseman tutkimuksessa olisi tärkeää ottaa huomioon teoreettinen ymmärrys muista teemoista, kuten talouden kiertomekanismeista (Mitchell 2003). Kommenttien perusteella kaupungin omistajuus maisemaan on lähtökohtana kehitykselle, mutta taloudellisen paineen takia lupaprosessit voivat joskus mennä nopealla aikataululla, jolloin demokraattinen käsittely jää välistä.

Samppalinnan ravintolan alueen kehittämisessä on nähtävissä nopealla aikataululla tapahtunutta suunnittelua, sillä toimenpidelupa mahdollisti rakentamisen aloittamisen ennen päätöksen lainvoimaistumista (Toimenpidelupa 2017). Myös terassi rakennettiin nopealla aikataululla jo ennen luvan myöntämistä (Henkilö 2). Molemmat tapahtuivat ilman julkista tiedottamista ja käsittelyä (Henkilö 4). Tapauksessa on huomattavissa samansuuntaisia piirteitä, joita Rannila (2018) käsittelee artikkelissaan. Samppalinnan suunnitelmat ja kehitys tapahtuivat nopealla aikataululla, ilman julkista tiedottamista ja käsittelyä (Henkilö 4). Samppalinnan tapauksessa käydyissä haastatteluissa olivat esillä myös päättäjien ja yrittäjien väliset suhteet, joiden on nähty vaikuttavan suunnitteluun varsinkin kuntatason suunnittelussa (Rannila 2017). Henkilöllisyyden vaikutus muuttaa

maiseman omistajuuden käsitteellistämistä, mikäli omistusoikeudet ja valta maiseman muokkaamiseen ovat joillakin vahvemmat kuin toisilla. Epäoikeudenmukaisina pidetyt omistajan oikeudet vaikuttavat suoraan alueella vallitsevaan poliittiseen ilmapiiriin (Walker & Fortmann 2003).

Valitsevat arvot ja politiikka heijastuvat maisemaan (Walker & Fortmann 2003). Jos taloudelliset arvot nousevat politiikan keskusteluissa merkitseviksi, on se havaittavissa myös maisemassa. Toisaalta myös taloudellinen menestyminen nousee haastatteluissa esiin maiseman kehityksen mahdollistajana (Henkilö 1). Kaupallinen toiminta luo ehtoja, sillä kehitykseen tarvitaan rahaa. Kaupunki ja lait pyrkivät kuitenkin luomaan raamit toiminnalle, jotta se tapahtuu ympäristö ja maisema huomioiden. Maiseman taloudellinen hyödyntäminen voikin kaupungeissa viedä kehitystä eteenpäin muiden intressien jäädessä taka-alalle.

Samppalinnassa on taloudellisten ehtojen mahdollistamiseksi annettu joustoa maisemallisten muutosten tekemiselle. Talouden kehityksen kannustaminen tuodaan haastatteluissa positiivisen kautta ilmi. Kaupallisen käytön ja muutenkin rakennusten elävöittämisen avulla pyritään ensin saamaan rakennukselle käyttöä ja varoja, ja sen jälkeen vaatimuksia maiseman kehittämistä lisätään. Talouden kehityksen tärkeys on esillä haastatteluissa, ja se myös nostetaan esiin laissa (Maankäyttö- ja rakennuslaki 1999, 5 §). Suunnittelulla tavoitellaan taloudellista rakentamista, mikä on esillä myös kommentteissa, joissa on huomioitu taloudellisen toiminnan vaikutus maiseman kehitykseen. Kehitys nähdään positiivisena, mutta sille halutaan asettaa tietyt rajaehdot. Jos alueella ei ole toimijaa, joka saa varoja kehittämistä varten, ei maiseman omistajuuden keskustelua nähdä ajankohtaisena, sillä omistajuuteen kuuluvaan tilan käyttöön ja tilassa vaikuttamiseen ei ole resursseja.

6.1.2 Historian ja alkuperäisyyden vaikutus

Haastateltavilla on yhtä lukuun ottamatta jokin suora yhteys Samppalinnan ravintolan kehitykseen, joten jo lähtökohtaisesti haastatteluissa yhdistyvät muistot ja historia Samppalinnan maisemaan. Maiseman muistoihin ja nostalgiaan perustuva luonne on siis Samppalinnan maiseman kokemisessa esillä (Wylie 2007). Toisaalta myös maiseman pitkän aikavälin kehitys ja eri historian vaiheiden kulttuuristen tekijöiden lähtökohdat

otetaan haastatteluissa huomioon. Maiseman monitahoinen merkityksellisyys on kuitenkin huomattavissa myös haastattelussa, jossa henkilö ei ollut ollut suoraan tekemisissä Samppalinnan maisematyöluopien kanssa, sillä hän nosti esiin Samppalinnan maiseman näkyvyyden ja myös ei-turkulaisten tietouden paikasta. Maisema ja siinä tehtävät muutokset vaikuttavat siis laajasti eri ihmisiin eivätkä vain tiettyihin sitä muokkaaviin tahoihin.

Vanhoilla kuvilla perusteltu maisematyö lupa näyttää esimerkin perinteisiin ja historiaan pohjautuvasta maiseman kehityksestä. Kuvilla perusteltu maiseman kehitys myös korostaa ajatusta maisemasta näkymänä ja jättää muiden aistien ja kokemusten huomioinnin sivuun (Raivo 1997). Maisemassa historian ja henkilökohtaisten ajatusten merkitykset ovatkin vahvoja (Wylie 2007). Historia korostuu Samppalinnan ravintolaa ja sen maisemaa käsiteltäessä muutenkin, sillä useimmissa haastatteluissa keskustelu kääntyy Samppalinnan ravintolan historiaan ja siihen, mitä se on ennen ollut. Maiseman omistajuutta ei voi siis käsittää vain yhden tahon hallinnassa tietyllä hetkellä olevana, vaan siihen vaikuttavat useat eri omistajat ja heidän vaikutuksensa alueeseen sen historian aikana.

Kenen tahansa tarkkaillessa maisemaa siinä yhdistyvät henkilön muistot ja kokemukset sekä niistä syntyvät merkitykset (Raivo 1997). Merkityksellistä maiseman kehityksessä onkin, kenen muistot ja kokemukset ohjaavat suunnittelua. Haastatteluissa nousevat esiin historian diskurssit, ajatukset alkuperäisyydestä ja menneistä toimista sekä arvoista. Maisema koostuu tietystä paikassa tietyssä hetkenä vallitsevista arvoista ja poliittisista toimista (Walker & Fortmann 2003). Samppalinnan maisemassa ajallisuus nousee esiin esimerkiksi puiden kaadoissa, joille annettiin lupa sillä ehdolla, että kaadettujen puiden tilalle istutetaan uusia puita. Uusien puiden ei silti koeta korvaavan vanhoja arvokkaina pidettyjä puita. Moni-ikäisen puuston merkitys maisemassa on myös nostettu esiin, kuten myös eri aikakausien toimijoiden jälki maisemassa. Tämä liittyy suoraan Walkerin ja Fortmannin (2003) esittämiin ajatuksiin maisemasta useiden ajallisten kerrosten kuvaajana. Maiseman omistajuuden voi myös nähdä määrittyvän tietystä ajassa tietyssä hetkenä olevien ilmiöiden ja toimien kautta. Eri aikoina maisemassa vallitsevat eri intressit, jolloin omistajuus määrittyy vaihtelevien vaatimusten mukaisesti.

Samppalinnan maiseman diskursseissa vaihtelevat ajatukset maisemasta pysyvänä ja muuttumattomana, mutta myös ajatukset kehityksen ja uusiutumisen tarpeista. Maiseman kehittämisestä puhutaan esimerkiksi seuraavilla ilmauksilla: ”*alkuperäisempään suuntaan*” ja ”*menee samanlaiseksi*”. Näissä korostuu ajatus siitä, että maisemaa pitäisi kehittää historian perusteella. Perinteisyys onkin yleensä vahvasti liitetty maisemaan (Wylie 2007). Toisaalta perinteisiin arvoihin liitetty käsitys maisemasta on latautunut ajatusmalli (Raivo 1997). Perinteet ja arvot heijastavat aina subjektiivisia kokemuksia, jolloin perinteiden säilyttäminen maisemassa on vain yksipuolinen tulkinta siitä, mitä maisema on ollut. Maiseman arvokkuus on tiedostettu, mutta epäselväksi jää, mikä on tavoiteltu arvokas maisema ja kenellä on oikeus sen toteuttamiseen. Myös käsitykset omistajuudesta muuttuvat jatkuvasti (McPherson 1978), minkä vuoksi tiettyinä aikoina maiseman omistajuuden voidaan nähdä kuuluvan yhdelle taholle ja joskus toiselle.

Pohdinnat maiseman omistajuudesta liitetään rakennuksen alkuperäiseen käyttötarkoitukseen, puistomaiseen luonteeseen ja omistajuushistoriaan. Rakennuttaja on lahjoittanut Samppalinnan rakennuksen Turun kaupungille, ja lahjoitukseen ovat liittyneet tietyt ehdot, joiden täyttymisestä on eri mielipiteitä kommenteissa. Kun Samppalinnan kehitystä ja maisemaa pohditaan sen rakennuttajan toiveiden kannalta, jolloin nousee ajatus siitä, onko haastattelujen perusteella rakennuttajalla tietyt oikeudet maisemaan ja sen omistamiseen hänen määrättyään ehdot alueelle lahjoituksessaan. Maiseman kehittämisessä korostuvat tavoitteet alkuperäisyydestä ja alkuperäisempää kohti menemisestä. Kuitenkin jää epäselväksi, kuka määrää, mikä on se alkuperäinen tila, jota kohti halutaan mennä. Loppujen lopuksi maisema on kuitenkin jatkuvasti kehittyvä ja muuttuva, sillä maiseman ajatellaan olevan olemassa vain nykyisyydessä ja muuttuvan heti, kun sitä tarkkaileva henkilö liikkuu tai liittyy uusia merkityksiä maisemaan (Raivo 1997).

6.1.3 Yhteistyön ja moninaisten suhteiden vaikutus

Laista nousevat esiin useat perustelut toimille Samppalinnassa ja sille, kuka maisemaa omistaa ja kuka sitä voi muokata. Laki määrittelee viranomaisten toimintaa ensisijaisesti (Kuntalaki 2015, 137 §), mutta useiden eri toimijoiden paine ja intressit vaikuttavat myös toimintaan. Lain ohjaavuuden vaikutus nousee esiin myös haastatteluissa, sillä viime kädessä kaikkien toimien nähdään määrittävän lain perusteella. Laki ei ota huomioon sitä,

että omistajuus konkretisoituu lopulta relationaalisesti eri omistussuhteiden ja intressien kautta (Rannila 2017). Laki ei määrittele suoraan maiseman omistajuutta erityisesti siksi, että se määrittyy useiden suhteiden välityksellä.

Kaupungin vaikutusvalta ja omistajuus tuodaan aineistossa vahvasti esiin, mutta myös muut tekijät saavat painoarvoa. Maisemaa käsitellään sen mukaisesti, mitä Samppalinnan ravintolan alueelta näkyy ympäristöön. Muiden aistien havainnointi maisemassa ei niinkään nouse esiin haastatteluissa, vaikka ravintolan luonteeseen kuuluvat elementit äänistä ovatkin osana keskustelua. Maisemassa yhdistyy useiden aistien kokemus (Raivo 1997), mutta haastatteluissa nousi esiin se, ettei ääniä oteta maiseman kehityksessä ja suunnittelussa niinkään huomioon. Maiseman kokemuksellisuus ja moninaisuus ovat kuitenkin haastatteluissa esillä, kun käsitellään eri tahojen intressejä ja lähtökohtia maisemaan. Samppalinnan maisema sosiaalisena tilana (Henderson 2003) voidaan käsittää sen muodostuessa toimista, joita ravintolassa tapahtuu, tai aistijoiden hetkellisestä kokemuksesta Samppalinnaa katsottaessa.

Yhteistyöstä muodostuva omistajuus esiintyy eri tilanteissa. Omistajuuden onkin perinteisesti nähty muodostuvan useiden eri tahojen välisistä suhteista (Blomley 2010). Maiseman omistajuutta käsittelevistä diskursseista moninaisten suhteiden vaikutus on ilmeistä. Jo lähtökohdiltaan Samppalinnan ravintolan omistajuuteen vaikuttavat eri tahot ravintolan omistajan vuokrattua tilan eteenpäin ja kaupungin vuokratessa tonttia (Maanvuokrasopimus 2015; Liikehuoneiston vuokrasopimus 2017). Haastatteluissa on myös välillä epäselvyyttä siitä, kenestä parhaillaan on kyse ja minkä tahon toteuttamista toimista puhutaan. Tämä on osa koko prosessia, jossa omistaja on yksi taho, joka on tehnyt tietyt toimet, vuokralainen tehnyt omat toimensa ja vuokralainen on vaihtunut kehittämistoimien aikana. Ravintolan toimijasta puhutaan usein omistajana, vaikka toimijoilla on vuokrasuhde alueeseen.

Omistajuus ei McPhersonin (1978) mukaan ole asioita, vaan oikeus asioihin ja niiden parissa toimimiseen. Maiseman omistajuuskin muodostuu sitä mukaa, kenellä on mahdollisuus tilaan ja sen kehittämiseen (Blomley 2010). Maiseman omistajuuden voi nähdä määrittävän vahvasti alueen toimijalle, jolla on oikeus ja mahdollisuudet kehittää maisemaa. Toisaalta Blomleyn (2010) ajatus omistajuudesta mielentilana, jossa asian omistajuutta määrittää sen puolesta taistelemisen arvokkuus, viittaa yleisempään

maiseman omistajuuteen. Samppalinnan ravintolassa maiseman muokkaukset ovat herättäneet laajaa keskustelua, koska eri tahot pitävät maisemaa arvokkaana. Arvokkuus on Samppalinnaa ja sen maisemaa käsiteltäessä vahvana nouseva ajatus. Samppalinnalle toivotaan arvoistansa asemaa. Maiseman omistajuus määrittyy arvokkuuden perusteella kohti yleisempää ja monitahoisempaa määritelmää kuin vain rajoitetusti esimerkiksi kaupungille tai toimijoille kuuluvaksi määritelty maiseman omistajuus.

Naapurin oikeus maisemaan ja sen kehittämiseen tuodaan esiin haastatteluissa, sillä viran puolesta maisematyölupaa päätettäessä kuullaan naapurit ja tiedonanto ”*lähetetään kaikille, jotka katsotaan tarpeelliseksi kuulla, eli joille se niin kun vaikuttaa*” (Henkilö 5). Naapurikiinteistöjen omistajien mielipide kuullaan, kun lupahakemus tulee vireille (Rannila 2017). Maisematyölupahakemuksessa (2017) on merkitty Samppalinnan ravintolan naapuriksi Turun kaupunki, jolloin naapurikuulemisena on toteutettu viranomaiskuuleminen. Julkisessa puistossa sijaitsevan maisematyöluvan naapurien kuulemisessa suoritetaan viranomaiskuuleminen, kun kaupunki on alueen naapurina. Maisemaan tehtävät muutokset vaikuttavat kuitenkin muihinkin kuin kiinteästi sen naapurissa oleviin.

6.1.4 Lupien vaikutus

Maiseman omistajuuteen liittyvissä haastatteluissa käydään keskustelua luvista ja luvanvaraisuuksista. Maisematyöluva määrittää puunkaatoja (Maankäyttö- ja rakennuslaki 1999, 128 §). Puunkaatojen lisäksi niihin verrattavat toimenpiteet ovat myös maisematyöluvan varaisia toimenpiteitä. Toimenpidelupa tarvitaan rakennelmaan, joka ei ole rakennus mutta joka vaikuttaa kaupunki- tai maisemakuvaan (Maankäyttö- ja rakennuslaki 1999, 126 §). Terassin rakentaminen ei ole maisematyölupaa vaativa toimi, ja sen toimenpideluvanvaraisuus on tapauskohtaisesti tulkittavissa. Maiseman kannalta terassi on Samppalinnan tapauksessa maisemassa erottuva, ja siihen liittyvät muokkaukset ovatkin olleet haastatteluissa vahvasti esillä. Terassi nousee jopa puita merkitsevämmäksi asiaksi maiseman omistajuutta määrittäessä, sillä omistajuuteen liittyvät valta ja sen käyttö alueella (Walker & Fortmann 2003). Maiseman omistajuus määrittyy terassin tapauksessa toimien kautta, sillä maiseman muokkaamiseen ei ole nähty tarpeelliseksi hakea alkuun lupia, vaan ne on nopean toteutuksen vuoksi haettu vasta takautuvasti. Terassin kehitys tapahtui varsinkin alkuvaiheessa vahvasti toimijan

intressien mukaan. Lisäksi rakennuksen omistaja ei ole ollut aktiivisesti mukana terassin kehityksessä, jolloin maiseman omistajuus ei määriy materiaalistien elementtien omistajuuden kautta.

Vaikka omistuslait itsessään ovat suhteellisen pysyviä (Rannila 2017), on haastattelujen perusteella epäselvää, millaisiin toimiin tarvitsee omistajan hyväksynnän ja mihin toimiin vuokralainen voi hakea luvat itsenäisesti. Puunkaadot ovat tapahtuneet rakennuksen omistajatahon toimesta, mutta vuokralainen on ollut terassin kehityksen toteuttaja. Puiden kaadoista ja niihin liittyvistä luvista käytiin paljon keskustelua, mutta terassi vain ikään kuin ilmestyi ravintolan alueelle. Luvista voidaan olla tarkkoja ja ehdottomia, mutta joissain tapauksissa tietyt asiat voidaan jättää vain vähälle huomiolle. Luvallisuus tuntuukin määrittävän melko pitkälle sitä, kuka omistaa maisemaa, sillä omistus on liitoksissa oikeuteen vaikuttaa alueilla (Olwig 2005). Jos joidenkin tahojen intressit nousevat muiden yläpuolelle, voidaan kehitys kokea epädemokraattiseksi ja tasa-arvon vastaiseksi (Rannila 2018). Lisäksi suunnittelijoita voidaan syyttää, jos lupien saanti koetaan perusteettomaksi (Haila 2002).

Osittain myös lupien voimassaoloajan pituuden voidaan nähdä vahvistavan toimijan omistajuutta maisemaan. Vaikka maiseman omistajuutta määrittävien toimien luvanvaraisuus osoittaakin omistajuutta vahvasti kaupungille, ei lupien myöntäminen vielä tarkoita, että lupien hakija toteuttaa kaadot. Maisematyöluvat ovat voimassa niiden lainvoimaisuudesta lähtien kolme vuotta, jonka aikana toimet on tehtävä, tai lupa vanhenee (Maankäyttö- ja rakennuslaki 1999, 141 §). Luvan myöntämisen jälkeen omistajuus tuntuukin ikään kuin siirtyvän toimijalle, sillä hänellä on silloin vapaus toimia lupaehtojen sisällä. Toimijalla on vaikutus maisemaan jo siinä, jollei hän toteuta kaatoja lupien saamisen jälkeen. Viranomaisella on kuitenkin mahdollisuus vaikuttaa myös luvan myöntämisen jälkeen, jos toimija toimii säännöksiä tai määräyksiä vastaan (Maankäyttö- ja rakennuslaki 1999, 182 §). Tämä on ollut myös Samppalinnan ravintolan kehityksessä esillä, koska viranomaisten käyvät yhä keskustelua toimijoiden kanssa siitä, mitä Samppalinnan ravintolan maisemalle pitäisi tehdä. Aloittamisoikeussäädös vaikuttaa myös toimijan omistajuuteen, sillä sen perusteella toimija pystyy aloittamaan toimet ennen luvan lainvoimaan astumista (Maankäyttö- ja rakennuslaki 1999, 144 §). Varsinkin, jos toimet toteutetaan nopeasti ja niiden luonne koetaan väliaikaisesti, lupien laillinen käsittely voi jäädä tekemättä (Rannila 2018).

Terassiin ovat liitoksissa myös rinteessä olevat Samppalinna-tekstit ja samppanjamainos, joille ei ole tehty katselmuksia ja joille ei ole käyty läpi lupaprosesseja. Maankäyttö- ja rakennuslaki (1999, 126 §) kuitenkin mainitsee kaupallisiksi nähtävien mainosten ja kylttien asetuksesta. Samppanjamainos jäi Samppalinnan maisemassa vain yhdeksi yksityiskohdaksi, jota ei pidetty häiritsevänä kaiken muun maisemassa olevan lisänä. Kylttien merkitystä tunnutaan myös vähättelevän kaiken muun maisemassa tapahtuneen ohella. Mainostekstit ovat hyvä esimerkki siitä, että maiseman omistajuudella koetaan olevan tietyt rajat. Vaikka toimet vaikuttavat maisemaan, ei niitä kaikkia koeta kokonaisuuden kannalta merkityksellisinä. Tällöin toimet maiseman kehitykseen voivat tapahtua kohtalaisen vapaasti. Jos maiseman omistajuuden rajat ovat epäselvät, voi joissain tapauksissa luvat toimille tulla helpommin kuin joissain muissa tapauksissa.

6.1.5 Toimien vähäisyyden ja merkittävyyden vaikutus

Maiseman omistajuuden rajojen määrittäminen ei ole yksiselitteistä. Vähäisyyden käsite on merkittävä maisematyöluvia päätettäessä (Maankäyttö- ja rakennuslaki 1999, 128 §). Suunnittelussa vaikuttaa olevan epäselvää, milloin omistajuus on toimijalla ja milloin maisemasta tulee yhteistä ja kaupungin säätelyn alla olevaa. Blomley (2014) nostaa esiin puiden ongelmallisuuden omistajuuden kannalta, sillä ajan myötä niiden merkityksellisyys kasvaa samalla, kun puu kasvaa. Tarpeeksi korkea ja näkyvä puu vaikuttaa useamman ihmisen elämään silloinkin, kun se kasvaa yksityisellä pihalla ja se näkyy kauas ympäristöön. Puiden merkityksellisyys nousee esiin myös haastatteluissa, joissa vähäisyyden ja merkityksellisyyden arvioinnin kerrotaan olevan hyvin tapauskohtaista. Blomleyn (2014) puuesimerkki osoittaa, että maiseman omistajuus on monista kerroksista koostuvaa, sillä jo yksi puu voi vaikuttaa monen ihmisen elämään ja intresseihin. Blomleyn käsittelemässä Hartleyn tapauksessa oikeus kääntyi naapurin puolelle, sillä Hartley ei saanut toteuttaa puunkaatoa pihallaan, kun naapurin omistusoikeutta puuhun pidettiin merkityksellisenä. Puu voi olla tietyn omistajan pihalla tai hallitsemalla alueella, mutta maisema, johon puu vaikuttaa, voi olla hyvinkin monen muun tahon.

Puita pidetään maisemassa jo lähtökohtaisesti merkitsevinä, sillä niiden kaadot ovat maisematyöluvan varaisia toimenpiteitä, mutta maisemaan vaikuttavissa rakennuksissa ja rakenteissa luvanvaraisuus vaihtelee. Maisematyöluva on jo yksittäisenä käsitteenä

kiinnostava, koska se viittaa pääasiallisesti puiden kaatoihin (Maankäyttö- ja rakennuslaki 1999, 128 §). Haastatteluissa otetaan kuitenkin esiin myös erilaisten rakenteiden vaikutus maisemaan, silloinkin kun ne eivät sijaitse Sappalinnan tavoin merkityksellisenä pidetyllä maisema-alueella. Uuden rakenteen pitää olla asemakaavan mukainen ja soveltua sen sijaintiin sekä naapurustoon (Maankäyttö- ja rakennuslaki 1999, 130 §). Määritelmät rakennusluvan ja toimenpideluvan varaisista rakenteista on kuitenkin jätetty tulkinnanvaraisiksi.

Julkisen ja yksityisen paikan puuston kaatamisessa maisematyöluoprosesseissa ei ole lähtökohtaisesti eroja, sillä tiloja ei eroteta lupia myönnettäessä vaan niitä kohdellaan tasavertaisesti (Henkilö 5). Julkisella paikalla sijaitsevaa puuta voidaan pitää enemmän merkittävänä, sillä sillä se voi vaikuttaa moneen henkilöön ja palvella useampaa kuin yksityisalueella sijaitseva puu. Julkinen ja yksityinen omistajuus poikkeavat toisistaan (Blomley 2003). Yksityisessä omistajuudessa omistus nähdään selkeänä ja tunnistettavana, mutta julkisessa omistajuudessa omistajuus määrittyy vakiintuneiden käytäntöjen kautta. Puun määrittelemisen yksityiseksi tai julkiseksi ei kuitenkaan ole niin yksiselitteistä, että siihen liittyvät oikeudet voitaisiin määrittää suoraviivaisesti (Blomley 2014). Maiseman omistajuuden jaottelu julkisen ja yksityisen omistajuuden perusteella on tapauskohtaista. Jos maisemaan vaikuttavan toimijan oikeudet maiseman kehittämiseen nähdään ylempiarvoisina kuin muiden, voi maiseman omistajuuden käsittää yksityisenä. Maiseman omistajuuteen vaikuttavat kuitenkin monitahoiset verkostot, kuten kaupungin oikeudet päättää maisemastaan.

Haastatteluissa nousee esiin se, kuinka maiseman kehityksellä on jopa suurempi vaikutus joen toiselta puolelta havaittavaan maisemaan kuin suoraan Sappalinnan läheisyyteen. Silti kaupungin, toimijoiden, omistajien ja naapureiden lisäksi muiden mahdollisuudet vaikuttaa maiseman kehitykseen ovat pienet. Jos maiseman omistajuutta ei ole määritelty, eri tahojen visioiden moninaisuus ei näy suunnittelussa (Walker & Fortmann 2003). Maisemaa käsiteltäessä on huomio usein kiinnittynyt maanomistajuuteen ja fyysisiin tekijöihin, ja maiseman katsotaan heijastavan paikallisia erityispiirteitä ja tiettyä kulttuuria (Blomley 1998). Muutokset maisemassa vaikuttavat myös väliaikaisesti tilassa oleviin ja sitä käyttäviin. Ulkopuolisina tilassa pidettyjen henkilöiden vaikutus nousee esiin haastatteluissa. Jos ohikulkija on kiinnittänyt huomion maisemassa tehtyihin muutoksiin ja valittanut niistä, tulee kaupungin toiminta muutosten eteen tarpeelliseksi.

Jos valituksia ei tule, ei kaupunki välttämättä ota kantaa väärin toteutettuihin muutoksiin, sillä kaupungin resurssien ei nähdä riittävän jatkuvaan valvontaan. Yksittäisen henkilön intressit ja kokemukset omista oikeuksistaan maisemaan ja sen omistukseen nousevat suunnittelussa merkitseviksi, jos vaikuttaminen tapahtuu valitusten ja yksittäistapausten kautta. Tällöin yhden henkilön tai ryhmän intressit korostuvat muiden intressien kustannuksella vain sen takia, että jotkut tahot ovat pitäneet tarpeeksi ääntä asiasta (Puustinen 2002). Mikäli ohikulkijat tai asukkaat eivät valita ja tuo sitä kautta mielipiteitään kuuluviin, ei heidän omistusoikeuttaan maisemaan pidetä merkitsevänä. Myös maisemassa on nähtävissä ajatus siitä, että valittaminen toimii viimeisenä demokratian keinona (Rannila 2017). Maiseman kokeminen omaksi ja sen muokkaaminen ilman demokraattista prosessia voi aiheuttaa jälkikäteisiä toimintoja valitusprosessien läpikäymisen takia. Maiseman omistajuus määrittäytyy tällöin yksilön kannalta, kun mahdollisuudet alueiden käyttöön ja muokkaantumiseen muuttuvat yhden henkilön valituksen jälkeen.

6.2 Maiseman omistajuus suunnittelussa

6.2.1 Sijainnin vaikutus

Samppalinnan sijainti keskusta-alueella on yksi merkittävimmistä vaikuttajista sen suunnittelussa, sillä keskeisillä paikoilla alueisiin vaikuttavat usean tahon intressit (Rannila 2017). Omistusoikeudelliset kysymykset ovat muutenkin vaikeampia keskusta-alueilla, sillä usein ne saavat myös näkyvyyttä mediassa, kuten myös Samppalinnan ravintolan kehittämisessä kävi. Puiden kaatojen määrä ja paikan merkittävä sijainti nousevat tärkeiksi sen kannalta, olisiko puita saanut kaataa, tai enemmänkin sen kannalta, kuinka puiden kaatamisen prosessin olisi pitänyt mennä. Uusien puiden kasvattaminen oli Samppalinnan puiden kaatojen maisematyölupien määräämisen ehtona. Puiden istutuksista on sovittu lupaehdoissa, ja ne on toteutettava maisematyöluvassa voimassa olon aikana, eli kolmen vuoden kuluessa luvan lainvoimaisuuden alkamisesta (Henkilö 5). Puitten koosta tai lajeista ei ole puunkaatoiluvassa ehtoja, mutta uusien puiden istuttamisen ollessa ajankohtaista on kaupungille toimitettava istutussuunnitelma, josta käyvät ilmi tulevat tapahtumat. Vaatimuksesta uusien puiden istuttamisesta ehtona luvan

myöntämiselle on kuitenkin myös kritiikkiä, jos vanhojen puiden tilalle kasvatetaan niistä suuresti poikkeavia nuoria puita (Henkilö 3).

Samppalinnassa on merkitty asemakaavassa puistoalueeksi, minkä vuoksi haastatteluissa nousee esiin usein sen puistomainen luonne. Asemakaavalla suojellun alueen nähdään olevan jo lähtökohtaisesti kestävä kehityksen tavoitteita edistävä sekä vaalivan luonnonarvoja (Haila 2002). Kaavoituksen nähdään vaikuttavan merkittävästi Samppalinnankin maiseman kehitykseen. Kuntien monopoli kaavoituksessa määrittää maiseman omistajuutta vahvasti kunnille (Haila 2002). Kaavoitusvaiheessa kaupunkilaisten mahdollisuudet valittamiseen ovat myös suuremmat kuin monissa muissa vaiheissa suunnittelua (Rannila 2017). Tällöin myös mahdollisuudet vaikuttaa maisemaan ovat lopulta laajemmat kuin silloin, jos kaavoituksen nähtäisiin kuuluvan vain kaupungille. Maisemallisia vaikutuksia arvioidaan kuitenkin jatkuvasti tapauskohtaisena arviointina, kun pohditaan maisemaan liittyvien toimien vähäisyyttä. Kaavoitukseen liittyvä osallisuus suunnitteluun ei tällöin välttämättä vaikuta maiseman kehityksessä, jos kaavan määräykset eivät ole selkeät. Asukkaiden omistajuus maisemaan voi heiketä myös, mikäli kaavoista poikkeava suunnittelu yleistyy.

Haastatteluissa käsitellään markiisia puistomaiseen ympäristöön sopimattomana elementtinä. Kuitenkin haastatteluissa markiisia käsitellään myös kommentein ”*se ei nyt ihan mahdoton lisä ole*” ja ”*siellä häkkyrämeressä*”. Kommenteista voi päätellä, että jo muuttanutta maisemaa on helpompi sallia muokattavan vapaammin. Samaa osoittavat kommentit, jotka käsittelevät Samppalinnassa rinteessä ja samppanja-mainosta, jotka ”*pullahteli noin vaan*” maisemaan, vaikka niiden tyyppisten mainosten luvanvaraisuudesta määritetään laissa (Maankäyttö- ja rakennuslaki 1999, 126 §). Tämä osoittaa hyvin, kuinka poikkeamisen yleistymisen johtaa useampiin poikkeuksiin ja siirtää huomion kokonaisvaltaisesta suunnittelusta erityisjärjestelyihin (Rannila 2017). Jos yhden tapauksen käsittelyssä tai yhden yrittäjän suunnitelmissa tehdään paljon joustoa ja poikkeamisratkaisuja, voi se johtaa siihen, että muutkin vaativat samaa kohtelua. Kun omistusoikeudet ovat jo määrittäneet tietyille taholle, voidaan niiden rajoittaminen myöhemmin kokea epäjohtonmukaisena tai epätasa-arvoisesti eri tahoja käsittelevänä.

Markiisista keskusteltaessa on huomattavissa kiista maiseman omistajuudesta taloudellisten tekijöiden ja ympäristön luonteen välillä. Markiisi halutaan, koska

jokilaivoillakin sellaisia on, mutta toiveissa ei oteta huomioon ravintoloiden ja niiden ympäristöjen luonteiden lähtökohtaisia eroja. Vaikka suunnittelussa huomataan näiden ympäristöjen luonteiden lähtökohtaiset erot, on taloudellisten toimien eteen tehty joustoa, esimerkiksi ”*josko sinne toiseen reunaan vois varovaisesti laittaa*” (Henkilö 2). Laki näyttäisi puoltavan ravintolan toiveita markiisista siltä osin, että suunnittelun tavoitteena on luoda kilpailulle toimintaedellytyksiä (Maankäyttö- ja rakennuslaki 1999, 5 §). Taloudellisten toimien huomioiminen korostuu myös suoraan kommenteissa, sillä toimijoille annettiin Samppalinnassa alkuun enemmän joustoa maiseman kehityksessä, jotta he saisivat kerrytettyä tuottoa ensi alkuun. Toisaalta haastatteluissa nostetaan esiin jokilaivojen ja Samppalinnan ravintolan erot siinä, että jokilaivoilla markiisi osoittaa laivan puomia, kun taas Samppalinnassa on rakennus puistossa, mikä vaatii kevyet rakenteet. Laista on nähtävissä myös markiisin hyväksymistä vastustava näkökulma, mikäli sen ei nähdä edistävän ympäristön kauneutta tai kulttuuriarvojen vaalimista (Maankäyttö- ja rakennuslaki 1999, 1 §).

Vaikka Samppalinnan puistomainen luonne ja sijainti puistossa nousevat merkitsevänä esiin, on maiseman kehitykseen ja alueen luonteeseen liitetty myös Samppalinnan toiminnallisuus. Haastatteluissa otetaan huomioon, että kyseessä on viihderavintola. Ravintolassa on omat asiakkaansa, joiden tarpeet pyritään ottamaan huomioon suunnittelussa, ja lisäksi ravintolaan liittyvät sen äänet ja valot. Ravintolan luonne on myös Samppalinnan kehitystä ohjaava tekijä, ja se myös vertautuu lähistöllä oleviin jokilaivoihin ja niiden piirteisiin. Samppalinnan maisema koostuu useista kerroksista ja suhteutuu läheisyydessä oleviin elementteihin. Maisema on luonteeltaan sellainen, ettei siinä koskaan voi olla sisällä vaan sitä tarkkaillaan aina ulkopuolisen lähtökohdista (Raivo 1997). Eri kerroksista muokkautuva maisema koostuu useiden aikatahojen kerroksista ja eri omistajuussuhteista (Walker & Fortmann 2003). Maisemaa verrataan jokilaivoihin, joilla on omat omistajuussuhteensa. Maiseman kehittämiseen ja toimiin vaikuttavat asiakkaiden tarpeet ja toiveet siitä, mitä tilaan tarvitaan ja mitä tilan halutaan heijastavan.

6.2.2 Toimijoiden ja yhteistyön vaikutus

Usean vaikuttajatahon intresseillä on suuri vaikutus kaupunkien rakentamisessa (Haila 2002). Samppalinnassa on tästä hyvä esimerkki, sillä haastatteluissa nousevat esiin muun

muassa toimijoiden, virkamiesten, lautakuntien, kaupunkilaisten ja ulkopaikkakuntalaisten vaikutus ja oikeudet maisemaan sekä sen kehitykseen. Kuitenkin osissa kommenteissa korostuvat tiettyjen tahojen oikeudet maisemaan ja suunnitteluun, ja henkilökohtaisten suhteiden vaikutus suunnittelussa tuodaan myös esiin. Kuntatason suunnittelussa voi korostua tiettyjen henkilöiden mahdollisuudet vaikuttamiseen, jos joiltakin henkilöiltä ei haluta kieltää lupia (Rannila 2017). Maiseman omistajuutta ei tällöin pohdita monitahoiselta kannalta, vaan omistusoikeudet määrittyvät yhden toimijatahon intressien ja henkilökohtaisten suhteiden sekä ominaisuuksien kautta.

Maiseman omistajuuteen sen kehittämisen ja omistajan oikeuksien kautta vaikuttaa useiden tahojen intressien lisäksi se, että esimerkiksi Samppalinnan tapauksessa ravintolan yrittäjät voivat vaihtua. Haastatteluissa nousee esiin se, kuinka toimijoiden vaihtuminen muuttaa aina tilanteen uudeksi, jolloin joudutaan mahdollisesti uudelleen joustamaan tietyistä ehdoista tai aikatauluista. Jos tietyt muutokset ja niihin liitetyt ehdot aikatauluista on sovittu ennen toimijan vaihdosta, joudutaankin katsomaan uusi tilanne uusien henkilöiden kanssa, joilla mahdollisesti on omat intressinsä alueen käyttöön. Materiaaliseen omistukseen liittyy diskursiivinen omistajuus omistajuuden muodostuessa keskusteluista ja sosiaalisesta kanssakäymisestä (Blomley 1998). Materiaalisuus määrittelee kuitenkin usein omistajuuden tulkintaa. Samppalinnassa kehityksessä alkuperäisen vuokralaisen merkitys korostuu vahvasti haastatteluissa, vaikka eri henkilöt ovat nykyään vastuussa.

Kompromissien, keskustelun ja yhteisymmärryksen vaikutus näkyy kommenteissa. Kun maiseman omistajuudesta ei ole yhtä selvää totuutta, tehdään mieluummin pieniä joustoja, kuin aletaan väittää vahvasti vastaan, jotta suurimmat eri mielisydet ja niistä mahdollisesti aiheutuvat ongelmat vältettäisiin. Yleinen ilmapiiri vaikuttaa haastatteluiden perusteella olevan, että konfliktitilanteita vältetään joustamalla tietyissä kohdin. Maiseman omistajuuteen heijastuvat suoraan tilalliset konfliktit (Walker & Fortmann 2003). Maisemaa rakennetaan lakien avulla, mutta maisema on historian, kulttuurin ja talouden kokonaisuus. Suunnittelussa vaikutetaan haastatteluiden perusteella kompromisseihin sen takia, että laki vaikuttaa kääntyvän toimijan puolelle, ellei ennalta ole tehty pysyviä suojelupäätöksiä.

Kommentissa ”*oikeansuuntaisista ratkaisuja jo nyt*” on havaittavissa toimijan vaikutusvalta suunnitteluun ja kehitykseen, vaikka toisaalta lainaus osoittaa kaupungin viranomaisten mahdollisuudet vaikuttaa maisemaan ja vastuun niiden kokonaisvaltaisesta kehittämisestä. Lainaus viittaa kuitenkin siihen, kuinka toimija on saanut vapaasti toteuttaa toivotun suuntaisia ratkaisuja, joita valvovat viranomaiset ovat käyneet katsomassa niiden toteutuksen jälkeen. Kokonaisvaltaista suunnitelmaa Samppalinnan ravintolan kehittämiseen odotetaan nähtäväksi tämän tutkimuksen toteuttamista seuraavan talven aikana, mutta toimijat ovat saaneet tehdä toteutuksia alueella jo ennen suunnitelman esittämistä. Maiseman omistajuus määrittyy tietyssä alueessa ja tietyssä ilmapiirissä, jossa maisema on niiden omistajuutta, jolla on valta ja varaa sen hallintaan (Walker & Fortmann 2003). Tämä osoittaa, ettei kaupungin omistajuus ole vahvasti määriteltyä, vaikka se toimii valvovana ja ohjaavana viranomaisena.

6.2.3 Suunnittelun vaikutus

Kaupunkien suunnittelussa tavoitteena on hallittu muutos (Horelli & Kukkonen 2002). Samppalinnan maiseman kehityksen on nähty tapahtuneen niin nopeasti, ettei siihen ole päästy vaikuttamaan. Kaupunkisuunnittelussa lähtökohtana ovat yleisesti elinympäristön epäkohdat ja ongelmat, joihin halutaan vaikuttaa. Samppalinnan kehitystä käsittelevä kommentti siitä, ettei maisemaan ollut intressiä vaikuttaa puiden kaatoja mietittäessä, viittaa siihen, että maisema saa keskustelussa toissijaisen arvon. Rakennuksen suojeluun ja sen arvokkuus menivät Samppalinnan suunnittelussa etusijalle, vaikka rakennuksen esiintuominen ja puiden kaadot suoraan vaikuttavat maiseman kehittämiseen. Kehityksen lähtökohtina ovat olleet epäkohdat, jotka liittyvät rakennuksen mahdolliseen pilaantumiseen tai näkyviltä piiloutumiseen. Maiseman omistajuuden huomioon ottamisen kautta toimien laajemman vaikutuksen pohtiminen nousee merkityksellisemmäksi.

Rannila (2017) kirjoittaa, kuinka suunnittelun ohittaminen ja nopean tason suunnittelu voivat johtaa epädemokraattisuuteen suunnitteluprosesseissa. Maiseman kehittämiseen ei vaikuta olevan kokonaisvaltaista pitävää suunnitelmaa, sillä terassia voitiin alkaa rakentaa jo ennen lupien hakemista. Toisaalta Samppalinnalla on kaava-alueella, jolloin tietyt ehdot maiseman kehitykseen ovat määräytyneet jo sen kautta. Kaavat on perinteisesti nähty yleisen edun takaajina, minkä vuoksi niihin nojautumisella

perustellaan useita päätöksiä (Haila 2002). Kaavoista on kuitenkin mahdollisuus poiketa poikkeusluvilla, ja ne määrittävät maisemaan vaikuttavat yleiset säännökset.

Jokainen kehittämisen vaihe puunkaadoista terassin yhä meneillään olevaan kehitykseen käsitellään haastatteluissa tapauskohtaisesti. Toiveet kokonaisvaltaiseen suunnitelmaan ovat kuitenkin olemassa, mutta myös haastatteluissa mainitaan, että joskus käy niin, että kehitys menee nopealla tahdilla ja luvat ja katselmukset tehdään vasta jälkikäteen. Maiseman suunnittelussa on aina havaittavissa tiettyä vallankäyttöä ja etujen tavoittelua (Olwig & Mitchell 2007), mutta vain nykyistä vahvemmin lakiin sisällytetyt määräykset maiseman kehitystä takaisivat pitkätahtaimisen suunnittelun ja kehittämisen. Tällöin maiseman kehitystä voitaisiin arvioida paremmin ja maiseman tulevaa kehitystä pystyttäisiin suunnittelemaan. Kaavat määrittävät kehittämisen rajoja (Haila 2002), mutta koska vähäisyyden arviointi on tapauskohtaista, voi tulkinta poiketa eri kohteissa. Kokonaisvaltaisen suunnitelman puuttuessa maiseman omistajuus määrittyy tapauskohtaisesti.

Jälkikäteen puuttumisen epätarkoituksenmukaisuutta käsittelevässä kommentissa on havaittavissa turhautumista nopeasti eteneviä suunnitteluprosesseja kohtaan. Jos poikkeuksellisen tai epädemokraattisen pidetyt prosessit yleistyvät, voi turhautuminen näkyä yhä useammin mediassa ja suunnittelu voi epätasa-arvoistua. Turhautumisen lisääntyminen kasvattaa myös epäuskoa suunnitteluun ja suunnittelijoihin, joita on perinteisesti pidetty yleisen edun takaajina (Haila 2002). Pienen piirin, liike-elämän toimijoiden ja virkamiesten välillä tehty suunnittelu saa yleisesti kritiikkiä, mikä on havaittavissa myös haastatteluissa nousevissa kokemuksissa Samppalinnan prosessin sujumisesta. Jos maiseman omistajuuden nähdään kuuluvan vahvasti yhdelle taholle, voidaan poikkeamien omistajan oikeuksista nähdä epätasa-arvoistavan suunnittelua tiettyjen toimijoiden päästessä vaikuttamaan maisemaan vahvasti.

Maiseman ja sen omistajuuden määrittäminen on ongelmallista suunnittelussa, sillä maisema heijastaa aina jonkun tahon subjektiivisia arvoja (Raivo 1997) ja poliittisia tavoitteita (Walker & Fortmann 2003). Maiseman kehittämiseen liittyy se vaikeus, että maisemassa vaalittavat arvot määrittyvät subjektiivisesti. Samppalinnan puistoon ja puiden kaatoihin liittyy ajatus siitä, et puunkaadoilla on siistitty näkymää. Toisaalta haastatteluissa otetaan huomioon, että jotkut arvostavat luonnonvaraista maisemaa.

Koska maisema on vahvasti henkilökohtainen kokemus ja se muodostuu aistien ja mielen yhteistoiminnasta (Raivo 1997), maiseman käsittely yleisen edun kannalta voi tulla ongelmalliseksi. Lähes aina jonkun tahon intressit ja ääni korostuvat suunnittelussa (Puustinen 2002). Tämän vuoksi demokraattisen suunnittelun takaamiseksi olisi tärkeää määrittää avoimesti, mitä maiseman omistajuus missäkin tapauksessa on sen mukaan, kenellä on oikeudet vaikuttaa ja kehittää maisemaa ja millä perustein.

Samppalinnan viimeaikainen kehitys ja suunnittelu eivät ole lähteneet ensisijaisesti käyntiin maiseman kehittämisen intresseistä, vaan puiden kaatoihin ovat vaikuttaneet rakennuksen esiintuomiseen ja suojeluun liittyvät syyt ja terassia on kehitetty taloudellisen toiminnan takaamiseksi. Rakennuksen käyttö ja kehittäminen on oltava haastattelujen perusteella rakennuksen arvon mukaista, jotta rakennusta ylläpidetään ja jotta rakennuksen toiminta kehittyy. ”Rakennusta ei ole vielä tuhottu vaan sitä on jonkun verran elvytetty” -kommentti viittaa siihen, että loppujen lopuksi Samppalinnan kehityksessä ollaan mahdollisesti saavuttamassa ne tavoitteet, joita muutoksilla on ajettu takaa, vaikka niiden vaikutukset maisemaan ovat vielä kyseenalaiset.

7. Johtopäätökset

Maiseman omistajuudella tarkoitetaan Samppalinnan tapauksessa moninaisista suhteista muodostuvaa kokonaisuutta siitä, kenellä on valta ja mahdollisuudet vaikuttaa maiseman kehitykseen ja keiden intressit otetaan huomioon maiseman suunnittelussa. Maiseman omistajuus määrittyy Samppalinnan tapauksen perusteella tilannekohtaisesti, sillä yleispätevää mallia omistajuuden määrittelyyn ei ole. Maiseman omistajuuden rajaehdot ovat löydettävissä laista, etenkin maankäyttö- ja rakennuslaista, mutta lain konkretisoiduttua eri henkilöiden, suhteiden ja tilojen kautta määrittyy omistajuus eri prosesseissa eri tavalla. Maiseman omistajuus määrittyy myös vahvasti tiettyinä hetkenä ja tietyssä tilassa, kun vallitsevat omistajuuskäsitykset konkretisoituvat eri alueiden erityispiirteiden perusteella.

Samppalinnan tapauksessa maiseman omistajuus esiintyy yhteistyön ja moninaisten suhteiden kautta muodostuvana, vaikka kaupungin omistajuus korostuu. Silti

taloudellisten tekijöiden vaikutus vaikuttaa omistussuhteisiin merkittävästi. Kaupungin resurssit aktiiviseen omistajuuteen eivät riitä, joten taloudellisten toimijoiden intressit nousevat olennaisiksi. Diskurssien perusteella kaupungin omistajuus maisemaan on lähtökohtana kehitykselle, mutta taloudellisen paineen takia luvat voivat joskus edetä nopeasti, jolloin demokraattinen laajan tason käsittely jää tekemättä.

Kaupungin omistajuutta käsittelevät kommentit esitetään vahvoina totuuksina, mutta pohdinnat kompromisseista ja sormien läpi katsomisista viittaavat siihen, ettei omistajuudesta ole yhtä ainoaa totuutta. Yleinen omistajuus ei saa sijaa maisemassa, sillä vuorovaikutuksen kaupunkilaisten kanssa nähdään tapahtuvan jo kaava-asioita päätettäessä. Maisemaa pidetään kaupungin omistamana eikä niinkään kaupunkilaisten omana. Maiseman omistajuus on kuitenkin muuttuvaa, sillä kansalaisten omistajuus vahvistuu, mikäli ohikulkija puuttuu maisemassa havaitsemiinsa muutoksiin tai epäkohtiin valittamisen kautta. Maiseman omistajuutta muuttaa heti myös naapuruston aktiivisuus, jos naapurit kokevat maiseman omakseen ja estävät valituksellaan maisemaa muokkaavia toimintoja.

Ajallisuus vaikuttaa myös vahvasti siihen, kuka maisemaa omistaa. Maisema osoittaa tietyn hetken vallitsevan ilmapiirin ja koostuu useista eri kerroksista ja eri aikakausien elementeistä, kuten moni-ikäisestä puustosta tai eri aikakausilla rakennetuista rakennuksista. Maiseman omistajuus muuttuu esimerkiksi silloin, jos puusta kasvaa tarpeeksi merkittävä tekijä maisemassa tai jos usean puun ryhmästä kaadetaan osa, jolloin lopuista puista tulee merkityksellisempiä kuin ennen muiden puiden kaatoja. Maiseman omistajuus on myös riippuvainen paikasta, sillä kaavoittamattomalla alueella kaupungin omistajuutta ei pidetä vahvana.

Maiseman omistajuuden huomioiminen suunnittelussa on vaikeaa mutta tärkeää, sillä omistajuuden huomioiminen tekee tiettyjen intressien korostamisen prosessista entistä läpinäkyvämpää. Jos maiseman omistajuus kuuluisi täysin kaupungille, olisi maiseman suunnittelussa mahdollisuus aikaisempaa kokonaisvaltaisempaan suunnitteluun. Koska maiseman omistajuus määrittyy suhteista toimijan intressien, kaupungin ehtojen, taloudellisen kehityksen ja ympäristöllisten lähtökohtien kautta, on suunnittelussa otettava huomioon maiseman omistajuuden monitahoiset lähtökohdat. Suunnittelun pitäisi siis pyrkiä ottamaan huomioon maiseman historiallinen arvo, taloudellisten

toimintojen mahdollistaminen ja alueen luonnonympäristö. Laissa rajat pyritään määrittämään tarkoin, mutta suunnittelussa ne suhteutuvat useisiin tilallisiin tekijöihin, jotka eivät ole selkeäraja- ja yksiselitteisiä. Toimijoiden vaihtuminen, asiakkaiden toiveet ja naapuruston mielipiteet vaikuttavat maiseman omistajuuteen siinä, millaisin lähtökohdin maisemaa kehitetään ja kellä on valtaa toteuttaa muutoksia.

Kiitokset

Ohjaaja

Päivi Rannila

Haastateltavat

Legal Geography Research Group

Äiti & Isä

Katariina & Matti

Julius

Ystävät

Lähteet

- Andersson, H. (1997). Kulttuuri ja paikan politiikka kaupunkiuudistuksessa. Teoksessa Haarni T., M. Karvinen, H. Koskela & S. Tani (toim.): *Tila, paikka ja maisema*. Vastapaino, Tampere. pp. 107 - 128.
- Blomley, N. (1998) Landscapes of Property. *Law & Society Review*, Vol. 32, No. 3 (1998), pp. 567 - 612.
- Blomley, N. (2003) *Unsettling the City: Urban Land and the Politics of Property*, Taylor and Francis, 2003. ProQuest Ebook Central.
- Blomley, N. (2010) The territory of property. *Progress in Human Geography*. Vol 40, Issue 5, pp. 593 - 609.
- Blomley, N. (2014) Property, law and space. Teoksessa Bright, Susan, and Sarah Blandy. *Researching Property Law*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2015. pp. 134 - 144.
- Braverman, I., Blomley, N. K., Delaney, D. & Kedar, A. (2014). The expanding spaces of law: A timely legal geography. Stanford, California: Stanford Law Books, an imprint of Stanford University Press. pp. 278
- Bäcklund, P. (2002) Miten kuulla asukasta? Kaupunkitula ja osallisuuden haasteet. Teoksessa *Osalliset ja osajat*. Bäcklund, P., Häkli, J. & Schulman, H. (eds.). Tampere: Gaudeamus Helsinki University Press. pp. 141 - 157.
- Delaney, D. (2010). The spatial, the legal and the pragmatics of world-making: Nomospheric investigations. New York: Routledge : GlassHouse. pp. 209
- Delaney, D. (2015a) Legal geography I: Constitutivities, complexities, and contingencies. *Progress in Human Geography*. 2015, Vol. 39(I) 96-102
- Delaney, D (2015b) Legal geography II: Discerning injustice. *Progress in Human Geography* 2015. Vol 40, Issue 2, pp. 267 - 274.
- Haila, A. (2002) Suunnittelu ja kaupunkirakentaminen. Teoksessa *Osalliset ja osajat*. Bäcklund, P., Häkli, J. & Schulman, H. (eds.). Tampere: Gaudeamus Helsinki University Press. pp. 92 - 109.
- Hakemus (2017) Turun kaupunki, Ympäristötoimiala/Rakennusvalvonta. Hakemus. Puiden kaatoa koskeva maisematyölupa (maankäyttö- ja rakennuslaki § 128). 19.1.2017. Turun kaupunki. Turun kaupunginarkisto.
- Henderson, G. (2003). What (Else) We Talk About When We Talk About Landscape: For a Return to the Social Imagination. In WILSON C. & GROTH P. (Eds.), *Everyday America: Cultural Landscape Studies after J. B. Jackson* (pp. 178-198). University of California Press.

- Horelli, L. & H. Kukkonen (2002) Osallistuminen, ympäristö, vuoropuhelu. Teoksessa *Osalliset ja osajat*. Bäcklund, P., Häkli, J. & Schulman, H. (eds.). Tampere: Gaudeamus Helsinki University Press. pp. 243 - 260.
- Häkli, J. (1997). Näkyvä yhteiskunta: kansalaiset ja kaupunkisuunnittelun logiikka. Teoksessa Haarni T., M. Karvinen, H. Koskela & S. Tani (toim.): *Tila, paikka ja maisema*. Vastapaino, Tampere. pp. 37 - 52.
- Kuntalaki (2016)
- Jokinen, A & K. Juhila (2016) Diskurssianalyttisen tutkimuksen kartta. Teoksessa Jokinen, A., K. Juhila, E. Suoninen (2016) *Diskurssianalyysi. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö*. Vastapaino. Tampere. pp. 267 - 310.
- Jokinen, A., K. Juhila, E. Suoninen (2016) Diskurssianalyysi. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö. Vastapaino. Tampere.
- Liikehuoneiston vuokrasopimus (15.2.2017)
- Luonnonsuojelulaki (1996)
- Luukka, M. (2008) Näkökulma luo kohteen: diskurssintutkimuksen taustaoletukset. Teoksessa Sajavaara, Kari & Arja Piirainen-Marsh (2008) *Kieli, diskurssi & yhteisö*. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä. pp. 133 - 161.
- Maankäyttö- ja rakennuslaki (1999)
- McPherson, C. B. (1978) The Meaning of Property. Teoksessa Locke, John, et al. *Property: Mainstream and Critical Positions*. Edited by C.B. MACPHERSON, University of Toronto Press, 1978. pp. 1 -14.
- Mitchell, D. (2003) Cultural Landscapes: just landscapes or landscapes of justice? *Progress in Human Geography* 27, 6 (2003) pp. 787 - 796.
- Olwig, K. (1996) Recovering the Substantive Nature of Landscape. *Annals of the Association of American Geographers*, 86: 630 - 653.
- Olwig, K. (2005) Representation and alienation in the political land-scape. *Cultural Geographies*, Vol 12, Issue 1, pp. 19 - 40.
- Olwig, K. & D. Mitchell (2007) Justice, power and the political landscape: From American space to the European Landscape Convention, *Landscape Research*, 32:5. pp. 525 - 531
- Olwig, K. & Y. Tuan (2002). Landscape, nature, and the body politic: From Britain's renaissance to America's new world. Madison, Wis: University of Wisconsin Press. pp. 299.

- Pietikäinen, S. (2008) Kriittinen diskurssintutkimus. Teoksessa Sajavaara, Kari & Arja Piirainen-Marsh. *Kieli, diskurssi & yhteisö*. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä. pp. 191 - 218.
- Puustinen, S. (2002) Suunnittelijat yleisen edun takaajina? Teoksessa *Osalliset ja osajat*. Bäcklund, P., Häkli, J. & Schulman, H. (eds.). Tampere: Gaudeamus Helsinki University Press. pp. 218 - 242.
- Rakennuslupa (2017) Päätös. 2017 - 485. Turun kaupunki. Rakennusvalvonta. 08.06.2017.
- Rakennusvalvonta (2017) Samppalinnan ravintolan puunkaadot. Selvitys lautakunnan jäsenen tekemään kyselyyn Samppalinnan puunkaadoista. 1.6.2017.
- Rannila, P. (2017). Lain tulkinnat päätöksenteossa: demokratiaa ja oikeutta päätöksenteon jälkeen? Teoksessa Bäcklund, Pia, Jouni Häkli, Harry Schulman. *Kansalaiset kaupunkia kehittämässä*. Tampere University Press, Tampere. pp. 181 - 200.
- Rannila, P. (2018) Relationality of Law: On the Legal Collisions in the Finnish Planning and Land Use Practices. *Journal of Planning Education & Research*. First Published June 29, 2018.
- Raivo, P. (1997) Kulttuurimaisema: Alue, näkymä vai tapa nähdä. Teoksessa Haarni T., M. Karvinen, H. Koskela & S. Tani (toim.): *Tila, paikka ja maisema*. Vastapaino, Tampere. 193 - 210.
- Rekisteriote (2015) Samppalinnan Terminaali Oy. 19.01.2017
- Underkuffler, L. (2015) A Theoretical Approach: The Lens of Progressive Property. Teoksessa Bright, Susan, and Sarah Blandy. *Researching Property Law*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2015. 11 - 23.
- Takaussitoumus (2017) Turussa huhtikuun 6. päivänä 2017. Turun kaupunginarkisto
- Toimenpidelupa (2017) Päätös. 27.04.2017. 2017-484. Turun kaupunki. Rakennusvalvonta.
- Tuomi, J. & A. Sarajärvi (2009). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Tammi, Vantaa. pp. 175.
- Turun kaupungin rakennusvalvonta (2017) Terassimuutos. 27.4.2017.
- Turun Sanomat (2017) Samppalinnan terassia moititaan saluunaksi. 20.5.2017.
- Turun Sanomat (2018) Sedu Koskinen lähti Samppalinnasta - rahariitoihin katkenneen ruokatarjoilun jatko yhä auki. 20.2.2018.
- Walker, P., & Fortmann, L. (2003). Whose landscape? A political ecology of the 'exurban' sierra. *Cultural Geographies*, 10(4), 469 - 491.

Wylie, J. (2007). *Landscape*. Florence: Taylor and Francis. pp. 246

Liitteet

Liite 1. Haastattelurunko

Tausta

Kuka olet ja mikä on asemasi Turun kaupungin työntekijänä?

Samppalinnan ravintola lupaprosessi

1. Mitkä tekijät vaikuttavat yleisesti puiden kaato luvan saantiin?
2. Mitkä perustelut puunkaatoon oli?
3. Mitkä ovat merkittävimmät tekijät Samppalinnan ravintolassa ja sen kevään 2017 kehityksessä maiseman kannalta?
4. Milla aikataululla maisematyölupahakemukset ja niiden toteutus tapahtui?
5. Mitä seurauksia maisemallisten ohjeiden noudattamattomuudella on?
6. Voitko kertoa yleisesti Samppalinnan puunkaadoista ja terassin rakentamisprosessista?
7. Millaisena pidät Samppalinnan ravintolan merkitystä Turun keskustan kaupunkikuvalle?
8. Miten Samppalinnan lupaprosessi eteni?

Omistajuus

1. Keitä kuullaan maisematyölupaa päätettäessä?
2. Miten puiden kaato prosessit menevät lupakäsittelyjen kannalta?
3. Mitä kaikkia asioita pohditaan puunkaatolupia päätettäessä?
4. Mikä on naapuruston ja ravintolan ympäristön merkitys?
 - Miten naapureita kuullaan puunkaatoja päätettäessä?
5. Kenellä on oikeus muokata kaupunkimaisemaa ja millä ehdoin?
6. Kuka omistaa Samppalinnan ravintolan maiseman?
 - Kenellä on mahdollisuudet sen muokkaamiseen?
 - Kuka tekee päätökset, mihin päin maisemaa on vietävä?
7. Kenellä on valta ja oikeus päättää, mitä Turun kaupungin maisemassa on?
8. Otetaanko äänimaiseman kehitystä huomioon puunkaatoja (tai terassilupia) haettaessa?
9. Otetaanko ravintolan valojen vaikutus huomioon puunkaatoja maisemaa pohdittaessa?
 - Puut näköesteenä/puut suojana?

Turun kaupunkikuva ja maisema

1. Mitkä tekijät korostuvat Turun maisemakuvassa?
2. Mitkä seikat ovat parhaiten Turun keskustan maisemaa kuvaavia?
3. Mihin suuntaan Turun kaupunkimaisemaa olisi vietävä ja millaisin keinoin?
4. Kuinka tärkeänä pidät vehreyttä keskusta-alueella?
5. Mikä merkitys Samppalinnan puiden kaadoilla ja terassilla on ollut Turun kaupunkimaisemaan?
6. Miten puunkaadot yleisesti vaikuttavat Turun keskustan kaupunkikuvaan?